

9

239.

Bajasaṃyā
Sāṃkita

आश्विन संवत् १७०९

1.709

I

ASHA ARCHIVES

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ यत्तुर्वेदाय नमः ॥ ॐ इषे ह्या । इषे ह्या
र्क्षे ह्या । वायवस्यै देवो वः । सविता प्रार्प्य यत्तु श्मेष्टु तमायव
मर्षेण । आर्प्या यद्वसुमन् । इन्द्राय भागमुजावती रश्मि
व्याय ह्यस्मा मावस्तेन । ईशतमाद्यम । सोऽद्भुतः । अस्मिन्
प्रतीक्ष्यातव ह्यो योजमानस्य पश्यन्महि ॥ १ ॥ वसोः पवित्रम् ।

वसोः पवित्रः सिद्धौ रसि पृथि वा सिमातरि श्वनो धर्मो सिद्धिश्च
थाऽत्र सि॥ परमेण धाम्ना हृत् हस्वमा ह्ना म्माति यज्ञा पीति ह्ना पीति॥
॥ था वसोः पवित्रम् । वसोः पवित्रम् सि शत धारं वसोः पवित्रम्
सि सा हस्व धारम् । देव रत्ना सा विता पुनातु वसोः पवित्रम्
त धारं एषुः वा कामधुक्षः ॥ ३ ॥ सा द्विश्वायुः ॥ सा द्विश्वायुः

विश्वकर्मसाक्षिश्रवणायाः॥ इन्द्रस्य स्वाभागः६ शोमेनातन
शिविध्वैद्व्यः६ रक्षा॥४॥ अग्नेद्वतपते। द्रुतचरिष्यामि
ककेयन्नः॥ राज्ञाताम्रा॥ इदमहमनृतात्स त्वमुपैमि॥५॥ क
म्प्रा॥ युनात्किं सत्वायुनक्ति कस्मै स्वायुनक्ति तस्मै स्वायुन
क्ति॥ कम्प्रा॥ वींवेषायवाम्रा॥ द्वा॥ प्रच्युष्टः६ रक्षा॥ प्रच्युष्टः६ रक्षा॥

प्रचुष्टः अरातयोनिष्टप्पः र्होनिष्टप्पाः अरातयः॥ उर्वुन्नरि
हमन्वेमि॥॥ धूरसि। धूरसिधूर्वधूर्वत्त-धूर्वतंय्योस्मा-धूर्वति
त-धूर्वयंचय-धूर्धोमः॥ देवा-नामसिचक्रितमः सस्त्रितमम्प
पितमञ्जुष्टमन्देवदूतमम॥॥ अकृतमसि। हविर्दीननृद
हस्वमा क्वाप्पतेयुज्ञपतिर्द्धावीत्॥ चिह्नुरह्वाक्रमतामुरुवा

संदि०

३

तायापहतर्हरहोयच्छताम्यञ्च ॥ ए॥ देवस्यत्वा॥ सवितुःप्रस
वेष्टिबनोर्वाहुश्याम् ह्योहस्ताश्याम् ॥ अग्रयेजुष्टुष्टु
म्यग्नीषोमाश्याशुष्टुष्टुमि ॥ १० ॥ भूतायत्वा॥ भूतायत्वा
नारातयेस्व॥ रभिविकलोषनृ६ हन्तानुर्योः पथिध्यासुर्व
त्तरिहमचैमिपथिध्यास्त्रानामौसादयाम्मदित्याऽउ

ता०
रा०
३

पश्येग्रेहव्यः ॥ ११ ॥ पवित्रेस्थः पवित्रेस्थो वै ह्यव्यौ सवि
तुर्वः प्रसवः उच्युनाम्पहि दे ए पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ॥
देवीरापोऽअग्रेगुतोऽअग्रेपुवोऽइममद्य जज्ञयताग्रेव
ज्ञपतिऽसुधातुं यज्ञपति नेवयुवम् ॥ १२ ॥ युष्माऽइन्द्रः युष्मा
ऽइन्द्रो वृणीत वृत्रतूर्ये ययमिन्द्रम वृणीद्वं वृत्रतूर्ये प्योहि

संरि०

४

तास्य॥ अग्रयेत्ताजुष्टम्योक्ताम्यग्रीषोमाश्चात्वाजुष्टम्यो
क्तामि॥ दैव्याय कर्मणो शुभद्धेवयज्ञ्यायै यद्वो शुद्धाः परा
जग्धुरिदं वस्त्रं कुन्वामि॥ १३॥ शर्मासि शर्मास्य वधूतः रद्दो
वधूताः अरातयो दित्यास्त्वगसि प्रतित्यादितिर्वेतु॥ अदि
रसि चानस्य त्योग्रा वासि एयु बुध्वः प्रतित्यादि त्यास्त्वगवे

ता०

४

तु॥१५॥ अग्नेस्वरोः॥ अग्नेस्वन्नरसिवावोविसर्जननेववीतये
त्वागह्नामिबृहद्वावामिवा नस्यत्यः सऽइदनेवेऽहोहविः श
मिष्यसुशामिशमीष्य॥ हविष्कृदेहिहविष्कृदेहि॥१५॥ कु
कुटोऽसि॥ कुकुटोऽसिमधुजिह्वऽइषमर्जमावदत्ययाव
यऽसश्चातऽसश्चातत्रेष्मद्यर्षवृद्धमसिष्प्रतित्यावर्षवृ

संहि० ५
द्वेचेतुपरापूतैरहः परापूताः अरातयोपहृतैरहो वायुर्वो
विविनक्तुदेवोवः सविताहिरस्यपाणिः पुतिगश्चा त्वरि
द्रेणपाणिना ॥ १६ ॥ धृष्टिरसि धृष्टिरस्यपाग्रेऽश्वि
मामाद अहिनिष्कुब्धादः सेधादेवयजं ब्रह्म ॥ ध्रुवमसि
पथिवीन् ६ हवस्मवनि त्वाह्वन्न वनि सजातवन्त्युषदधा

ता०

५

मिश्राह्वस्यवधाय॥७॥ अग्रे ब्रह्मांगश्रीः स्वधरुणम
स्यत्ररिहृन्द्ः हवृह्मवनि-त्वाहृत्रवनि सजातवच्युपदधा
मिश्राह्वस्यवधाय॥ धर्म्ममसिदिवन्द्ः हवृह्मवनि-त्वा
हृत्रवनि सजातवच्युपदधामिश्राह्वस्यवधाय॥ विश्वा
श्चास्त्राशाश्चाऽऽपदधामिचितस्थोर्द्ध्वितो भयूणामद्विरसा

संलि०
६

नपसातण्डुम॥१८॥ शर्मासि। शर्मास्यवधूतुः
तर्हो वेधूताऽशरातयोदित्यास्त्रगसिप्यति त्वादितिर्वे
तु॥ विषणसिपर्वतीप्यति त्वादित्यास्त्रगैतुदिवस्कुसुनीर
सिधिविषणसिपर्वतेयीप्यति त्वापर्वतीवेतुधात्र्यमसि॥२०॥ ता-
धात्र्यमसि। धिनुहिदेवात्र्याणयत्तौदुनायत्वाद्यानाय ६

स्वा ॥ दीर्घामनु प्रसितिमायुषेष्वा न्देवोवः सविता हिरण्यः
 प्रतिगृणा स्वर्गिद्वेष्टापाणिना च ह्युषे त्वामही नाम्ययौ सि ॥
 ॥ २० ॥ देवस्य स्वा । सवितुः प्रसवे श्विनोर्वाङ्मूहो हस्ता
 श्वाम् ॥ संवेषामि समापः उषधीभिः समोषधयो रसेन ॥ स र्द
 रेवतीर्जगतीभिः पञ्चाङ्गाण्यं समधुमतीर्धुमतीभिः पञ्चाङ्गा

न

सं०

७

मा०॥ जनयत्यै त्वा॥ जंयत्यै त्वा संख्यौ मीदमग्रे रिदमग्नीषोमयो
रिषे त्वाद्युर्मि॥ सिबिश्वायुसुरप्रथाऽउरुप्रथस्वोरुते यज्ञ
पतिः प्रथतामग्निष्टे च वममाहि ६ सीदेवस्त्रासविताश्च
पयतु वर्षिष्टे धिना के॥ १॥ मा मेः॥ मा मे म्मा संवि च्छाऽअ
तमे सूर्यो जेतमे सूर्यो जमानस्य पुजा भ्या त्रिताय त्वाहि

ता ८

७

अरोदिवम्मापप्पो इप्सत्तेद्याम्मात्क्क न्वुजङ्गुत्त गोष्ठानं
वर्षतुतेद्यो व्वधानंदे वसवितः परमस्साम्मथि व्याणं शतेन
पाशैर्योस्साम्मा न्द्वेष्टिय च्चवयदिष्मत्तमतो मामौ क॥२॥
गायत्रेण स्वा॥ गायत्रेण स्वात्त न्दसापरिगत्ता मित्रै हुभेन
स्वात्त न्दसापरिगत्ता मिजागतेन स्वात्त न्दसापरिगत्ता

सं० ०००

२

मि॥ सु० कृ० वा० सि० शि० वा० सि० सो० ना० वा० सि० सु० ष० दा० वा० स्य० र्ज० स्व०
ती० वा० सि० ष० य० स्व० ती० च॥ २१॥ पुरा० कुर० र० स्या० वि० स० पो० वि० र० णि०
नु० दा० श० य० ण० शि० वी० जी० र० दा० नु० म॥ वा० मे० र० यै० श्र० न्द्र० म० सि० स्व० धा०
मि० स्त्रा० मु० धी० रा० सो० अ० नु० दि० श्य० य० ज० न्ते॥ प्रो० हं० णी० रा० सा० दय०
द्वि० ष० तो० व० धो० र० सि॥ २२॥ प्र० त्यु० ष्टु० र० हं॥ प्र० त्यु० ष्टु० र० हं॥ प्र० त्यु०

कुर

ह्यऽअरातयोनिष्टप्पुर्होनिष्टप्पाऽअरातयः॥ अ
निशितोसिसपञ्चुहिद्वाजिनन्वावाजेद्यायैसम्माज्जिम् ॥
प्रत्युष्टुर्होऽप्यत्युष्टुऽअरातयोनिष्टप्पुर्होनि
ष्टप्पाऽअरातयः॥ अनिसितासिसपञ्चुहिद्वाजिनीन्वा
वाजेद्यायैसम्माज्जिम् ॥ २९ ॥ अदिशैरास्त्रासिचिच्छो

सं. १०

१०

वैष्णोः सूर्योत्थाद्वेनत्याचक्षुषावपश्यामि॥ अग्नेर्जि
ह्वासिसुहृदेवेज्यो धाम्ने धाम्ने मे भव यजुषे यजुषे ॥ ३० ॥
सवितुत्वा॥ असुवऽउत्तु नाम्न्यहिं दे एणपवित्रेणस्य
व्यस्यरश्मिभिः॥ सवितुर्वः असुवऽउत्तु नाम्न्यहिं दे
एणपवित्रेणस्य व्यस्यरश्मिभिः॥ तेजोसि शुक्रमस्यमृत

ता

२०

स्य

संहि.

११

स्त्रोस्त्रुपोस्त्रुमृदसश्चास्त्रुणमिस्त्रासस्त्रुयान्देवेस्त्रोभु
वपतयेस्त्राहाभुवनपतयेस्त्राहाभुतानाम्यतयेस्त्राहा॥२॥
गन्धर्वस्त्रुवा॥विश्वस्त्रुवसुःपरिदधातुविश्वस्त्रुयारिष्ट्येय
जमानस्यपरिविरस्ययिरिडःईडितः॥इन्द्रस्यबाहुः
सिद्धिहोविश्वस्त्रुयारिष्ट्येयजमानस्यपरिविरस्ययि

ता

११

रिडऽइडितः॥ मित्रावरुणौ त्वोत्तरतः परिधत्ता कुवेणध
र्माणा विश्वस्याः रिष्टो यज्ञमानस्य परिधिरस्य गिरिड
इडितः॥ आब्रवीति होत्र त्वा । कवेद्युमतः समिधी महि ॥
अग्रे बृहत्तमद्वरे ॥ ४ ॥ समिदीसि सूर्यं स्यात्पुनस्तत्पातु
कस्याश्चिदुभिर्वा सूर्यैः सवितुर्वा हस्यऽऊर्ध्वमुदस त्वा

संहि०

१२

स्त्रुणामिस्वासस्यरेवेद्यः आ त्वावसवोतुद्रः आदिह्या
सदनु॥५॥ घृता चोसि। जूह न्नाम्नासेदमिष्येणधा म्नाप्ति
यदसदः आसीदघृता चास्युपभृ न्नाम्नासेदमिष्येणधा
म्नाप्ति यदसदः आसीदघृता चोसिद्वान्नाम्नासेदमि
ष्येणधा म्नाप्ति यदसदः आसीदमिष्येणधा म्नाप्ति यद

ता

१२

सदऽश्रीसीद॥ कृवाऽश्रीसदचतस्ययो नौ ताविहोपाहिपा
हियज्ञम्पाहि यज्ञपतिम्पाहि मायज्ञऽश्री (म॥ ६॥) अग्नेवा
जजित॥ अग्नेवाजजि ह्वाजत्वासरिष्यतैवाजजित॥ ६॥ सम्मा
जिर्मा॥ नमो देवेभ्यः॥ स्वधापि ह॥ अ॥ सुयमैमेभू यास्तुमस्क
न्नमदा॥ ७॥ अस्कन्नमदा॥ देवेभ्यऽश्री अ॥ ८॥ स॥ अ॥

सं०

१३

समं धिणा विष्णो मा त्वा वक्त्र मिषं वसुमती मग्ने ते छाया
मुपस्थे पं विष्णो स्या नमसीत इन्द्रो वीर्यं मरुतो द
द्वौ रुद्रः आस्था त ॥ ७ ॥ अग्ने चो ॥ अग्ने वे हो त्रं वे ह
यमवता न्वा न्द्या वापयिषीः अ वत्स न्द्या वापयिषी
सि हृ कृ दे वे ज्य इन्द्रः आ ज्ये न ह विषा भू स्वा हा स

त०

१३

ओतिषा ज्योतिः॥ **१॥** मयी दमः। मयी दमिन्देऽइन्द्रियन्द
धात्वरम्मा ज्ञायो मघवानः सचन्नाम॥ अरम्मा कंठस ह्य
शिषः स ह्यानः स ह्यशिषः उपहू ता पथि वी मा तोपमा
मथि वी मा ताङ्कयता मग्नि रग्नी द्वा ह्वा हा॥ **१०॥** उपहू
तो द्यौः॥ उपहू तो द्यौ ष्यि तोप मा द्यौ ष्यि ताङ्कयता मग्नि

सेहि०

१४

राग्नीद्वा स्वाहा॥ देवस्य स्वा सवितुः प्र सवे श्विनोर्वाहुः श्वा
मृ ह्यो हस्त्रा श्वा म॥ प्रतिगृह्णाम्यग्ने ह्यस्ये नृणा ह्य
मि॥ ११॥ एत नै देवसवितर्ष्यजम्याहुर्ब्रह्मण्यतयेव ह्यमोण॥
तेन यज्ञमवतेन यज्ञपति नै नमामव॥ १२॥ मनो ज्युतिः म
नो ज्युतिर्गुपता माज्यस्य ब्रह्म स्पति र्यजमि मत्तनो चरिहं

ता०

१४

यजतं समिपमन्ध्रान्तु॥ विश्वेदेवासः इहमादयन्तामोऽंश
तिष्ठ॥ १३॥ एषाते। ॥ अग्नेसमिपतयावर्द्धस्वचावण्यायस॥
वर्द्धिषीमहिचवयामावण्यामिषीमहि॥ अग्नेवाजजिह्वा
जत्वाससुवाणं संवाजुजितं हि सम्माज्जिर्म॥ १४॥ अग्नीषोम
योरुज्जितिर॥ अग्नीषोमयोरुज्जितिप्रनृजोषंवाजस्यमाप्य

सहि०

१५

सवेनप्रोहामि॥ अग्नीषोमौतमपनुदतां व्योस्माम्नेद्विष्टयत्र
वयद्विष्मोवाजस्यै नम्रसवेनापोहामि॥ इन्द्राग्नौतम
ज्जितिमन्त्रैषेवाजस्यमाषसवेनप्रोहामि॥ इन्द्राग्नौतम
पनुदतां व्योस्माम्नेद्विष्टयत्र वयद्विष्मोवाजस्यै नम्रस
वेनापोहामि॥ १५॥ वसुधैवकुतूबभूव॥ सुदृष्ट्यास्त्रादित्येष्ट्यास्त्रास

१५

१५

आनाथा-न्यावापयिवीमि-त्रावरुणौ-त्यावृष्ट्या-वताम॥
नुवयो-ऋ-रिहाणमरुताम्ययंतो-र्गच्छु-शा-ए-श्चि-र्ऋ-
त्वारिवदु-च्छ-ततो-नो-द्वहि-मा-वह॥ च-हु-ष्या-ऽ-अग्ने-सि-
च-हु-र्मो-पा-हि॥ १६॥ य-म्य-रि-धि-म-य-म्य-रि-धि-म्य-र्य-ध-श्या-
ऽ-अग्ने-दे-व-प-णि-भि-र्गु-ह्य-मा-नः॥ त-न्न-ऽ-ए-त-म-नु-जो-ष-म-

संहि० रामेयषने चदपचेतयाताऽअग्नेः प्रियम्मा थोपीतम्॥३॥

१६

माणं स्ववभागास्थः। सणं स्ववभागास्थेषा बृहत्तः। प्यस्त्रे
ह्यः परिधेयाश्च देवाः॥ इमां धावमभिद्विश्ने गृणतः
आसद्यास्मि चर्हिषिमादयद्गुणं स्वाहावाद्॥१८॥
घृताचीस्थः। घृताचीस्थो धुर्य्योपातः६ सुमेस्थः सुमे

ता०

१६

माधनम॥ यज्ञनमश्चतः उपचयज्ञस्य शिवे सतिष्ठस्व स्व
ष्टे मे सतिष्ठस्व॥ १९॥ अग्ने दद्यायो॥ शीतमपाहिमादि द्यौः
पाहि प्रसि त्र्यपाहिदुरि द्यौः पाहिदुर द्यु न्याः अविषन्नः पि
तुङ्ग एषु षदा यो नै स्वाहा द्या इ ग्रये संवे शयतये स्वाहा
सरस्व त्र्येय शोभनि त्र्ये स्वाहा॥ २०॥ वेदोऽसि॥ वेदोऽसि॥ वेदोऽसि॥

संहि०

१५

न त्वनेव वेददेवे श्रौ वेदो भवस्त्वेन मह्यं वेदो भयाः॥

देवा गातु विदो गातुं चिन्वा गातु मित॥ मनसस्पतः इमं नै

वयज्ञं स्वाहा चार्ते धाः॥ ११॥ सम्बाहिः॥ रक्ष्णं हविषा घ

तेन समादि त्यैर्वसुभिः समरुद्रिः॥ समिन्द्रो विश्वदेवेभि

रक्ष्णान् दिव्यन्न भोगं कृतुय स्वाहा॥ १२॥ कल्पा॥ कल्पाच्चि

ता०

७

मुञ्चति स त्वा विमुञ्चति कस्मै त्वा विमुञ्चति तस्मै त्वा विमु
ञ्चति ॥ पोषा यरङ्ग सा मा गो ॥ सि ॥ २३ ॥ संवर्चसा । संवर्च
सापयसा सत्तनूभिर्गन्धहिमनसाप ६ शिवेन ॥ त्वष्टा
सुदत्रो विदधातुरा यो नु मा हुत ॥ श्रौयद्विलिष्टम् ॥ २४ ॥
शिवि विष्णुः ॥ दिवि विष्णुर्व्य ॥ ऋणं स्तजागते नृक्षन्दसा

सं०

१८

ततो निर्व्रक्तो योऽस्माद्देष्टव्यं च वयं हि ष्मो नरिह विष्णु
र्व्यं कृष्णं स त्रैलोक्ये न सा छन्दसा ततो निर्व्रक्तो योऽस्मा
द्देष्टव्यं च वयं हि ष्मोऽपि विष्णुर्व्यं कृष्णं स
गायत्रेण छन्दसा ततो निर्व्रक्तो योऽस्माद्देष्टव्यं च व
यं हि ष्मोऽस्माद्वादस्येति हितायाऽअगन्तुः स ज्यो

ता०

१८

ति षाभूम॥२५॥ स्वयम्भूरसि। स्वयम्भूरसि श्रेष्ठोरश्मिर्वर्चोदाः
असिर्वर्चोमेदेहि॥ सूर्यस्यावतमन्वावर्त्त॥२६॥ अग्नेग
हपते। सुग्रहपतिस्त्वयाग्नेरुद्ग्रहपतिनाभ्यासः सुग्र
हपतिस्त्वमयाग्नेरुद्ग्रहपतिनाभ्याः॥ अश्व्युरिणो गार्ह
पत्यानिसन्तुशतः हिमाः सूर्यस्यावतमन्वावर्त्त॥२७॥

सं. हि.

१८५

अग्नेवृत्तपते। वृत्तमचारिषत्तदशकत्तन्नैराधीदमहं स्व
ऽए वास्मि सोऽस्मि ॥ १८५ ॥ अग्नयेक द्यवाहनाय। अ
ग्नयेक द्यवाहनाय स्वाहा सोमाय पिह मते स्वाहा ॥ अ
पहताऽअसुरारुहा णासि वेदिषदः ॥ १८६ ॥ यैरुपाणि।
अतिमुच्चमानाऽअसुराः सन्तः स्वधया चरन्ति ॥ पुरापुरो

म.

१८६

निपुणेयेभर-शृणिष्टं श्रौकाश्चण्डात्यस्मात् ॥ ३० ॥ अत्र
पितरः ॥ अत्रपितरोमादयद्द्वयथाभागमाहृषायद्धुम् ॥ अमीम
दन्तपितरोयथाभागमाहृषायिषत ॥ ३१ ॥ नमोवः पितरः
नमोवः पितरोरसायनमोवः पितरः शोषायनमोवः पितरोजीवा
यनमोवः पितरः स्वधायैनमोवः पितरोद्यौरायनमोवः पि

संहि०

२०

तरोमन्त्रवेनमोवः पितरः पितरो नमो वीगृहा च पितरो
दत्तसतो वः पितरो देषमेतद्दः पितरो वासः आधत्त ॥ ३२ ॥
आधत्त पितरोगर्भं दुमारस्युष्करस्वजम् ॥ यथेहपु
रुषो सन्त ॥ ३३ ॥ जज्ञे ब्रह्मन्तः ॥ जज्ञे ब्रह्मन्तः श्रुतम् तः
यः कीला लम्परि सुतम् ॥ स्वधाक्ष्यतर्पयत मे पिह्नु ॥ २०

॥३४॥ इति संहितायां दोषोऽप्युक्तो द्वितीयोऽध्यायः ॥ ३५ ॥ समिधा
ग्निम् । समिधाग्निं नुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम ॥ अस्मि
हृद्या जुहोत न ॥ सुसमिद्धाय शोचिषे । घृतं त्रींशु जुहोत
न ॥ अग्नये जातवेदसे ॥ ३६ ॥ तन्वा । समिद्धिरग्निरो घृतं न व
र्द्धयामसि ॥ बृहच्छे वायवि द्य ॥ ३७ ॥ उपन्वा । ग्रेहविषमती

सां हि०

२१

गर्भतावीर्यं नृह र्येत ॥ जुषस्व समिधो मम ॥ ४ ॥ भूर्भुवः ॥ भू
र्भुवः स्वर्द्यौरिव भूस्माप्यधि वीवस्वरिम्मा ॥ तस्या स्त्रेण
यि विदेवयजनिपु हेतुग्निमन्त्रादमन्त्राद्या यादधे ॥ ५ ॥
आयम ॥ आयङ्गौ ॥ पश्चिन्नरक्तमोदसदन्मातरम्पुरः ॥ पि
तरं च प्रयत्नवः ॥ ६ ॥ अतश्चरति ॥ रोचनास्य प्राणादप्या

ता०

२१

नती॥ ध्येयकथा न्महिषो दिवम् ॥ ७ ॥ त्रिंशद्वाम् । त्रिंशद्वा
मच्चिराजति वाक्पतङ्गा य धी यते ॥ प्रतिवस्त्रोरुह्युभिः ॥ ८ ॥
अग्निर्ज्योतिः ॥ अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहा सूर्यो ज्यो
तिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहा ॥ अग्निर्वर्चो ज्योतिर्वर्चः स्वाहा
सूर्यो वर्चो ज्योतिर्वर्चः स्वाहा सूर्यो वर्चो ज्योतिर्वर्चः

संहि०

२२

स्वाहा॥ ज्योतिःसूर्यःसूर्यो ज्योतिःस्वाहा॥ १०॥ सज्जदेवेन। सवि
त्रासज्जरात्रेन्द्रवत्याजुषाणोऽग्निर्वेत्तुस्वाहा॥ सज्जदेवेन
सवित्रासज्जरुषसेन्द्रवत्या॥ जुषाणःसूर्यो वेत्तुस्वाहा॥ १०॥
उपस्पृयन्तौऽद्भुरम्भ॥ उपस्पृयन्तौऽद्भुरम्भत्रं वो वेमा
ग्रये॥ आरेऽग्निर्मूर्धा॥ दिवः

स०

२२

ककुत्स्थतिः पथिद्याऽ अयम॥ अण्णरेताणं सिज्जि न्वति॥
॥ १२ ॥ उभा वाम् । उभा वामिन्द्राग्नीऽ आहुवद्धाऽ उभा राव
सः सहसादयद्धै॥ उभा दातारा विष्ठाण्णं रयीणामुभा द्वा
जस्य सातयेरुवेवाम्॥ १३ ॥ अयत्तै । अयत्तै यो निर्म्मि ह्वियो
यत्तौ जातोऽ अरोचथाः । त आनन्नं ग्मऽ आरोहाथा नो च

संहि० इयारुयिम॥१४॥ अथमिह । प्रथमोधा यिधातुमिर्हता यजि
२३ षोऽअष्टोष्ठी दुः॥ यमप्यवा नो भगवो विस्तरुचुर्वनेषु वि
त्रं विश्वं विशो विशो॥१५॥ अस्य पुत्क्राम । अस्य पुत्क्रा
मनुद्युतं शुक्रं दुदुहेऽअहमपयः सहस्रसाम विम॥
॥१६॥ तन्नुपाऽअग्ने॥ सितं च मेपाह्यायुद्वाऽअग्ने

ता०

२३

१
स्यायुर्मेदेहि व चोदाऽअग्नेमिव चोमेदेहि॥ अग्नेयन्मे
तु भ्वाऽऽननन्त आऽआएणा॥३॥ इधानास्त्वा। शतदेहि
माद्युमन्तदेसमिधीमहि॥ वयस्वतो वयस्कृतदेसहस्व
तस्यहस्कृतम्॥ अग्नेसपत्कृदस्मन्मदच्चासोऽअदा
अम्॥ चित्रावसो स्वास्विते पारमशीय॥१५॥ सत्त्वम्।

संहि०

२४

सत्त्वमग्नेस्सर्वस्य सर्वसागशाः समर्षीणास्तु ते न ॥ सीसु
ये एधाम्ना समहमा युषा संवर्चसा सम्यजया स रय
स्योषे एगिप्रधीय ॥ १८ ॥ अक्षस्थ ॥ अक्षस्थ ॥ ओ वो भ
ही यमहस्थमहो वो भही योर्जस्थोर्ज वो भही राय
स्योषस्थरायस्योषं वो भही य ॥ २० ॥ रेवती रमद्वय ॥

ता.

२४

रे वंतीरमद्धमस्मिन् नो नावस्मिन् नो ह्येस्मिन् नो केस्मिन्
चुये ॥ इहैव सत्तमापगात ॥ ११ ॥ सृष्टिं हि तासि विश्वरूप्य
ज्ञा माविश गोपयेन ॥ उप त्वाग्नेदिदेदिदेवो धावस्व दिव्या
वयम् ॥ नमो भरतुः समसि ॥ १२ ॥ राजं तमद्भुराणाम् ॥ राजं
तमद्भुराणाद्गोपा नृतस्य दीदिविम् ॥ बर्द्धमानं णं स्वेद

संहि०

२५

मै॥२३॥सनः॥पितेवसुनवेग्रेस्त्रपायनोभव॥सचखानः
स्वस्त्रये॥२४॥अग्नेत्वाप्रा-अग्नेत्वा-त्रोः-अन्नमःउतत्रा
ताशिवोभवावरुथ्य॥२५॥वसुरागिर्वसुश्चवाः-अन्नान
हिद्युमत्तमर्हयिद्वा॥२६॥तत्त्वा॥ओविष्टरोदिवः
सुम्नायन्नुनमीमहेसखिभ्यः॥सनोवोधिःशुधीहवसु

ता०

२५

रुष्याणोऽश्रघायतः समस्मात् ॥ २६ ॥ इडऽरुहिः इडुऽरु
ह्यदितऽरुहिकाम्याऽरुतः ॥ मयिवः कामधरणाभूयात् ॥
॥ २७ ॥ सोमानां स्वरणां सोमानां स्वरणाद्गुणहिवुल्ल
नस्पते ॥ कहीवन्तं यऽर्जु शिजः ॥ २८ ॥ वोरैवाम् ॥ यो
रेवान्योऽश्रमीवराब्रसुवित्युष्टिवर्धनः ॥ सनः सिष

संहि०

२६

कुंयस्त्रुरः॥२॥मानः॥मानः॥सः॥सोऽग्ररुषो धूर्तिः॥
एङ्गार्थस्य॥रक्ताणोवृह्मणस्पते॥३॥प्रहित्रीणाम्।
प्रहित्रीणामवोस्त्रुद्युक्तामित्रस्याय्यम्नाः॥दुराधर्ष
वरुणस्य॥३॥नहितेषाम्॥नहितेषाममाचननाङ्क
मुद्धारणेषु॥ईशैरिपुरघशः॥सः॥३॥तेहि।पुत्र

तो०

२६

सोऽअदितेः प्रजीवसे मर्त्याय ॥ ज्योतिष्यं ह्यजस्रम् ॥
॥ ३३ ॥ कदा वनः । खरी । रसिनेन्द्रसञ्चसिदाशुषे ॥ उपोषे
नुमघवद्भ्यः इन्द्रते दानं देवस्य एच्छते ॥ ३४ ॥ तस्य
वितुः । तस्य विध्वरे स्य प्रगो देवस्य धीमहि ॥ धियो यो
नः प्रचोदयात् ॥ ३५ ॥ शतम् १०० ॥ परिते । दूडभोरथो

से हि० स्मार्त्तः अञ्जोतु विश्वतः॥ ये नर हं सि द्वा सु षः॥ ३६॥ भू
२७ र्जु वः॥ भूर्जु वः स्वः सु पु जाः पु जा मिः स्या णं सु वी रे
वी रेः सु पो षः पो षैः॥ न र्ये पु जा मे पा हि श णं स्य प श्रु ज्ञे
पा ह्य थ र्ये पि तु मे पा हि ॥ ३७॥ आ ग न्न ॥ वि श्व वे द
स म स्म श्र व सु वि त्त म म ॥ अ ग्रे स म्मा ड मि द्वा म्म मि

ता०

३२

सहः आयुह स्व ॥ ३८ ॥ अयमग्निः ॥ अयमग्निर्गृहपति
गार्हपत्यः प्रजायावसुवित्तमः ॥ अग्ने गृहपते मिद्युम्न
मभिसहः आयुह स्व ॥ ३९ ॥ अयमग्निः ॥ अयमग्निः
पुरीष्पोरारियेमा सुष्टिर्वर्द्धनः ॥ अग्ने पुरीष्वाभिद्युम्नम
भिसहः आयुह स्व ॥ ४० ॥ गृहामा विभितमावेपथुम्

संहि० ऊर्ज्मिब्रुतः समसि॥ ऊर्ज्मिब्रुद्वः सुमनाः सुमेधागुहा
नैमिमनसामोदमानः॥४१॥ येषामद्वेति। पृवसन्ने
षुसौमनसोबुद्धः॥ गृहानुपेक्षुयामहेतेनौजाननुजा
नतः॥४२॥ उपेक्षुताः इह। गाव उपेक्षुताः जावय॥ ता०
अथोऽश्वन्नस्यकीलातः उपेक्षुतो गृहेषुनः॥ हेमा २८

यवः॥ आन्त्रौष्यपद्योशिवर्तः शगमर्तः शंख्योः शंख्योः॥४३॥
प्रघासिनोहवामहे। मरुतश्चरिशादयः॥ करञ्जेषासुतो
षसः॥४४॥ यद्दामे। यद्दामेयदरल्येयत्समायाष्यदि
न्दिये॥ यदेनश्चकृमावयामिदत्तदवयजामहेस्वाहा॥
॥४५॥ मोषणा॥ मोषणाऽइन्द्रावपुसुदेवैरक्षिष्या

संहि० तेशु किमन्नवयाः॥ महश्चिद्वा स्यमीदुषोयद्याहविषमा
२७० तो मरुतो च दत्तेगीः॥४६॥ अक्क कर्म। कर्म कृतः
सह द्वाचामयो भुवा देवैश्चः कर्म कृत्वा स्वप्ने त
सचा भुवः॥४७॥ अवं भयनिवुस्पुण॥ निवेरुसिनि
वुस्पुण॥४८॥ अवं देवैर्देवैरुक्तमेतौ यासि प्रमवमर्त्यै

ता०
२७०

मर्मह्यं कृतम्युक्ता चोदेवरिषस्पाहि ॥ ४८ ॥ पूर्वोदर्वि। पु
र्वोदर्विपरापतसु पूर्वोपुनरापत ॥ वस्त्रेव विक्लीणावहा
ऽऽषमूर्द्धां शतक्रतो ॥ ४९ ॥ देहि मे। देहि मे ददा मि ते नि
मेधे हि नि ते द मे ॥ निहारं च हरा सि मे निहारं नि हराणि
ते स्वाहा ॥ ५० ॥ अहन्नमी मदन्ता ह्यवपि यः अर्ध

मं हि० षत॥ अस्त्रोषतस्वभानवो विष्णानविष्टया मतो यो जाञ्चि
३० द्रते हरी॥ ५॥ सुसन्दृशं च्वा। वयममघव च्चन्द्रिषी म हि॥
पच नमूर्णवन्धुरस्तुतो यासि वशं अनु यो जाञ्चि
द्रते हरी॥ ५॥ मनो नु। मनो च्वाङ्गामहे नाराश ६ सेनस्त्रो
मेन॥ पिहृणा च्चमन्मभिः॥ ५॥ आनः। आनः। एतु

ता
३०

मनः पुनः कृत्स्नं दृष्ट्वा यत्नो वसे ॥ ज्योत्स्नं सूर्यं नृशो ॥ ५४ ॥
पुनर्नृः ॥ पितरो मनो ददातु देव्यो जनः ॥ जीवं द्वातर्दं सचे
महि ॥ ५५ ॥ वयं सोमं वयं सोमं वयं तव मनस्वन् नृषु
विश्रुतः ॥ पुत्रा वत्त सचे महि ॥ ५६ ॥ एष ते रुद्र भागः स
ह स्वस्वामि कया तं वृष स्वस्वामि है षते रुद्र भागः आखु

सं०

३१

स्त्रेपशुः॥५१॥ अवरुद्रम। अवरुद्रमदी मय्यवदेव अम्ब
कम॥ यथा नो वस्य सस्करद्युथा नः श्रेयसस्करद्य
था नो द्यवसाययात्॥५२॥ भेषजमसि। भेषजद्रुवे श्वा
यपुरुषाय भेषजम्॥ सुखमेषाय मे ष्ये॥५३॥ अ
म्बकं यजामहे। सुगन्धिमुष्टिर्वर्द्धनम्॥ उर्ध्वारुक्

ता०

३१

प्रितव-धना-न्त-त्यो-र्मु-ह्य-यमा-म-ता-र॥ अम्ब-कं-क-जाम
हे-सु-ग-न्धि-म्य-ति-वे-द-न-म॥ उ-र्वा-रु-का-मि-व-व-ध-ना-दि-तो-मु-
ह्य-यमा-मु-तः॥ ६०॥ ए-त-त-तै-र-द्रा-व-स-तै-न-प-रो-म-ज-व-तो-
ती-हि॥ अ-व-त-त-ध-न्वा-पि-ना-का-व-सः॥ क-ति-वा-साः॥ अ-हि-
६-स-त्रः॥ शि-वो-ती-हि॥ ६१॥ आ-यु-ष-अ-म-द-ग्रेः॥ क-इ-य-प-

संहि.

३२

स्य आयुषम॥ यद्देवेषु आयुषन्ननौऽअस्तु आयुष
म॥ ६॥ शिवो नाम॥ शिवो नामासि स्वधितिं ह्वेपिता
नमस्तेऽअस्तु मामाहि ६ः सीः॥ निवर्त्तयाम्यायुषेना
द्यायपुत्रन नायरायस्पोषायपुत्रास्त्रायसुखी
र्याया॥ ६॥ इति वाजसनेयसंहिताया श्रीगर्गपाठे तृती

ती०

३२

यो ध्यायः ॥ ५८ ॥ एदम एदमगन्धदेवयज्ञनम्यथि
व्यायत्रदेवासौमनुषतुविश्वे ॥ ३ ॥ कसामा आणंसुत
रन्नोयतुब्रीरायस्याषेणसमिषामदेम ॥ इमाऽप्रापः
समुमेसतुदेवीरोषधेत्रायस्वस्वधितेमैव हि ह सीः ॥
॥ १ ॥ आपोऽसुस्मान् ॥ आपोऽसुस्मात्मातरः शुभ

संक्षि०

३३

यत्तु घृतेन नो घृतप्वलपुनतु॥ विश्वदेहिरेष्यस्युवहन्ती
देवीरुदिदाज्ञाः शुविगपुतऽहंमि॥ दीक्षानपसोस्त्वन्तर
सिता ह्याशिवाण्णरागमाभ्यारिदधेभद्रं बर्त्सस्युष्यन्॥
॥३॥ महीनाम्ययः महीनाम्ययो सिवचोदाऽश्रिसिच
मिदेहि॥ वृत्रस्यासिकनीनकश्च कुर्वाऽन्यसि

ता०

३३

वक्षुर्मदेहि॥३॥वित्यतिर्मा॥पुनातुवाक्पतिर्मापुनातुदेवोमासविता
पुनात्वष्टिदेवायवित्रेणसूर्यस्यरश्मिभिः॥तस्यतेषवित्रपते
पवित्रेणतस्ययत्कामःपुनेतच्छकेयम्॥४॥आव॥आवोदेवा
सऽईमहेवामस्ययत्यल्हरे॥आवोदेवासःआशिषोयज्ञिया
सोहवामहे॥५॥स्वाहायज्ञम्।स्वाहायज्ञमनसःस्वाहिरो

संहि०

३४

रत्नरिहो ह्याहाद्या वा ए चि वी श्या ॥ स्वाहा धा ता दार मे स्वाहा ॥ ६ ॥
आकृत्यै प्रयुजे । आकृत्यै प्रयुजे ग्रंथे स्वाहा मे धायै मनसि ग्रंथे स्वा
हा दीक्षायै तपसि ग्रंथे स्वाहा सरस्वत्यै पुष्ट्यै ग्रंथे स्वाहा ॥ आपो
देवीर्देहतीर्त्विश्वं शान्तु वो द्या वा ए चि वी ॥ ७ ॥ अन्नरिह ॥
ब्रह्म तये हविषा विधेम स्वाहा ॥ ८ ॥ त्रिंशो देवस्य । ने

ता०

३४

तुम्हें तौ बुरीत सकवाम् ॥ विष्ण्वोरायऽइषु द्याति घुम्वं वणीत
पुष्पसेखाहा ॥ ८ ॥ ३ ॥ कवामयोः शिल्पे । स्थस्ते वामारभेते माया
तमास्य यज्ञस्यो दृच ॥ शर्मासि शर्मा मे यच्छ नमस्ते ॥ अस्तु
मामाहि ६ श्री ॥ १ ॥ ॥ ऊर्गसि ऊर्गस्यो दिरस्य मस्तु ॥ ७ ॥ ऊर्ग
मयि धीहि ॥ सोमस्य नीविरीसि विह्वोः शर्मासि शर्मा यज्ञमा

न वस्त्रे नो वक्तुतेनः पानुते श्वाः स्वाहा ॥ ११ ॥ श्वाः त्रीः श्वाः त्रीः
ता भवत युयमापोऽस्मन्मन्त्ररुद्रे सुशेवाः ॥ ताऽस्मन्
श्रमयत्कृन्ताऽनमी वाऽनागसः स्वदन्तु देवीरमताऽन्ता
वधः ॥ १२ ॥ इयन्ते यज्ञियात नृपो मुञ्चाति नष्टजाम् ॥ अह
हो मुचः स्वाहा कृताः ॥ पृथिवीमा विशत पृथिव्या सम्रव ॥ १३ ॥

संहि०

३६

अग्ने तम। अग्ने त्वर्त्त सुजागहि हव्यर्त्त सुमन्दिषीमहि॥ रक्षा
णोऽअप्रयुक्तं अयुधेन पुनस्तुधि॥ १५॥ पुनर्मनः॥ पुनर्म
नः पुनरायुर्मः आगन्तुनः प्राणाः पुनरा त्वन्नामः आगन्तुन
श्चक्षुः पुनः श्रोत्रं मः आगन्तु॥ द्वैश्चानरोऽअदेवस्तन्
पाः अग्निर्नः पातुदुरितादेवद्यात्॥ १५॥ त्वमग्ने। हव्यर्त्तपाः

ता०

३६

असिदेवः आमर्त्येष्वाम् ॥ त्वं व्यजेष्वीन्द्रा ॥ रास्वेयं सोमाभू
योभारदेवो नः सविता च सौर्धाता च स्वदातृ ॥ १६ ॥ एषाते शु
क्रतन्त्रे तद्दृष्ट्वं स्रया सप्तवज्रा जङ्घ ॥ जूरसिधृता मनसा
जुष्टा बिह्वमेवे ॥ १७ ॥ तस्यास्ते सत्यसवसः प्रसवेत न्वोग
अमशीयस्वाहा ॥ शुक्रमसि व नुमस्य मृतमसि वैश्वदे

संहि०
३९

वमसि॥१८॥विदसि॥मनासिधीरसिदक्षिणासिद्वित्रियासि
यदियास्यदितिरस्युभयतःशीर्ष्मी॥सानःसुष्याचीसुष्यती
चोधिमित्रस्त्वापदिवध्रीताम्युषाद्धनस्यात्त्रिन्द्रायाद्ध
हाय॥१९॥अनुत्वामातामन्यतामनुपितानुञ्जातास
गर्ज्योनुसरवासयूथ्यः॥सादेविदेवमहेहोन्द्रायसो

ता०

३९

म६ रुद्रस्त्वावर्तयतु स्वस्ति सोमसखा पुनरेहि ॥ २० ॥ वस्व
सि। वस्वस्य स्थिति रस्यादि त्यासि रुद्रासि वन्द्रासि ॥ बृहस्प
ति ह्यसुम्ने रणातुरुद्रो वसुमि रावके ॥ २१ ॥ अदि त्यास्त्वा ॥
सु० न्ना जिघांमि देव यजने पथि ध्याऽऽडा यास्प दमसि
घ्नत वत्स्वाहा ॥ अस्मे रमस्वास्मे ते वधुस्वे रायो मे रायो मा

संहि०

३८

वयं रयस्योषेण द्वियौ षम तो तो रायौ ॥ ११ ॥ समं कवो देव्या
धिया स नृदिण योरुचं ह सा ॥ मामऽ आयुः प्रमोषी म्मोऽ
अहं न व वीरं द्वि देय त वं देवि स नृ शि ॥ १३ ॥ एष ते गा
यत्री भागऽ इति मे सोमा य ब्रूता दि षते त्रै ह्यु भो भागऽ इति
मे सोमा य ब्रूता दि षते जा गतो भागऽ इति मे सोमा य ब्रूता छ

ता०

३८

येनामानाणं साम्राज्यं दुर्लभं तेन सोमाय धृता दास्मा कोसि
शुक्रस्त्रेण ह्येव विचितस्त्रा विविच्य त्वं ॥ १४ ॥ अभि-त्यम् ॥
अभि-त्य-देव-स-वितारमो-स्यो-क-वि-क्रतु-मर्चा-मिस-त्य
सर्व-र-त्न-धाम-भि-प्रिय-म-ति-ङ्क-वि-म-॥ ऊ-र्द्ध-य-स्या-म-ति-र्बो-
ऽ-अदि-द्युत-स-वि-म-नि-हि-र-स्य-पा-णि-र-मि-मीत-सु-क्र-तु-ः क-

संहि
३ए

पास्वः॥ प्रजाध्यास्वाप्रजास्वा नुष्वा ए नुष्वा प्रजास्वमनुष्वाणि
हि॥ २५॥ शुक्रं न्वा॥ शुक्रं ए॥ क्रीणमिचन्द्रचन्द्रेणामृतम
मृतं न॥ सुगमेते गोरस्मे ते चन्द्राणि तपस्व न्द्रसिष्वाप
तेर्वस्वः परमेणपशुना क्री यसेसहस्रपोषस्पृषेयम्॥
॥ २६॥ मित्रो नः॥ मित्रो नः संहिसुमित्रधुड्डन्द्रस्योरुमा

ता०
३ए

विशदहिणमुशनुशन्नं स्योनः स्योनम् ॥ स्वानुवाजाद्या
रेवप्रारेहस्तुसुहस्तुहस्तु नवेतेवः सोमक्रयणस्तु ब्रह्म
मावोदभन ॥ ११ ॥ परिमा ॥ ग्रेदुश्चरिताद्वाधुस्वामासुचरिते
भज ॥ उदायुषास्वायुषोदस्थाममताः ॥ अर्नु ॥ १२ ॥ प्रतिप
श्याम ॥ प्रतिपश्यामपद्महिस्वस्तिगामनेहसम् ॥ किन्निवि

संहिः
४०

श्रुः परिद्विषो हृणक्ति विन्दते वसु ॥ २० ॥ अदिह्यास्त्रक
अदिह्यास्त्रगस्यदिह्ये सदः आसीद ॥ अस्त्राद्या वृष
भोः अत्तरिहृममिमीत वरिमाणम्यथिव्या ॥ आसीददि
श्रुः भुव नानिसम्यादि श्र्येता निवरुणस्यवुतानि ॥ ३० ॥ ता०
वनेषु विवनेषु अत्तरिहृततानुवाजमर्धसुपयः ४०

सिंयासु॥ हस्तुक्रतुं चरणे विह्वुगिनि विस्सुर्वमदधात्तो
मम द्वौ॥ ३१॥ सूर्यस्य वहुं॥ सूर्यस्य वहुं रारो हग्योरहणः
कुनीनकम्॥ यत्रैतेशभिरीयसे ब्राजमानो विपश्चिता॥ ३२॥
उस्मावेतम्॥ उस्मावेत-धूर्षा होयु ऋषेथामनश्मः॥ अवीर
हणे वस्म चोदनौ॥ स्वस्ति यजमानस्य गृहा नो ह्यतम्॥

संहि०

४१

॥३३॥ भद्रो मे। सिष्य चावस्व भुवस्य ते द्वि श्रवा न्य मि धामानि॥
मा त्वा परि परि लो विद न्मा त्वा परि पन्थि नो विद न्मा त्वा ह्व का
ऽन्य घायवो विद न्॥ श्रे नो भू त्वा परा पत यज मानस्य गृ हाज्ञा
कृत न्नो मे स्तुतम्॥ ३४॥ नमो मि त्र स्या नमो मि त्र स्य चरु णस्य
च हू से म हो दे वा यत दृ तः संपर्यत॥ दू रे दृ शे दे व जा ता य

ता०

४१

केतवेदि वस्पुत्राय स्वर्ग्यस्य सत ॥ ३५ ॥ वरुणस्योत्तमं नमः ।
वरुणस्योत्तमं नमसि वरुणस्य स्क्रुत्तमं नमः । वरुणस्य ॥ ३६ ॥
तुसदं नमसि वरुणस्य ॥ ३७ ॥ तसदं नमसि वरुणस्य ॥ ३८ ॥ तसदं नमः
मासीद ॥ ३९ ॥ याते । याते धामा निहविषा यजति ताते द्विश्रयाप
दिभरस्तु यजम ॥ गयस्फनः पुतरणः सुवीरो वीरहाय

संहि० वरा सोमदुर्व्या न॥३१॥ इति वाजसनेयसंहिताया श्रीर्घषादेवतु
४१ श्रीध्याया॥ ॥३॥ अग्नेस्तु न॥ अग्नेस्तु न॥ सिबिह्ववेत्वा
सोमस्य तनूरसिबिह्ववेत्वा तिथिरातिस्थ्यमसिबिह्ववेत्वा
शेनायत्वा सोममृतेबिह्ववेत्वा ग्रयेत्वा रायस्योषदेबि ता०
ह्ववेत्वा॥१॥ अग्नेर्ज्ञानि त्रम॥ अग्नेर्ज्ञानि त्रमसिबृषणौ स्थ ४२

उर्व श्यस्या युरसि पुरुर वाऽ असि॥ गायत्रेण त्वा छन्दसाम न्यामि त्रै
 हुमेन त्वा छन्दसाम न्यामि जागतेन त्वा छन्दसाम न्यामि॥ १॥ भवत न्नः॥
 समनसौ सचेतसावरेपसौ॥ मा यज र्हि ह्यु म्मा यज पति आतवेदसौ शि
 वो भवतम द्यनः॥ ३॥ अग्नावग्निः॥ अग्नावग्निश्चरति प्रविष्टऽत्र
 षीणाम्पुत्रोऽ अभिशस्त्रिपावा॥ सनः स्थोनः सुयजा यजे ह देवे ओह

संहिः

४३

छाँ सदमप्रयुक्तं न्नाह ॥ ४॥ आपतयेत्वा आपतयेत्वा परिपतयेत्
क्लामितन्नुनपुंशाक्करायशक्कनऽर्जिष्टाय ॥ अना वृष्टमस्यना
धृष्यन्देवानामोजो नमिशस्त्राभिशास्त्रिणाऽअनमिशस्त्रे न्यमज्जे
सासुह्यमुपगेषणं स्वितेमा धा ॥ ५॥ अग्रे व्रतयाः ॥ अग्रे व्रतयास्ते
व्रतणा यातवतन्नुरियँ सामयियो मम तन्नुरेषासा त्वयि ॥ सह

ता०

४३

दीक्षा

नैव तपते वृता न्यनु मे दीक्षा पतिर्मन्येतामनु तपस्तपस्यति ॥ ६ ॥
अष्टशुरष्टशुष्टे देवसोमाप्यायतामिन्द्रायै कधनविदे ॥ आतु
अमिन्द्रः प्यायतामात्वा मिन्द्राय प्यायस्व ॥ आप्याय यास्मै त्स
स्वीत्स न्यामेधया स्वस्ति ते देवसोमसुत्या मशीय ॥ एष्टारयः प्ये
षेमगायऽन्न तम तवादि श्योनमोद्या वापयिषी श्याम ॥ ७ ॥ माते ।

संस्कृतः

४४

ऽअग्नेयः शयातन् वर्षिष्ठाग द्वरेष्टा ॥ उग्रं वचोऽअपावधी त्वेषं व
चोऽअपावधी त्स्वाहा ॥ यातेऽअग्नेरजः शयातन् वर्षिष्ठाग द्व
रेष्टा ॥ उग्रं वचोऽअपावधी त्वेषं वचोऽअपावधी त्स्वाहा ॥ या
तेऽअग्ने हरि शयातन् वर्षिष्ठाग द्वरेष्टा ॥ उग्रं वचोऽअपा
वधी त्वेषं वचोऽअपावधी त्स्वाहा ॥ ८ ॥ तृप्ता यन्मीमसि विता

ता०

४४

यनीमेस्यवतान्मा नायिता दवतान्मा ध्यायितात् ॥ विदेदग्निर्नभोना
माग्नेऽअद्भिरुऽआयुना नानाम्नेरिषोस्याम्यपि ध्यामसि यत्तेनाध
ष्टन्नामयशियुत्तेन त्वादधे विदेदग्निर्नभोना माग्नेऽअद्भिरुऽआयु
नानाम्नेरिषो द्वितीयस्याम्यपि ध्यामसि यत्तेनाधष्टन्नामयशिय
त्तेन त्वादधे विदेदग्निर्नभोना माग्नेऽअद्भिरुऽआयुना नानाम्नेरि

संहि:

४५

यसू ती यस्याम्यथि ध्यामसि यत्ने ना धृष्ट नाम यशियत्ने न त्वाद
धे ॥ अनु त्वा देव वीतये ॥ १ ॥ सिं ॥ ह्य (सि) सप त्क सा ही देवे
भ्यः क ल्य स्व सिं ॥ ह्य (सि) सप त्क सा ही देवे भ्यः शु च स्व सिं ॥
ह्य (सि) सप त्क सा ही देवे भ्यः शु प्र स्व ॥ १० ॥ इन्द्र घोष ह्य ॥
इन्द्र घोष ह्य च सुभिः पुरस्तात् यातु पुर्वे ता ह्य रुद्रैः पश्चात् यातु

ता ०

४५

मनोजवास्त्रापितभिर्द्विष्टाणतः पातु विश्वकर्मा त्वादित्यैरुत्तरतः
पातु दमरुतपुंवावर्हिर्दो यज्ञान्निःसृजामि ॥१॥ सिं० ह्य० सि०
सिं० ह्य० सि० स्वाहा सिं० ह्य० स्यादित्यवनिः स्वाहा सिं० ह्य०
सि० ब्रह्मवनिः कुरुवनिः स्वाहा सिं० ह्य० सिसु प्रजावनीरय
स्या प्रवनिः स्वाहा सिं० ह्य० स्यावहदेवा न्यजमानाय स्वाहा

संहि

४६

भुतेष्वस्त्वा॥११॥ भ्रुवोरसि। पृथिवी च^व हृद् ह्रिदस्य नरिहृद्
हृत्। अथुत ह्रिदसि दिव च^व हृत् हास्येः पुरीमसि॥१३॥ युञ्जते मनः॥
युञ्जते मनः उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृह तो वि पश्चित्॥
वि हो त्रा दधे व्र युना वि देव कुऽ इन्द्रा ही देवस्य सवितुः परि हृतिः ता
स्वाहा॥१४॥ इदं विष्णुः॥ इदं विष्णुर्विचक्रामेव धानि दधे पदम॥ ४६

समं ठमस्य पापं सुरे स्वाहा ॥ १५ ॥ इरावती धेनुमती । इरावती धेनुमती
हि भूतः सूर्यवसिनी मनवेदशस्या ॥ ध्ये स्क श्वारोदसी विष्णवेते
ह धर्त्ये पृथिवी मभितो मयूरैः स्वाहा ॥ १६ ॥ देवश्रुतौ देवेषु ।
देवश्रुतौ देवेष्वधोषतम्याची प्रेतमद्वरङ्गुल्ययन्तीः ऊर्ध्वं स्य
ज्ञेयतम्याजिह्वरतम ॥ स्वः ॐ हृमावदत्तचेवी दुर्घेः आयुर्मा

संहिः निर्वीदिष्टमुजाम्मानिर्वीदिष्टमत्रमेयं चर्म्म च यि च्याः ॥ १५ ॥

४७ विष्टोर्नुकं वीर्वीः (णिप्प्रवोचंय्यः पार्थिवानि विप्रमेरजा एंसि ॥

योऽत्रस्त्वं भायदुत्तरं सधस्यं विचक्रमाणस्त्रे धोरगायो विक्ष्व

वेत्त्वा ॥ १८ ॥ रिवोवा । विष्टऽउतवाप यि ध्या मुहो वा विक्ष्वऽउरोर ता०

त्तारिहात ॥ उभा हि हस्त्रावसु नापण स्वाप्प्रयच्छु रद्वि एण दोत ४९

सुध्यादिह्ववेत्वा॥१९॥प्रतर।प्रतदिह्वुस्त्रवतेवीर्ये।एमृगोनभी
मःकुचरेगिरिह्वाः॥यस्योरुषुविषुचिक्रमणेव्यधिक्षियति
भुवनानिविश्या॥२०॥विह्वोरराटम।विह्वोरराटमसिविह्वोः
श्रप्येस्योविह्वोःसरसिविह्वोर्द्वोःसि॥वैह्ववमसिविह्व
वेत्वा॥२१॥देवस्यत्वा।सवितुःप्रसवैश्वनोर्वाहुश्याम्यह्वोह

बृहती२

संहिः

४८

स्त्राश्याम्॥ आदेदेनार्थसीदमहर् रत्नसाङ्गीवाऽत्रपिहृत्तामि॥
बृहन्नसि बृहद्वाँमिन्द्रायवाचं वद॥ २॥ रत्नोहर्णं वल गहनं॥
वैष्णवीमिदमहर्तं वलुगमुत्किरामियमेनिष्टोयममाह्योनि
चखानेदमहर्तं वलुगमुत्किरामियमेसमानोयमसमानोनिच ता
खानेदमहर्तं वलुगमुत्किरामियमेसबधुर्धर्मसबधुर्नि ४८

वरुवानेदमह तंवलुगमुक्तिरामिषमे सजातोयमसजातो निवरुवानोत्तु
त्याङ्किरामि॥ १३॥ खराडसि। सपत्न्यु हसत्रराडस्यमिमाति हजनरा
डसिरहो हसर्वराडस्यमित्रहा॥ १४॥ रहोहणोवः। रहोहणोवो
वलुगरुनः प्रो हामि वै ह्यु वात्रहो हणोवो वलुगरुनोर्वनया
मि वै ह्यु वात्रहो हणोवो वलुगरुनोर्वस्त्रणमि वै ह्यु वात्रहो

संरिः

४६

हणौ वां बलगुहनाऽउपदधामि वै ह्यु वीर होहणौ वां बलगुह
नौ प र्ह हामि वै ह्यु वी वै ह्यु वमसि वै ह्यु वास्थ ॥ २५ ॥ देवस्य
त्वा। सवितुः प्रसवे श्विनो ब्राह्मण्यम् ह्योहस्ताभ्याम् ॥ आ
देना र्थसी दमहर्हसार्द्धी वाऽअपि कृत्तामि ॥ यवो सियव
यास्माद्दूषो यवयारातीर्हि वेत्वात्तरि ह्यायत्वा एषि चैत्वाशु

ता०

४६

नन्तां श्लोकाः पितृषदनाः पितृषदनामसि ॥ १६ ॥ उद्विवम उद्विवम
सुभा नात्तरिहम्पणादृहं हस्वयथि व्या न्दुता नस्त्रामासुतो मिनेतुमि
त्रावरुणो दुवेण धर्मणा ॥ बुह्मवनिन्वा ह्रुवनि एयस्योषवनिपय्य
हमि ॥ बह्मदृहं ह्रुवन्द्दृहं ह्युजान्द्दृहं ॥ १७ ॥ ध्रुवा
सि ॥ दुवोयं यजमानोस्मिन्नायतनेपुजयापशुमिर्भ्यात ॥ घृतेन

संहिः

५०

द्यावापथिवीपूर्य्येथामिन्द्रस्य द्युर्दिरसि विभ्रज नस्य काया ॥ २५ ॥

परित्वा । गिर्वणो गिरऽइमा भवतु विभ्रज तं ॥ वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा

भवतु जुष्टयः ॥ २६ ॥ इन्द्रस्य स्यः । इन्द्रस्य स्यः सीन्द्रस्य द्युर्दिरसि ॥

ऐन्द्रमसि वैभ्रज देवमसि ॥ २७ ॥ विभ्रज सि । प्रवाहो च विभ्रज सि ह

ध्यवाहनः ॥ श्वाञ्चोत्सि प्रचेता सुथोत्सि विभ्रज वेदाऽऽशि गसि ॥

ता०

५०

॥३१॥ उशिगसि। कविर इगारि सिवप्रारि वस्पर सिदुवस्वा च्छुन्धूरसि
माङ्गोलीये। सम्प्राडसि कृशानुःपरिषद्यो सिपवमानोनमोसि
पुतक्कोमहोः सिहव्यसदेनः। तधामासिस्वर्ज्योतिः। समुद्रो
सि॥३२॥ समुद्रोऽसि विश्वच्यवाः। अजोस्येकपादहिरसिबुध्द्यो
वागस्येन्द्रमसिसहोस्वतस्यद्वारौ। माप्रासत्ताप्यमद्भुतामद्भुपतेष्य

संहिः
५१

मातिरस्वस्त्रिमेस्मिन्प्रथिदेवयानेभस्यान्मित्रस्यमा॥३३॥मित्रस्यमा॥
वहुषे हृद्मग्नयःसगराःसगरास्यसगरेणाम्भारौद्रेणानीके
नपातमाग्नयःपिष्टतमाग्नयो गोपायतमानमोवोस्तुमामाहि६सि
ह॥३४॥ऽपोतिरसि॥विश्वरूपंविश्वेषान्देवानाणंसमित॥त्व
६सोमतन्वहृद्गोद्वेषोऽन्यहृतेऽथऽउरयतासिचरुथणंस्वाहा॥

ॐ

ता०
५१

जुष्माणोऽअप्पुराज्यस्येवेतु स्वाहा ॥ ३५ ॥ शतम २०० ॥ अग्ने नय ॥
सुपथारायेऽअस्मान्निश्वा निदेव वयुनानि विद्वान् ॥ युयो ह्यस्म
जुहुराणामेनोभूरियेष्टातेनमऽऽर्त्तिकं विधेम ॥ ३६ ॥ अयन्नः ॥ अय
न्नोऽअग्निर्वैरिवस्त्राणो ह्वयममर्धः ॥ पुरऽस्तु प्रभिन्दन् ॥ अयं
धाजाज्जनुर्वाजसातावयः ॥ शत्रू अयतु जर्हन् प्राणः स्वाहा ॥ ३७ ॥

सीरुः ॐ विष्णो ॥ ॐ विष्णो विष्णो मस्वो रुक्मपायनस्तु धि ॥ घृतं द्युत
योनेऽपि वप्यप्ययज्ञपतितिरस्वाहा ॥ ३८ ॥ देवसवितः देवस
वितरेषते सोमस्तु रक्षस्व मा त्वादभन ॥ एतत्त्वन्देव सोमाहे
वो देवा ॥ ३९ ॥ उपागा इदमहमनुष्या सह रायस्योषेण स्वा
हानिर्वरुणस्य पाशास्तु चो ॥ ४० ॥ अग्नेव तपाः अग्नेव त

ता०

५२

य^२
पास्त्रिचतपा यातवतन्म^२स्य भूदेषासा त्वयि योममतन्म^२स्य
यभूदेष्ट^२सामयि॥ यथायनौवतपतेवता न्यनुमेदीका न्दीका
पतिरमाणंस्तानुतपस्त्रपस्यति॥ ४०॥ उरुबिह्वो। उरुबिह्वो
बिक्कमस्त्रोरुह्यायनरुह्वि॥ दृत दृतयोनेपि वप्पप्पय
शपतिन्निरस्वाहा॥ ४१॥ अत्यन्त्यानरा अत्यन्त्या १५ अगा

संहिः

५३

नान्याँऽउपागामुर्वाक्कापरेऽथो विदमपरोवरेऽथ ॥ तत्त्वाजुषा
महे देवचनस्य ते देवयुऽयायै देवास्त्वा देवयुऽयायै देवास्त्वा
देवयुऽयायै जुषतां विद्वेत्त्वा ॥ उषधेऽत्रायस्वस्वधिते मै नऽ
हिऽसीः ॥ ४२ ॥ द्याम्ना ॥ लेखीरुत्तरिह्नुम्माहिऽसीः पृथिव्यास
मव ॥ अयं हि त्वास्वधितिस्तेतिजानः ॥ पुण्ड्रिनाय महते सौभ

ता०

५३

गाय॥ अतस्त्वेव वचनस्य ते शतवल्को विरोहसुहस्रवल्को वि
वय ईरुहे म॥ ४३॥ इति वाजसनेयसंहितायाम् दीर्घपाठे पंचमाध्या
यः॥ ~~ना~~ देवस्य त्वा॥ सवितुः प्रसवुश्चि नो द्यौर्ह व्याम्य ह्योह
स्त्रा व्याम॥ आदेदे नार्यसी दमह ईरुहसाङ्गो वा ऽ अपि कृत्वा
मि॥ यवोसि यवयास्मद्वेषो यवयाती दिवे त्वात्तरीह्वायत्वाप
ह २

संहिः शिद्यैत्याशु-धत्तांलोकाः पितृषदनाः पितृषदनमसि ॥१॥ अग्रे

५४

णीरसि। स्वावेशः उन्नेतृणामेतस्य वित्तादधि स्वास्थास्यतिदेव

स्त्वासवितामद्धानक्तुसुपिप्यलाज्यस्त्रौषधीज्यः ॥ द्यामये

णास्पृक्षुः आतरिक्षमद्धानाप्ताः पृथिवीमुपरेणाः दृष्टिः

ता०

॥१॥ प्राते। याते धामा न्युश्मसिगमद्वौ यत्रगावोभूरिशृङ्गाः

५४

अयासः अत्राहत दुरुगायस्य विष्टोः परमम्पदमवाभारिभरि॥ व
स्मवनि स्वाह्वनवनि रायस्योषवनि पर्यहामि॥ व स्मदृष्ट ह्व
नन्दृष्ट हयुष्ट हृष्ट हृष्टा नृष्ट ह॥ ३॥ विष्टोः कर्माणि प्रश्यतु य
तो व्रतानि पश्यते॥ इन्द्रस्य युज्यः सखा॥ ४॥ तद्विष्टोः पर
मम्पदं सदा पश्यति सुरयः॥ दिवो वच हुराततम्॥ ५॥ परि

संहिः वीरसि। परिवीरसिपरित्वा देवीविंशोच्चयत्ता म्परीमं यजमानं
५५ रायोमनुष्यात्ताम्र॥ दिवोः सुनुरस्येषते पथि ध्यां ह्योक्
आरस्पस्त्रे पशुः॥ ६॥ उपावीरसि। उपावीरस्युपदेवा नैवी
विंशः प्रागुरुशिजोवक्रितमान्॥ देवत्व हृषंसुरमह द्याते स्व ता०
दत्ताम्र॥ ७॥ रेवतीरमच्छम॥ रेवतीरमच्छमृहस्प्यते धारया ५५

वसुनि॥ अतस्य त्वादे वहविः पाशेन प्यति मुचा मिधर्षा मानुषः॥ प
देवस्य त्वा॥ सवितुः प्यसवे श्वे नो वीरु श्या म्पु ह्यो हस्त्रा श्या म्प
अग्नीषो मा श्या अष्टत्रियुन जिप्प॥ अद्य स्त्रौ षधी श्यो नुत्वा
मातामन्यता मनुपिता नु श्वाता सगर्भ्यो नु सखा सयुत्थः॥ अ
ग्नीषो मा श्या त्वा अष्टम्यो ह्यो मि॥ ए॥ अपाम्ये रः॥ अपाम्ये रः

संहिः रस्यापो देवीः स्वदनु स्वात चि स देव हरिः ॥ स त्रेप्पा णो वा तेन
५६ गच्छ तां स मङ्गल नियजत्रैः संयज्ञ पति राशिषा ॥ १० ॥ द्युतेना
क्रौ ॥ पश्च स्वाये था एरे वतिय जमाने प्रिय न्वाऽ आ विशा ॥ उ
रोरत्तरि का ह्स जर्द्दे वेन द्वा तेना स्पह विषात्मना यज समस्य ता
तच्चा र भव ॥ चर्षो चर्षी य सिय शे यज्ञ पति च्वाः स्वा हा देव ज्यो ५६

देवेभ्यः स्वाहा ॥ १२॥ माहि ॥ माहि ॥ ईमा पदाकुर्नमस्तः आताना
नर्वाप्येहि ॥ घृतस्य कुह्याऽउपऽत्र ॥ तस्य पश्याऽअनु ॥ १३॥
देवीरापः शुक्रावोद्दुष्टसुपरिविष्टा देवेषु सुपरिविष्टा च यम्प
रिवेष्टारो भूयास्मा ॥ १४॥ वाचंते शुभामिप्याणंते शुभामिव
हुस्ते शुभामिश्रोत्रंते शुभामिनामिंते शुभामिमेदुंते शुभामि

सोहिः मिषागुत्तेशु-धामि वी-त्रोस्ते शु-धामि॥१५॥मनस्ते।मनस्तुऽआप्या

५ यतो चाक्तेऽऽप्यायताम्राणस्तुऽआप्यायता चकुस्तुऽआ

प्यायताम्रा श्रोत्रतऽऽप्यायताम॥यतैः कुरंय्य दास्थितत

तऽऽप्यायताम्रा न्नेष्ट्यायताततैः शब्दतुसम हो-ब्यः॥उपवे ता०

त्रायस्वस्वधिते मेन ६ हिंसी॥१५॥रहो सा माग॥रहो सा मा ५

५२२
गो॒सि॒निर॒स्त्रु॒रि॒हः॒ इ॒दम॒ह॒र॒क्षो॒मि॒ति॒ष्ठा॒मी॒दम॒ह॒र॒क्षो॒ व
वा॒घ॒इ॒दम॒ह॒र॒क्षो॒ध॒म॒त्त॒मो॒न॒या॒मि॒॥ घृ॒ते॒न॒ द्या॒वा॒ पृ॒थि॒वी
पृ॒थ॒वा॒थं॒ वा॒यो॒वे॒स्त्रो॒का॒ना॒म॒ग्नि॒र॒ज्य॒स्य॒चे॒तु॒स्वा॒ह॒ स्वा॒ हा॒ह
ते॒ऽजु॒र्ध्व॒न॒भ॒स॒म्प्रा॒रु॒त॒ङ्ग॒च्छ॒त॒म॒॥ १६ ॥ इ॒द॒मा॒पः॒ इ॒द॒मा॒पः॒प्य
व॒ह॒ता॒ व॒ द्य॒श्च॒म॒ल॒श्च॒य॒त॒॥ य॒च्चा॒भि॒दु॒द्भो॒ह॒ नृ॒तं॒ य॒श्च॒शे॒पेः

संदिः

५८

अभीरुणम् ॥ आपो मा तस्मादेन सः पवमानश्च मुच्यते ॥ ५७ ॥ सन्ने । सन्ने
मनो मनसा सम्प्राणः प्राणेन गच्छताम् ॥ रेडस्य ग्निर्द्वा श्रीण त्वा प्रस्त्रा
समरिण त्वा तस्य त्वा द्वा ज्यैष्ठ्ये पृथ्वी रणं ह्याऽऽ ऋषमणो अथिषत्त्य
युत न्देषः ॥ ५८ ॥ घृतं द्युतपावानः ॥ पिवत वसां वसापावानः पि
वता त्तरिक्षस्य हविरसि स्वाहा ॥ दिशः पृथिदिशः ॥ अदिशो विदिशः

ता०

५८

उद्दिशोदिश्याः स्वाहा ॥ १ ॥ ऐन्द्रोऽप्राणोऽऐन्द्रोऽप्राणोऽअद्देऽअ
द्देनिदीऽअद्देन्द्रऽउदानीऽअद्देऽअद्देनिधीतः ॥ देवत्वंष्टुर्ऋरितेस
६ःसमेतुसत्तश्मायद्विषुरुपम्वति ॥ देवत्रायत्तमवसेसरवा
योनुस्वामातापितरोमदनु ॥ २० ॥ समुद्रं कुरुसापुद्रं कुरु स्वाहा
त्तरिक्षं कुरु स्वाहा देव ६ःसवितारं कुरु स्वाहामित्रावरुणौ गुरु

संहिः स्वाहा होरात्रे गच्छ स्वाहा छन्दोऽणं सिगच्छ स्वाहा द्या वापृथिवी ग
पृथ्वी च स्वाहा यज्ञं च स्वाहा सोमं च स्वाहा दिव्यं च भोगं च स्वाहा
गिं चैश्वर्यं च स्वाहा मनो मेहादियं च दिवन्ते धूमो गच्छतु
र्ज्योतिः पृथिवी प्रसमना पृण स्वाहा ॥ १ ॥ मापः ॥ मापौ मौषधीर्हि
६ः सीर्द्धो म्मो धाम्मो राजैस्ततो ब्रह्मणो मुञ्च ॥ यद्गुरुगुग्गुलाः ॥ ३ ॥

ता०

पृथ्वी

तिवरुणेतिशर्पामहेततोवरुणनोमुञ्च॥सुमित्रियानुःआपः३३
धयःसतुदुर्मित्रियास्त्रस्मैसतुयोस्मान्देष्टुयञ्चवयन्दिष्मः॥
॥१२॥हविष्मतीरिमाः॥हविष्मतीरिमाः॥आपोहविष्माँः॥आवि
वासति॥हविष्मान्देवोः॥अद्भूरोहविष्माँः॥अस्तुसूर्यः॥१३॥
अग्नेर्वी॥अग्नेर्वीपन्नगृहस्यसदसि सादयामीन्द्राग्नेर्वी

श्वेषान्देवानां प्रागुधेयीस्थ ॥ १

संहिः गुधेयीस्थमित्रावरुणयोर्प्रागुधेयीस्थविंशसूर्याऽउपसूर्येयामित्रा
६० सूर्यः सह ॥ तानोहि स्व स्वद्वरम् ॥ २४ ॥ हृदेत्या । हृदेतामनसेत्यादि
वेत्यासूर्यायत्या ॥ जुह्वमिममद्वरन्दि विदेवेषु हेत्रायछ ॥ २५ ॥ सो
मराजनर ॥ सोमराजुन्विश्यात्त्रसुजाऽउपावरोहविश्यात्त्राम्य
जाऽउपावरोहतु ॥ शृणोत्वग्निः समिधा हवमेश्वरत्वापोधिष

ता०

६०

ए॥ श्वदेवीः॥ श्रोता ग्रावाणो विदुषो न यज्ञ ६ शृणोतु देवः सविता हर्मि स्वा
 हा॥ १६॥ देवीरापः देवीरापोऽ अपा नपा द्यो वऽ ऊर्मि हविष्यः ॥ इन्द्र
 यावान्मादित्तमः॥ तदेवेश्वरो देवत्रा दत्तशुक्रोपे श्वोयेषा म्नागस्थस्वा हा॥
 ॥ १७॥ कार्ष्णि रसि॥ समुद्रस्य त्वाहि त्वा ॥ उन्नयामि॥ समापोऽ अद्भिरग्म
 तसमो षधीभिरो षधीः॥ १८॥ यमग्रे॥ पृथुमर्त्यमवा वाजेषु यजुनाः॥

संहिः सयन्ताशश्र्वतीरिषः स्वाहा॥ शर्णा॥ देवस्य त्वा॥ सवितुः प्रसवे श्रिच नोर्वा
६१ ऊ॥ आम्पुहो हस्ता आम्पु॥ आदेय वासिगमीरमिममद्दुरद्दुधीन्द्रय
सुषुतामम्॥ उत्तमेनपविनोर्ज्ञसवत्तम्पुमत्तम्पयस्वत्तन्निष्ठा आ
स्थदेव श्रुतस्त्रुप्ययतमामनोमे॥ ३०॥ मनोमे॥ तर्प्ययतु वाचमेत
र्प्ययतुष्पाणामेतर्प्ययतुचक्षुर्मेतर्प्ययतुश्चोत्रमेतर्प्ययतुक्वा

ता०
६१

नमोतर्पयतप्यजामेतर्पयतपश्वन्नेतर्पयतगुणान्नेतर्पयत
गणामेमाविहृषन्॥३१॥ इन्द्राय त्वा इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवतः
इन्द्राय त्वा दिव्यवतः इन्द्राय त्वा भिमातिगघ्रे॥ श्येनाय त्वा सोमभ
तेऽग्नये त्वा रायस्योषदे॥३२॥ यत्ते सोमो देवि ज्योतिर्यत्तृथि द्या
यदुरावत्तारिहो॥ तेनास्मै यजमानायोरुणये ह्यद्विदुर्वेवो

॥३३॥
सीरुः वः॥ श्वा चोक्ष्यावृत्रतुरोराधो गूत्तोऽमृतस्य पत्नीः॥ ता देवी
ईव त्रेमं यज्ञं नयतो पृहताः सोमस्य पिबतः॥ ३४॥ माभेः माभेर्मासं
विचक्राः॥ उर्जिधस्वधिषणे वीड्वीसती वीडयेथा मूर्जं नृधाया
म्रापाप्मा हतौ न सोमः॥ ३५॥ प्रागप्रोक्ता प्रागप्रागुदगधरा
कस्वर्चतस्त्वादिशः॥ आधावतु॥ अम्बुनिष्पत्समरोर्विदाम्॥

ता०

६१

॥३६॥ त्वमद्भुपप्रशरः सिषोदेवः शविष्णुमर्त्यम् ॥ न त्वदुन्योमघ
वत्रिस्त्रिमर्दितेन्द्रवृवीमितेवचः ॥ ३७ ॥ इति बजसनेयसंहिताया
न्देश्वपाठेष्वेव व्यायः ॥ ३८ ॥ ॥ वाचस्पतये । पवस्व वृद्धोऽ
अर्दशुभ्राद्भूमिस्त्रिपुतः ॥ देवो देवेभ्यः पवस्व येषां आगोसि ॥ १ ॥
मधुमतीर्त्रेः । मधुमतीर्त्रेऽदृष्टस्त्वधि यत्ते सोमदा ॥ अत्रामजाग

संरिः

६३

वितस्मैते सोमसोमाय स्वाहा स्वाहोर्बुत्तरिहाम न्वे मि स्वाङ्गु तोसि ॥१॥

स्वाङ्गु तोसि चि श्वे अ इन्द्रिये ज्यो दिव्ये ज्योः पार्थिवे ज्यो मनस्वाष्टु
स्वाहा स्वा सुभवस र्म्याय देवे ज्यो स्वा मरी विपे ज्यो देवा णं शो यस्मै
त्वे दे तत्स त्सु परिष्पु ता भङ्गे नहतो सौ फद्वाणाय स्वाब्धा नाय स्वा ॥

ता०

॥३॥ उपया मर्ग ही तोसि उपया मर्ग ही तोस्य चर्य च मघव ज्यो हि

६३

सोमम॥ उरु ष्यरायः रघो यजस्व॥ ४॥ अतस्ते॥ अतस्ते द्यावाप
थिवीरुधामयन्तर्द्धा मयुर्वृत्तारिश्मम॥ सज्जर्द्धेवेभिरवरैः परैश्चा
तर्द्धामेमघवन्मादयस्व॥ ५॥ स्वाङ्गुतोसि॥ स्वाङ्गुतोसि विश्वेभ्य
ऽऽन्द्रियेभ्यो रिव्येभ्यः प्रार्थिवेभ्यो मनस्वाहुस्वाहा त्वासुभव
सूर्याय देवेभ्यस्त्वामरीचिपेभ्यऽऽतुनाय त्वा॥ ६॥ आवायोः

संहि.

६४

भूषशुणः उपनः सहस्रं ते नियुतो विश्ववारः॥ उपोतेः अन्धो मध्यमया
मियस्य देवद विषेष्टं चैषेयं चायवे त्वा॥ ७॥ इन्द्रवायूऽइमे। सुताः
उपप्लयो भिरागतम॥ इन्द्रो वासु शक्ति हि॥ उपयामगृहीतो सिद्धा
यवः इन्द्रवायुश्चा त्वेषते योनिः सजोषोऽश्वा त्वा॥ ८॥ अयं द्वा म॥
अयं चो मित्रावरुण सुतः सोमः आता वृधा॥ ममेदिह श्रुतं हवाम॥

ता०

६४

उपयामगृहीतोसिमित्रावरुणाश्रयात्वा॥१०॥रायावयमरायावयदंससवा
॥सोमदेमहव्येनदेवायवसेनगावः॥ताश्चेनुमिमित्रावरुणायुवन्नोवि
श्रवाहो धत्तमनापस्फुरतीमेघतेयोनिर्नैतायुश्रयात्वा॥११॥यावाम्॥
यावाङ् शामधुमत्यश्रिनासून्तावती॥तथायज्ञमिमिमिह तम्॥
उपयामगृहीतोस्यश्रिश्चात्वेष्टतेयोनिर्मोद्वीश्रयात्वा॥१२॥तस्य

संहः

६५

कृथापुर्वथाचिश्चयेमथाज्ञेष्टतातिम्बहिषदम्पस्वर्विदम्॥प्रतीची
नंहुजनन्दोहसेधुनिमाशुअयत्तमनुयासुचर्द्धसे॥उपयामगृहीतो
सिप्रास्तुडायत्वैषतेयोनिवीरताम्पाह्यपमृष्टःशस्त्रोदेवास्त्राशु
कृपाःपुण्ययत्ननाधृष्टासि॥१॥सुवीरोवीरान्न॥सुवीरोवी
रश्चजनयत्परीह्यभिरायस्योषेणायजामानम्॥सञ्जग्मानो

त०

६५

दिवापयिष्याशुक्रैःशुक्रैश्चिषानिरस्तुशस्तुशुक्रैःस्याधिष्ठानमसि॥
॥१३॥ अथैत्रस्यतेदेवसोमसुवीर्यस्यरायस्योषस्यददितारः
स्याम॥साप्रथमासंस्कृतिर्विश्ववारासप्रथमो बरुणोमित्रोऽथ
ग्निः॥१४॥ सप्रथमः॥ सप्रथमो ब्रह्मस्पतिश्चिकित्वास्तस्माऽइन्द्रा
यसुतमाजुहोतस्वाहा॥तम्यनुहोत्रामद्धोयाःखिद्यायाःसुषी

संहि

६६

ताः सुकुता यत्स्वा हायाड ग्रीत् ॥ १५ ॥ अयं च नः । अयं च नश्चोदयत्तुश्चि
गर्भो ज्योतिर्जरायूरजसो विमाने ॥ इममपापं सङ्गमेस्सूर्यस्य शिशु
त्रविष्णामतिभीरिहन्ति ॥ उपयामर्गहेतोसि मर्क्यत्वा ॥ १६ ॥ मनो
नयेषु ह्वनेषु तिग्मं विपुः शब्दा बन्तुथोद्वन्ता ॥ आयः शर्मा
मिस्तु विनृम्भोऽस्या श्रीणीतादिशङ्गभस्त्रावेषते योनिः पुजाः

ता०

६६

पाह्वपम ह्योमर्कौ देवास्त्रामन्थिपाः प्रणय त्वना दृष्टासि ॥३॥
सुप्रजाः प्रजाः । प्रजनयन्मरी ह्यभिणयस्पोषेण यजमानम् ॥ सु
क्षुग्मा नो दिवा पृथिव्या मन्थी मन्थि शोचिष्वातिरस्त्रोमर्कौ मन्थि
नो विद्वानमसि ॥ १८ ॥ ये देवाः सः । ये देवा सो दिव्यो कादशस्थ पृथिवि
व्यामद्व्योकादशस्था । अप्सु हि तौ माहि नैकादशस्थ ते देवा

सोहिः

६१

सो वृजमिमञ्जुषद्धम॥ १९॥ उययामगही तो सि। उययामगही तो
स्याग्रयणोऽसि स्वाऽग्रयणः पाहि वृजम्पाहि वृजयति विष्णुश्च
मिन्द्रियेण पातु विष्णुः स्वम्पाह्यमि सर्व नानि पाहि॥ २०॥ सोमः
पवते। सोमः पवते सोमः पवते स्मै बुहस्रणे स्मै हुत्राया स्मै
सुचते यजमानाय पवतः इषः ऊर्जो पवते द्यः उर्ध्वधीश्चः

ता०

२२

पवतेद्यावापृथिवी आम्पवतेसुभ्रुतायपवतेविश्वे आस्ता
देवे आऽसुपतेयोनिर्विश्वे आस्तादेवे आऽ ॥ २१ ॥ उपयामग
हीतोसि ॥ उपयामगहीतोसीन्द्रायत्वावृहद्देवेवयस्वतऽउक्ता
व्याऽहृत्स्वा ॥ यतऽइन्द्रवृहद्वयस्वस्मैत्वाविह्ववेत्येषतेयो
निरुक्ते आस्तादेवे आस्तादेवाव्यं (यज्ञस्यायुषेगृह्णामि

संदिः

६८

मित्रावरुणश्चात्वा॥२॥मित्रावरुणश्चात्वादेवाद्यं॥
जस्यायुषेगृह्णामीन्द्रायत्वादेवाद्यं॥यज्ञस्यायुषेगृह्णामीन्द्रायि
मित्रायिश्चात्वादेवाद्यं॥यज्ञस्यायुषेगृह्णामीन्द्रावरु
णश्चात्वादेवाद्यं॥यज्ञस्यायुषेगृह्णामीन्द्रावरुहस्य
तिश्चात्वादेवाद्यं॥यज्ञस्यायुषेगृह्णामीन्द्राविष्टुश्चा

ता०

६८

ह्यो देवा ध्यं (स्य) जस्य युषे ग ह्मामि ॥ २३ ॥ मूर्धो न न्हिवोः । मूर्धो
न न्हिवोः अरति मृथि ध्या वै श्रवानर मृतऽआजात मग्नि म् ॥ क
विऽसु स्रज मति थि ज्ञना नामा सन्ना पात्रे ज्ञन यन्त देवोः ॥ २४ ॥
उपया मग ही तो सिद्धु वो । सिद्धु वा दिते र्द्धु वा ण ध्रुव तमो च्युता
नाम च्युता दिते तमऽएष ते यो निवै श्रवानराय ह्यो ॥ ध्रुव ध्रुव

ॐ

ता ६

ॐ

ॐ दावर्चसेपवस्वोदानायमेव ॐ दावर्चसेपवस्ववर्चमेव
ॐ दावर्चसेपवस्वक्तुदत्तायामेव ॐ दावर्चसेपवस्व
ॐ त्रायमेव ॐ दावर्चसेपवस्ववहु ॐ मेव ॐ दसौव
वर्चसेपवेथामात्मनेमे ॥ ११ ॥ आत्मनेमे ॥ व ॐ दावर्च
सेपवस्वोजसेमेव ॐ दावर्चसेपवस्वायुषेमेव ॐ दावर्च

सोहिः सेपवस्वविश्वाऽश्वोमेऽप्युजाऽश्वोवर्चोदसौवर्चसेयवेषाम्॥१८॥को
७० सि।कतमोऽसि।कस्यासिकोनामासि॥यस्यतेनापामंअहियत्वा
सोमेनातीतपाम॥भूर्भुवःस्वःसुप्युजाऽप्युजाभिःस्याणं सुवी
रोवीरेऽसुपोषःपोषैः॥१९॥उपयामगहीतोसि।उपयामग
हीतोसिमध्वेत्योपयामगहीतोसिमध्ववायत्योपयामगही

ता०

१०

तोसि शुक्राय त्वोपयामगृहीतोसि शुचये त्वोपयामगृहीतोसि
नभसे त्वोपयामगृहीतोसि नभस्याय त्वोपयामगृहीतोसीषे
त्वोपयामगृहीतोस्युर्जे त्वोपयामगृहीतोसि सहसे त्वोपया
मगृहीतोसि सहस्याय त्वोपयामगृहीतोसि तपसे त्वोपया
मगृहीतोसि तपस्याय त्वोपयामगृहीतोस्य ऽहस्यस्य तये

संहिः

०१

त्वा॥३॥ इन्द्राग्नीः आगतमा इन्द्राग्नीः आगतं सुतङ्गीर्भि
र्भो वरेण्यम्॥ अस्य पातश्चियेषिता॥ उपयामगं होतो
द्राग्निश्चा त्वैषते यो निरिन्द्राग्निश्चा त्वा॥३॥ आघ॥ आ
घायेः अग्निमिन्धते स्रुणन्निवर्हि रानुषक्॥ येषामिन्द्रो
युवासखा॥ उपयामगं होतोस्यग्नीन्द्राश्चा त्वैषते यो नि

ता०

२५

रग्नीन्द्राध्यान्वा ॥ ३२ ॥ उमासश्चर्षणी धृतः । उमासश्चर्षणी
धृतो विश्वेदेवासः आगता ॥ दशश्रवाण्यसौ दशश्रवाः सुतम् ॥ उ
पयामगृहीतो सि विश्वे आरुन्वादेवे आः सप्तये निर्विश्वे
आरुन्वादेवे आः ॥ ३३ ॥ विश्वेदेवासः । विश्वेदेवासः आ
गतश्चणुतामः इमं हवाम ॥ सृष्टम्बर्हिर्निष्ठी दत्त ॥ उप

इन्द्रमरुत्वः॥२

सं० ११ या मरुही तो सिद्धि श्रेष्ठ आस्त्रादेवे श्रेष्ठः सृष्टते यो निर्विश्वे श्रेष्ठ
स्त्रादेवे श्रेष्ठः ॥३॥ इन्द्रमरुत्वः इह पाहि सोमं यथाशास्त्रं
तेऽपि वसुतस्य ॥ तव पुत्री तीतवश्चर शर्मन्ना विवा
सा न्नैक वयः सुयज्ञाः ॥ उपया मरुही तो सीन्द्राय त्वामरु ता०
त्वत्तः सृष्टते यो निरिन्द्राय त्वामरुत्वते ॥३॥ मरुत्वत्तं १२

वृषभं । चो वृधानमक वारिन्दि च्छादं शासामि न्द्रम ॥ विश्वा
साहमवसे न्द्रतनायोग्य ऽसं हो दामि हत ऽ हुवे म ॥ उपयाम
गृहीतो सीन्द्राय स्वा मरुत्त्वतऽसृषते यो निरिन्द्राय स्वा मरुत्त्व
ते ॥ उपयाम गृहीतो सि मरुता न्नौ जसे ॥ इन्द्र ॥ सजोषाऽइन्द्र ।
सजोषाऽइन्द्र सगणो मरुद्भिः । सोमम्यिव वृत्रहा शूरविह्व

संहिः

७३

न॥ ज॒हि॒श॒चूँँ॑ ॥ र॒प॒म॒ धो॒नु॒द॒स्वा॒था॒म॒य॒ङ्क॒ण॒हि॒वि॒श्व॒तो॒न॒ः॥ उ॒
प॒या॒म॒र्ग॒ही॒तो॒सी॒न्द्रा॒य॒त्वा॒म॒रु॒त्त्व॒त॒ऽरु॒ष॒ते॒यो॒नि॒रि॒न्द्रा॒य॒त्वा॒म॒रु॒
त्त्व॒ते॥ ३१॥ म॒रु॒त्त्वा॒रं॑ ॥ इ॒न्द्रः॥ वृ॒ष॒भो॒र॒णा॒य॒पि॒वा॒सो॒म॒म॒नु॒ष्व॒ध॒म॒
दा॒या॥ आ॒सि॒ञ्च॒स्व॒ज॒ठ॒रे॒म॒ध्व॒ऽऊ॒र्मि॒न्त्वं॑ ६ राजा॒सि॒प्र॒ति॒प॒त्सु॒ता॒ना॒
म॥ उ॒प॒या॒म॒र्ग॒ही॒तो॒सी॒न्द्रा॒य॒त्वा॒म॒रु॒त्त्व॒त॒ऽरु॒ष॒ते॒यो॒नि॒रि॒न्द्रा॒य॒

ता०

७३

त्वामुरुच्यते ॥ ३८ ॥ महाशैऽइन्द्र ॥ महाशैऽइन्द्रो नृवक्षचर्षणि प्रा
ऽनुतद्विवर्हऽअमिनः स होमिः ॥ अस्मद्वाग्वावधे वीर्यायो
सः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्ज्ञातः ॥ उपयामगृहो तोसिमहे दायत्वे
षते यो निर्महे दायत्वा ॥ ३९ ॥ महाशैऽइन्द्र ॥ महाशैऽइन्द्रो यऽउ
जसा पर्जन्यो वृष्टिमांश्देव ॥ स्तोमैर्वत्सस्य वावधे ॥ उपयाम

संहिः गृहीतोसिमहेन्द्राय त्वैषतेयोनिर्महेन्द्राय च ॥४०॥ उदुत्यम् ॥ उ
७४ दुत्य आत वैर स न्देवं च ह न्ति के व ॥ दृशे वि श्वाय सूर्य्यं स्वा
हा ॥४१॥ वित्र न्देवानाम् ॥ वि न्देवानामुद गाद नी क च क्षुभि च
स्य वरु ण स्या ग्रे ॥ आप्ता द्या वा ए धि र्वा ऽ अन्तरि ह्ना ऽ सूर्य्य ऽ
आत्मान गत स्त स्युषं च स्वा हा ॥४२॥ अग्ने न य । सुप था ए

ता०

२४

येऽअस्मान्निश्चिन्वा निदेव ब्रह्मना विद्वान्॥ युयोद्ब्रह्म ज्जुङ्गराण
मेनोभूयिष्ठान्तेनमऽउक्ते विधेम स्वाहा॥ ४३॥ अयन्नः॥ अय
नोऽअग्निर्वरि वरुणो त्वयं मरुतः पुरऽसतु प्रभिन्दन्॥ अयं
वा जो अयतु वा जसा ता वयं दश॥ अयतु जहं षाणः स्वाहा॥ ४४॥
रूपेणैवः॥ रूपेणैव रूपमग्न्या गन्तु यो वै विश्ववेदा विभजतु॥ न

सं हि तस्य पथाप्येतत्तु नन्दे क्षिण विस्वः पश्य ध्यत्तारि ह्येतत्स्वसदस्यैः
ॐ ॥ ४५ ॥ वा ह्यस्मिन्मदा विदेयमितु मन्त्रमैत मन्त्रम पिमांषे
यत् सुधातुदक्षिणम् ॥ अस्मद्वातादेव वागच्छ तस्य दातारमा वि
शत ॥ ४६ ॥ अग्नयेत्वा ॥ अग्नयेत्वा म ह्यं वरुणो ददातु सोमस्त ता ०
त्वमंशीयायुर्द्वात्रिंशं धिमयो मह्यमप्रतिग्रहीत्रे रुद्राय त्वाम ह्यं १५

वरुणो ददातु सोमं तत्त्वमंशी यथा सोमं ददातु इति वयो मह्यं प्रति
ग्रहीत्रे ह स्पतये त्वामह्यं वरुणो ददातु सोमं तत्त्वमंशी यत्त
ज्जदातु इति मयो मह्यं प्रति ग्रहीत्रे यथा यत्त्वामह्यं वरुणो ददा
तु सोमं तत्त्वमंशी यत्त यो ददातु इति वयो मह्यं प्रति ग्रहीत्रे ॥
॥४१॥ को दत्ता को दत्तस्माऽअदा त्वा मो दत्ता मा या दत्ता ॥ का

संहि०

७६

मोहात्ता कामः प्र ति शु ही ता को मै त तै ॥ ४८ ॥ इति वाजसनेयसंहितायां नि
र्घणठे सप्तमो अध्यायः ॥ ७६ ॥ उपया प्र गृ ही तो सि ॥ उपया प्र गृ ही तो
स्यादि त्यो दि त्ये श्र्य त्त्वा ॥ वि ह्वः उरु गा यै प्र ते सो प्र स्त ६ र स स्व मा
त्वा द भ न ॥ १ ॥ क दा व न । स्त री र सि ने न्र स श्च सि हा शु षे ॥ उपो पे
नु म घ व श्रू यः उ नु ते दा न्दे व स्य प च्य तेऽ आ दि त्ये श्र्य त्त्वा ॥ २ ॥

न

ता०

७६

कुदाचन। प्रयुक्तसुभेनिपासिज-अनी॥ तुरीयादित्यसर्वन तऽइ
न्द्रियमातस्यावमतदिद्यादिद्ये अस्त्रा॥ ३॥ यज्ञो देवानाम्॥ य
ज्ञो देवानाम्यत्येति सुम्भमादित्या सो भवतामृदयत्त॥ आवोर्वाची
सुर्मातेर्व दित्यादृ होश्चि द्या वरिवो वित्तरा सदादित्ये अस्त्रा॥
॥ ४॥ चिवस्वनादित्या चिवस्वनादित्यै षते सोमपीथस्तस्मिन्

संहिः स्व॥ अदस्मै नरो वचसे दधात नयदाशी द्वादम्पती वाममश्नुतः॥
२१ पुमाश्चुत्रो जायते विन्दते वसुधा विश्वा हरपः रधते गर्हे॥ ५॥
वाममद्या सवितर्वा ममुश्चो दिवे दिवे वाममस्मद्वा ६ सावीः॥ वाम
स्य हि स्य स्य देव भरे रया धिया वाम भाजः स्याम॥ ६॥ उपयामग ता
हीतोसि सा वित्रो सि वनो धाश्च नो धाः असि वनो मयि धेहि॥ जि २१

न्येयस्तञ्जि न्येयस्तपति मृगाय देवाय त्वा स वित्रे ॥ १॥ शतम ३०० ॥
उपयामगृहीतोसि। सुशर्मासि सुप्रतिष्ठानो बृहदुक्षाय नमः ॥
विश्वेस्त्वा देवेभ्यः सप्ततयो निर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥ १॥
उपयामगृहीतोसि। उपयामगृहीतोसि बृहस्पति सुतस्य देव
सोमतः इन्द्रो रिन्द्रियावतः पत्नीवतोऽय हर्षः ॥ ३॥ व्यासमा ॥ अ

सीहः

७८

हम्परस्त्रादहमवस्त्राद्यदत्तारिहत्तदुमेपिताभरत॥ अहं स्वर्यमु
भयतोददर्शहन्देवानामपरमङ्गुहायत॥ ए॥ अग्नाइऽइपक्नीव
र॥ अग्नाइऽइपक्नीवत्सर्जदेवेनस्वष्टासोमामिबस्वाहा॥
प्रजापतिर्ब्रह्मासिरेतोधारेतोमयिधेहिप्रजापतेस्त्रेवृद्ध्वोरेतो
धसोरेतोवामशीय॥ १०॥ उपयामगृहीतोसि॥ उपयामगृही

ता०

७८

नोसिहरिरसिहारियो नोहरिञ्चात्वा॥ हर्षोर्द्धो नास्थसहसोमाऽ
इन्द्राय॥ १॥ यस्ते॥ १॥ अश्वसनिर्ध्वोयोगोसनिस्त्वस्यतऽइष्टयजुष
स्तुतस्त्रोमस्यशस्त्रोक्त्वास्योपदूतस्योपदूतोभक्षयामि॥ १॥ देवक
तस्यैनसः॥ देवकृतस्यैनसोवयजनमसि मनुष्यः॥ कृतस्यैनसोव
यजनमसिपितृकृतस्यैनसोवयजनमस्यात्कृतकृतस्यैनसोव

संहिः
७४

यजनमस्येनसऽएनसोवयजनमसि॥यच्चाहमेनोविद्वांश्चकार
यच्चाविद्वांस्तस्यसर्वस्येनसोवयजनमसि॥१३॥संवर्चसा।संव
र्चसापयसासत्तनूभिर्गन्महिमनसासऽशितेन॥त्वष्टासु
दञ्चोद्विदधातुरायोनुमाहृतन्नोयद्विलिष्टम्॥१४॥समिन्द्राणोमन ता०
सानेपिगोभिःसऽसुरिभिर्मघवत्सण्णस्वख्या॥सम्बल्लमणदेव ७४

हेतुं यद्यस्त्रि सन् देवानां सुमतौ यज्ञियां नां स्वाहा ॥ १५ ॥ संवर्च
सा। संवर्च सापयसासन्नन्धभिरगन्माहिमनसासठ शिवेन ॥
त्वष्टा सुदञ्जो विदधातुरापो नुमाहुतञ्चो यद्विलिष्टम् ॥ १६ ॥
धाता शक्तिः सविता दञ्जुषता स्पृजापति त्रीं विपादेवोऽग्निः ॥
त्वष्टा विष्णुः पूजया सठराणां यजमाना यद्विणन्दधातु स्वा

संहिः

८०

हा॥७॥सुगावः॥सुगावो देवाःसदनाऽअकर्मयऽआज्ञग्नेदऽ
सर्वनञुषाणः॥भरमाणावहमानाहवी॥ॐष्वास्मेधत्तवस
वोवस्निस्वाहा॥१८॥याँऽआवहः॥याँऽआवहऽउशतो
देवदेवास्ताऽपेरयस्वेऽअग्नेसधस्थे॥जहिवा॥सःपिवा
॥सश्चिश्चेसुद्युर्म॥स्वरातिष्ठतानुस्वाहा॥१९॥द्वयः

ती०

८०

हि। त्वाप्प्रयतियज्ञेऽअस्मिन्नग्रे होतारमहणीमहीह॥ अथ गया
ऽअथ गुताशमिष्टाः प्रजान अजमुपयाहि विद्वात्स्वाहा॥ १०॥
देवा गातुविदः। देवा गातुविदो गातुवित्वा गातुमित॥ मनसस्य
तऽइमदेव यज्ञं स्वाहा वातेधाः॥ ११॥ यज्ञं यज्ञं यज्ञं यज्ञं
इन्द्रं यज्ञं पतिं इन्द्रं स्वाय्योनिं इन्द्रं स्वाहा॥ एष ते यज्ञो यज्ञं

संहिः पतेसहस्रक्तवाकः सर्ववीरस्वजुषस्वखा हा॥ श्यामाहिःमा
 ८१ हिर्म्मोपदाकुः॥ उरुः६ हिराजावरुश्चुकारसूर्यायपन्था
 मन्वेतवाऽउ॥ अपदेपादाप्यतिधातवेकरुतापवक्ताहरया
 विधश्चिर॥ नमोवरुणायाभिष्टितो वरुणस्यपाशः॥ १३॥ अ
 ष्णेरनीकम॥ अग्नेरनीकमपऽआविवेशपात्रपात्यतिरुद्ध

नसुर्य (म)॥ दमेदमेसमिधं यच्चयग्रेप्यतिरेजिक्काष्टतमुच
रास्यत्वा हा॥ २५॥ समुद्रेते। समुद्रेते हृदयमुप्युखत्तः सत्त्वा
विशुत्त्वोषधीसुतापः॥ यज्ञस्यत्वायज्ञपतेस्तुक्कौक्कौ नमो
वाकेविधेमयत्त्वा हा॥ २५॥ देवीरापः। देवीरापः सुषवोगर्भ
स्तुः सुप्रीतः सुमन्तम्बिभृतः॥ देवसोमेषते लोकस्तस्मि

संहिः

७२

ॐ ववववववववववव ॥ १६ ॥ अथ भयनिचुम्पुण । निवेस्त
सिनिचुम्पुणः ॥ अथ देवैर्देवकृतमेतन्नायासिषमवमर्त्यैर्म
त्यै कृतम्युरुराबो देवारिषस्य हि देवानां समिदसि ॥ १७ ॥
एजतु दशमास्यः ॥ एजतु दशमास्योगर्ज्जरायुणा सह ॥ यथा
यं वायुरेजति यथा समुद्रः एजति ॥ एवायन्दशमास्योऽस्य

ता०

७१

जरायुणा सह ॥ २२ ॥ यस्यैते । यत्रियोगर्ज्जो यस्यैवेति हिरस्ययी ॥
अङ्गा न्यङ्कुता यस्य तस्मात्त्रासप्रजीगमणं स्वाहा ॥ २३ ॥ पुरुद
स्मो विषुरूपः ॥ पुरुदस्मो विषुरूप इदं दुरतर्महिमानमानञ्ज
धीरः ॥ एकपदी द्विपदी त्रिपदी चतुष्पदी मुष्टापदी मृगवना
प्रथमं स्वाहा ॥ ३० ॥ मरुतो यस्य । मरुतो यस्य हि क्षये पा

संहिः

८३

थादिबोविमहसः॥ससुगोपातमेजनः॥३१॥महीद्योः॥एषि
वीचनः॥इमंयज्ञमिमिक्कताम॥पिष्टतात्रोभरीमभिः॥३२॥आ
तिष्ठ॥वृत्रहृन्नयंयुक्तातेब्रह्मणाहरी॥अर्वावीनईसुते
मनोग्यावाहृणोतुवगुना॥उपयामगृहीतोसीन्द्रायत्वाषो
डशिनः॥एषतेयोनिरिन्द्रायत्वाषोडशिनः॥३३॥युक्ताहि।के

ता०

८३

शिनाहरी वृषाणा कक्षप्या ॥ अथानऽइन्द्रसोमपागिरामुपश्रुति-
चर ॥ उपयामगृहीतो सीन्द्राय त्वाषोडशिनऽएषते योनिरिन्द्राय त्वा-
षोडशिनः ॥ ३५ ॥ इन्द्रमित्र इन्द्रमिदरी वहतो प्रतिधृष्टशवसम् ॥
अषीणा अस्तुती रूपयज्ञ च मानुषाणाम् ॥ उपयामगृहीतो सीन्द्र-
य त्वाषोडशिनऽएषते योनिरिन्द्राय त्वाषोडशिनः ॥ ३५ ॥ यस्मा

संहि

८५

त्रा। जातः परोऽत्र न्योऽअस्त्रियऽआविवेशमुव नानि वि म्वा ॥ पुत्रा
पतिः पुत्रयासः एरणस्त्रीणि ऋयो ती णां वि स च ते स षोडशी ॥ ३६ ॥
इन्द्रश्चासम्प्राङ्गु एश्चराजा तौ ते भक्षश्चक्रतुरग्नऽएतम ॥ त
यो र ह म नु भ क्ष म्न क्षया मिवाग्देवी जुषाण सोमस्य त प्यतु स
रुप्राणो न स्वाहा ॥ ३१ ॥ अग्ने पर्वस्व। अग्ने पर्वस्व स्वप्ताऽअरुमे

ता ०

८४

वर्चः सुवीर्यम् ॥ दधद्भयि मयि पोषम् ॥ उपयामगृहीतो स्युः
ये त्वा वर्चसः एषते यो निरुग्य ये त्वा वर्चसे ॥ अग्रे वर्चस्वि न्व
र्वस्वास्व न्देवेष्वसि वर्चस्वानुहम् नुष्ये त्बुभ्यासम् ॥ ३७ ॥ उ
तिष्ठन्नोजसा ॥ सहपीत्वी शिष्येऽश्वेपयः ॥ सोममिन्द्रवसुतम् ॥
उपयामगृहीतो सीन्द्राय त्वौजसः एषते यो निरिन्द्राय त्वौजसे ॥

संरिः

व्य

इन्द्रैजिह्वैजिह्वैरुहमनुष्ये (पुभ्यासम॥

॥३९॥ अहश्मस्य केतवो विरश्म योजना ३ः अनु॥ धाज

तोऽअग्नयो यथा॥ उपया मगहीतो सिस्स्यो यत्वा ज्ञायाये

षते योनिः स्यो यत्वा ज्ञायाया॥ स्यै ज्ञाजिह्वैरुहमनुष्ये

देवेष्वसि ज्ञाजिह्वैरुहमनुष्ये (पुभ्यासम॥ ४०॥ उतु यम

ता०

व्य

उडु त्वजातवेदसनेवं चरुति केतवः॥ दृशे विश्वा यस्सूर्यम॥
उपयामगृहीतो सिस्सूर्यो यत्वा आजायैषते योनिः सूर्यो यत्वा
आजाय॥४१॥ आजिगृध । कलशमध्या त्वा विश्वं चिन्दवः॥ पु
नरुर्जीनिवर्तस्वसानः सहस्रं धुक्कौरुधारापयस्वती पुनर्मा
विशतादृयैः॥४२॥ इडेरत्ते । इडेरत्ते हव्ये काम्ये चन्द्रे ज्योते दि

संहिः

८६

तिसरस्वतिमहि वि श्रुति ॥ सुतातेऽअगद्येनामानि देवे श्रो मा सुक
तम्बूतात् ॥ ४३ ॥ विनः ॥ विनऽइन्दुमधोजहिनीचाबकृपतच्युतः ॥
योऽअस्माँऽअभिदासत्यधरङ्गमयातमः ॥ उपयामग्रहीतो
सीन्द्राय स्वाविमर्धऽसुषते यो निरिन्द्राय स्वाविमर्धे ॥ ४४ ॥ वा ता०
वस्पतिम् ॥ विश्वकर्माणामृतये मनीजुवं वाजैऽअद्याङ्गवेम ॥ ४५ ॥

सने विश्वानि हव नानि जोष द्विश्वशस्त्र वसे साधु कर्म ॥ उपयाम
गृहीतो सीन्द्राय त्वा विश्व कर्मणः सुषते यो निरिन्द्राय त्वा विश्व
कर्मणो ॥ ४५ ॥ विश्व कर्म नू विषा विश्व कर्म नू विषा बर्द्धने
न त्रितार मिन्द्रमरुणोर वज्रम ॥ तस्मै विशाः समनमत्त पूर्वीरुय
मुग्यो द्विह द्यौयथा सता उपयाम गृहीतो सीन्द्राय त्वा विश्व कर्म

संहिः एऽसुषते यो निरिन्द्राय त्वा विश्व कर्मणो ॥ ४६ ॥ उपयाम गृहीतो सि। उप
७ याम गृहीतो स्य ग्रये त्वा गायत्र च न सङ् ह्वामीन्द्राय त्वा त्रिष्टुप्
न सङ् ह्वामि विश्वे अस्त्वा देवे ज्यो जगत् न सङ् ह्वाम्यनुष्टु
प्तेभिर्गर् ॥ ४७ ॥ वेशीना त्वा। पत्क्नना धू नो मि कु कू न नाना त्वा ता०
पत्क्नना धू नो मि मन्द नाना त्वा पत्क्नना धू नो मि प्रि त्त माना त्वा ८७

पत्कनाधूनोमिमधुत्तमानात्वापत्कनाधूनोमिशुक्रत्वाशुक्रः
आधूनोमपद्मरूपेसूर्यस्यरश्मिषु॥४८॥ककुभर्त्तुपम्।ककु
भर्त्तुपद्मस्यरोचतेदृष्टुक्।शुक्रस्यपुरोगाःसोमःसोमस्य
पुरोगाः॥यत्तेसोमरोच्यन्तामजागृवितस्मैत्वागृह्णामितस्मैते
सोमसोमायस्वाहा॥४९॥उशिक्कम्।उशिक्कदेवसोमाग्नेःपि

संहि० यम्पाथोपीहि वृषी त्वन्देवसोमे नृस्यप्रियम्पाथोपी ह्यस्मत्स
प्ता त्वन्देवसोमद्विश्वेषान्देवानां प्रियम्पाथोपीहि ॥५०॥ इह
रति ॥ इहरतिरिहरमद्धमिह दृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा ॥ उपसृज
ध्वरुणाम्नात्रे धरुणोमातरध्वयन् ॥ रायस्योषमस्मासुदीधर
स्वाहा ॥५१॥ सन्नस्यऽन्नं दि ॥ सन्नस्यऽन्नं दिरस्यगन्मज्ज्यो

ता०
८८

तिरुमताऽऽभूम॥ दिवम्य धि स्याऽऽ च छारुहमा विदाम देवा त्व
र्ज्योतिः॥ ५३॥ युवतम। युवतमिन्द्रा पर्वतापुरो युधा योनः। एत न्या
दपुततमिद्वतं वज्रेण ततमिद्वतं म॥ दूरे वता यच्छ सङ्ग हनंय्य
दिने सत॥ अरुमा क ६ शत्रु न्यारि श्वर विश्वतो दुम्मीदधी दृ
विश्वतः॥ भूर्भुवः स्वः। सुप्रजाः पुजाभिः स्याम सुवीरा वीरैः

संहिः सुषो पोषैः॥५३॥ परमे ह्यभिधीतः॥ अजापतिर्वा विद्या ह ता यामन्धो
नृः अथैतः सविता सन्त्या विश्वकर्मा दोहा याम् पासो मक्रयस्यामि
इश्व॥५४॥ इन्द्रश्च मरुतश्च क्रया योपो स्थितो सुरः पस्यमानो मि
त्रः क्रीतो विह्वः शिपिविष्टः ऊरुवासन्नो विह्वन्नरः श्रेष्ठः प्रो
ह्यमाणः सोमः॥५५॥ प्रोह्यमाणः सोमः आगतो वरुणः आसन्ध्या

मास नो गिरा ग्रीधुः इन्द्रो हविर्दानेय वीपावक्रियमाणो विष्णवे देवाः ॥
॥ ५६ ॥ विष्णवे देवाः अर्च्यः शुषु न्युः प्लो विष्णुराप्सीतपाः आप्याय्य
मानो यमो स्यमानो विष्णुः सन्निभयमाणो वायुः पूयमानः शुक्रः
पूतो शुक्रः क्षीरश्रीर्मन्यो सन्तु श्रीर्धिवे देवाः ॥ ५७ ॥ विष्णवे
देवैश्च मसेषु न्रीतो सुहो मायो द्योतो रुद्रो दूयमानो वातो ज्योतृतो न
वा

संहि०

शु०

वक्षाः प्रतिक्रियातो भक्षो भक्ष्यमाणः पितरो नराशुः साः सन्नः सि
धुः ॥ ५८ ॥ सन्नः सिधुरवभृथा यो द्यतः समुद्रोऽथ वक्रियमाणः
सलिलः प्रप्लुतो ययोरोजसारक्क भितार जायं सि वीर्येऽभि वी
रत्तमाशविष्ठा ॥ या पत्न्येतेऽथ प्रतीता सहोभिर्विष्णुऽथ गन्ध
राणां पूर्वकृतौ ॥ ५९ ॥ देवान् दिवम् देवान् दिवमगन्धुश्च सत्ततो मा

ता०

२०

द्विविणमष्टुमनुष्याः नन्तरि त्रिमग्न्यज्ञस्त्रतो माद्रिविणमष्टुपि
तृन्त्रयिवीमग्न्यज्ञस्त्रतो माद्रिविणमष्टुयङ् अलोकमग्न
न्यज्ञस्त्रतो मे भद्रमेभूत् ॥ ६० ॥ चतुस्त्रिंशत्तत्तवः । चतुस्त्रि
ंशत्तत्तवो ये विंशत्त्रिंशत्तत्तवो यः शुभं यज्ञाणं स्वधया ददन्ते । ते वाञ्छि
न्तः सम्भवेत इधामिस्वाहा घर्मोऽप्रप्येतु देवान् ॥ ६१ ॥

संहिः यज्ञस्य दोहः॥ यज्ञस्य दोहो विततः पुरुत्रातोऽयं दृष्ट्वा दिवमन्वा
ततान॥ स यज्ञधुक्कूमहि मे पुजायां रायस्यो षं द्विश्वमायुर
शीय स्वाहा॥ ६२॥ आयवस्व। आपवस्व हिरस्य वरश्च वत्सो
मन्वीरवत्॥ वाजङ्गो मन्त्रमाभर स्वाहा॥ ६३॥ ॥ इति वाज
सनेयसंहितायां द्वाविंशोऽध्यायः॥ ॥ १०॥

ता०

६१

देवसवितः॥ देवसवितः॥ प्रसुववयस्यसुवयस्यपतिः॥ नमो॥ दिव्यो ग
र्व्वः॥ केतुः॥ केतुः॥ पुनातुवाचस्पतिर्वाजत्रः॥ स्वदतुस्वाहा॥ १॥
ध्रुवसदत्वा॥ नृषदम्भनः॥ सदमुपयामगृहीतोसीन्द्रायत्वाजुष्टु
हाम्येषतेयोनिरिन्द्रायत्वाजुष्टुतमम॥ अथसुषदत्वाद्यतस
द्व्योमसदमुपयामगृहीतोसीन्द्रायत्वाजुष्टुहाम्येषतेयो

संहि० त्वि३ निरिन्द्राय स्वाजुष्टतमम् ॥ पृथिविसदं त्वानिरिन्द्राय स्वाजुष्टतमम् ॥
वसदं नाकसदं मुपयामगं हीतो सीन्द्राय स्वाजुष्टतमम् ॥ १॥ अपाणं रसम् ॥ अपाणं रसम् इयसु
निरिन्द्राय स्वाजुष्टतमम् ॥ २॥ अपाणं रसम् ॥ अपाणं रसम् इयसु
६ सूक्ष्मसत्त्वं समाहितम् ॥ अपाणं रसम् ॥ अपाणं रसम् इयसु
म्युत्तममुपयामगं हीतो सीन्द्राय स्वाजुष्टतमम् ॥ ३॥ अपाणं रसम् ॥ अपाणं रसम् इयसु

ता०

२२

निरिन्द्राय स्वाजु हृतमम ॥३॥ ग्रहः ऽ उर्जोऽकृतयः । ग्रहः ऽ उर्जोऽकृतयो ह्य
नो विप्राय मतिम् ॥ तेषां विशिष्टियाणां वो ह्यमिष्टम् ॥ ६ ॥ समग्रममु
पयामगृहीतो सीन्द्राय स्वाजु हृद् ह्यम्येष ते यो निरिन्द्राय स्वाजु हृत
मम ॥ सम्यै वै स्थः सममाभेदेण पदुः विष्टै वै स्थो विमाप्राप्स्यना
पदुः ॥४॥ इन्द्रस्य च ज्ञः । इन्द्रस्य च ज्ञैः सिवाजु सास्त्वयाय वाज

सीहः

६३

६. सेत॥ वाजस्यनुप्रसवेमातरममही मदिति नाम च वसाकरामहे॥
यस्यामिदं चि श्वप्नु वनमाविवेशतस्या नो देवः सविता धर्मसा
विषतर॥ ५॥ अप्पुसुनतः॥ अप्पुसुनतरमृतमप्पुसुभेषजमपामु
तप्पुशस्त्रिष्वश्वामभवतवाजिनः॥ देवीराप्नो यो वऽजभिर्मः प्युत
र्तिः ककुन्मा न्वाजसास्त्रेनायं वाज ६. सेत॥ ६॥ वातो वा॥ वातो

ता०

६३

वामनो वागन्धर्वीः सप्तविंशतिः ॥ तेऽअग्रेऽश्वमयुजैस्तेऽअ-
स्मिञ्जवामादधुः ॥ १ ॥ वातरर्हि हाभव । वाजिच्युऽयमानऽइन्द्रस्ये
वदक्षिणः श्रियेधि ॥ युञ्जन्तुत्वा मस्तौ विश्ववेदसुऽआते च
क्षपत्सुजवन्दधातु ॥ ८ ॥ जवोयः । जवोयस्त्वेवाजिनिहितोयुह
योऽश्वेनेपरोत्तोऽअक्षस्त्ववाते ॥ तेन नोवाजिन्वल्वा च्चर्त्तन

संहिः

२४

वाजजिच्चमवसमनेवपारयिह्वुः॥वाजिनोवाजजितोवाजः॥सरि
ष्यन्तोबृहस्पतेःश्रीगमवजिग्युत॥॥॥देवस्याहमदेवस्याहं
सवितुःसवेसत्यसवसोबृहस्पतेरुत्तमन्नाकः॥रुहेयम्॥देव
स्याहं॥सवितुःसवेसत्यसवसुः॥इन्द्रस्यात्तमन्नाकः॥रुहेयम्॥
देवस्याहं॥सवितुःसवेसत्यसवसोबृहस्पतेरुत्तमन्नाकम

ता०

२४

जं ४

रुहम् ॥ देवस्याह ६ सवितुः सवेस त्वप्रसवसः इन्द्रस्योत्तम न्नार्क
मरुहम् ॥ १० ॥ बृहस्पते द्वाजम् ॥ बृहस्पते द्वाजं त्रयं बृहस्पतये द्वा
वं च दत्तं बृहस्पतिं द्वाजं आपयत ॥ इन्द्रं द्वाजं त्रये द्वायं द्वावं च दत्तं
तेन्द्रं द्वां आपयत ॥ ११ ॥ एषावः ॥ एषावः सास त्वा सं द्वागं भू द्वाया
बृहस्पतिं द्वाजं मजीजपुतां बृहस्पतिं द्वाजं च नस्पतयो द्विमुञ्च
जीजपतः

सं हि०

रूप

द्वम॥ एषावः सासत्यासंवागभूद्ययेन्द्रं वाजमजीजप ताजीजप
तेन्द्रं वाजं च न स्पतयो द्विमुञ्चद्वम॥ १२॥ देवस्याहम॥ देवस्याह
६० सवितुः सते सत्यासवसो हृदस्यतेर्वाजं जितो वाजं जेषम॥
वाजिनो वाजं जितो नृकं नृकं नृवत्तो योजना मिमानाः काष्ठाङ्गु
त॥ १३॥ एषस्यः एषस्य वाजी क्षिपान्तिरस्य तिग्नी वायाम्बुद्धो

ता०

रूप

ऽअपि क हो ऽआस नि॥ कृतु न्द विक्का ऽअनु स ६ स नि ष्य द ह्यथा
मङ्गा णं स्य न्वा प नी फ ण त्वा हा ॥ १४ ॥ उ त स्मा । उ त स्मा स्य द्र व त स्तु
रस्य तो प र्म न्न ते र नु वा ति प्र ग र्दि न ॥ श्ये न स्ये व द्रु ज तो ऽअद्रु
सम्प रि द विक्का वा । सहो ज्ञा त रि त्र तः स्वा हा ॥ १५ ॥ श न्न ॥ श न्नो
भव त्तु वा जि नो ह वे षु दे व ता ता मि त द्र वः स्व च्की ॥ ज ञ्ज य न्नो

संहि०

५६

हिं वृकः रश्मिः सिसने मयस्मा द्युयवन्नमीवाः ॥ १६ ॥ तेन भतेनो
ऽथर्वन्नो हवतश्श्रुतो हवं चि श्वेभ्यश्च क्तु वाजिनो मितद्रवः ॥ स
हस्वसामेधसा ता सनिष्य वो महो ये धनः ॥ समिथेषु जश्चिरे ॥ १७ ॥
वाजे वाजे वत । वाजिनो नो धनेषु विष्वाः ॥ अमृताः ॥ तं शाः ॥ अ
स्य मद्धः ॥ पिबत मादयद्भृत्प्रायात पथिभिर्देवयानैः ॥ १८ ॥

ता०
५६

आमा। आमा वाजस्यप्रसुवोजगम्यादेमे द्या वापथिवी विश्व
रूपे॥ आमागन्तामितरा मातरा चामा सोमोऽमृतत्वेन गम्यात्॥
वाजिनो वाजजितो वाजऽसस्रवा ॥ सो ह हस्यतेऽर्वागमवजिघ्रत
निमज्जानोः॥ १॥ आपये स्वाहा। स्वापये स्वाहा पिजाय स्वाहा
कृतवे स्वाहा वसवे स्वाहा हर्षतये स्वाहा द्वा सुग्धाय स्वाहा मुग्धा

संहि०

६९

यच्चैनः शिनायस्वाहा विनः शिनः आन्त्यायनायस्वाहात्या
यभौक्तायस्वाहा भुवनस्य पतये स्वाहा विपतये स्वाहा ॥ २० ॥ आ
युष्यजेन । कल्पताम्राणो यजेन कल्पता च युष्यजेन क
ल्पता ॥ ओत्रं यजेन कल्पताम् ॥ द्युयजेन कल्पतां युषो
यजेन कल्पम् ॥ प्रजापतेः प्रजाः अभूमस्वर्देवाः अगन्मा

ती०

६९

मृतोऽश्रमम॥२१॥ अस्मेवः अस्मेवोऽ अस्मिद्विद्यमस्मेनृमा॥
मुतः कृतस्मेव चर्ची षीसिसन्तुवः॥ नमोमात्रेण यिद्वेनमोमात्रेण
थिध्याऽइयन्तेराद्रुतासियमनोद्रुवोत्सिधरुणः॥ कृष्णेत्वाक्षे
मायत्वारय्येत्वापोषायत्वा॥२२॥ वाजस्ये मम वाजस्ये मम्यस
वः सुषुवेये सोमः राजानमोषधीष्वप्सु॥ ताऽ अस्म अस्म धुम

संलिः

रु

तीर्ज्ववचुचय ६ राष्ट्रे जागयामपुरोहिताः स्वाहा ॥ २३ ॥ वाजस्ये मा
म ॥ वाजस्ये मा म्यसवः शिश्मिरे दिवमिमाच विश्वा भुवनानि
सम्प्राट् ॥ अदिस्सन्नदापयति प्रजान् सनोरयि ६ सर्व वीरि
यच्छतु स्वाहा ॥ २४ ॥ वाजस्यनु ॥ म्यसवः ॥ आबभूवे माच विश्वा
भुवनानि सर्वतः ॥ सनेमिरा जापरियाति विद्वांस्य जासुष्टिं व

ता

रु

द्वयमानोऽस्मे स्वाहा॥१५॥ सोमः राजानमः सोमः राजानमः
वसेष्मिन्वारभामहे॥ आदित्यान्विष्टुः सूर्यो म्ब्रह्माणश्च ब्रह्म
स्पतिं स्वाहा॥१६॥ अर्यमाणो म्ब्रह्मस्पतिमः अर्यमाणो म्ब्रह्मस्पति
मिन्द्रनायवोदय॥ वाचं विष्टुः सरस्वतीं सवितारं च वाजि
नं स्वाहा॥१७॥ अग्नेऽअहः अग्नेऽअहः अग्नेऽअहः अग्नेऽअहः

सेहि

६६

नः सुप्र नो भव ॥ प्र नो य छ सह सु जि त्व ६ हि ध न दा ऽ अ सि स्वा
हा ॥ २८ ॥ प्र नः ॥ प्र नो य छ त्व र्य मा प्र ए षा प्र ह ह स्य ति ॥ प्र वा
गे दे वी द द श तु नः स्वा हा ॥ २९ ॥ दे व स्य त्वा । स वि तुः प्र स त्वे श्वि नो
र्वा डु ष्या म्य ह्मो ह स्त्रा ष्या म् ॥ सर स्व त्यै वा वो य न्तु र्य त्रि ये द
धा मि ह ह स्य ते ह्वा सा म्ना ज्ञे ना मि षि च्चा म्य सौ ॥ ३० ॥ अग्नि रे

ता०

६६

ता २

काक्षरेण। प्राणमुदजयतामुज्जैषमश्विनौ द्वा (क्षरेण द्विपदे
मनुष्यानुदजयन्तानुज्जैषं विष्णुश्चाक्षरेण त्रीलोकानुदज
यन्तानुज्जैषः सोमश्चतुरक्षरेण चतुष्पदः पशूनुदजयन्तानु
ज्जैषमूषापञ्चाक्षरेण॥३१॥ पूषापञ्चाक्षरेण पञ्चदशः
रुद्रजयन्ताऽनुज्जैषः सविता षडक्षरेण षडङ्गानुदजयन्तानुज्जै

संहि० षाम्भरुतः सप्ताक्षरेण सप्ताग्राम्यान्त्यश्च नुद जय १ स्तानु जौषम्भ
 १०० हस्पतिरष्टाक्षरेण गायत्रीमुद जय तामु जौषमित्रीनवाक्षरेण ॥
 ॥ ३१ ॥ मित्रीनवाक्षरेण त्रिवृतं सोममुद जय तामु जौषं चरुणो
 दशाक्षरेण विंशमुद जय तामु जौषमिन्दुः स कादशाक्षरेण त्रि
 द्भममुद जय तामु जौषं चि श्रेदेवाद्वादशाक्षरेण जगतीमुद

जयंस्तमुजैषं वसं वसुयोदशाक्षरेण॥३३॥ वसं वसुयोदशाक्षरे
णत्रयोदशाणं स्तोममुदजयं स्तमुजैषं रुद्रश्चतुर्दशाक्षरेण
चतुर्दशाणं स्तोममुदजयं स्तमुजैषमादित्याः पञ्चदशाक्षरेण प
ञ्चदशाणं स्तोममुदजयं स्तमुजैषमदितिः षोडशाक्षरेण षोड
शाणं स्तोममुदजयत्तमुजैषम्यजार्पतिः सप्तदशाक्षरेण सप्त

संहिः

१०१

दशाणं स्तोममुदजयत्तमुज्जेषम् ॥ ३४ ॥ एषते । निश्चते भागस्त्वज्जु
षस्व स्वाहाग्निनेत्रे श्योदेवेभ्यः पुरः सद्भ्यः स्वाहा यमनेत्रे श्योदे
वे श्योदक्षिणा सद्भ्यः स्वाहा विश्वेदेवनेत्रे श्योदेवेभ्यः पश्चात्सद्भ्यः
स्वाहा मित्रावरुणनेत्रे श्यो वामरुचनेत्रे श्यो वारेवेभ्यः उत्तरा सद्भ्यः
स्वाहा सोमनेत्रे श्योदेवेभ्यः उपरि सद्भ्यो दुर्वस्वद्भ्यः स्वाहा ॥ ३५ ॥

ता

१०१

येदेवाः॥येदेवाः॥अग्निनेत्राः॥पुरः॥सदस्ते॥श्वाः॥स्वाहायेदेवायमने
त्रादक्षिणसदस्ते॥श्वाः॥स्वाहायेदेवाविश्वदेवनेत्राः॥पश्वाः॥सदस्ते
श्वाः॥स्वाहायेदेवामित्रावरुणनेत्रावामरुन्नेत्रावोत्तरासदस्ते॥श्वाः॥
स्वाहायेदेवाः॥सोमनेत्राः॥उपरिसरोदुवस्वन्तस्ते॥श्वाः॥स्वाहा॥
॥इह॥॥अग्नेसहस्वा॥अग्नेसहस्वपतनाः॥अभिमातीरपास्यादु

संहिः

१०२

दृष्ट्वरचरातीर्वर्चो धायन्त वाहसि ॥ ३१ ॥ दिवस्य त्वा । सवितुः प्रसवे
शिवनोर्वाङ्ग्याम्पूह्यो हस्त्राभ्याम् ॥ उपाण्यं शोवीर्ये राजुहो
मिहतः रक्षः स्वाहारक्षसा त्वा वधाया वधिष्मरक्षो वधिष्मामु
मसौ हतः ॥ ३८ ॥ सविता त्वा । सुवानाण्यं सुवतामग्निर्गृह्यतीना
ॐ सोमो वनस्पतीनाम् ॥ बृहस्पतिर्वाचऽऽन्द्रो ज्यैष्ठ्या यरुद्रः

ता०

१०३

पशुभ्यो मित्रैः सत्यो वरुणो धर्मो पती नाम ॥३७॥ इमं देवाः ॥ इमं दे
वाः असपत्न्यः सुवद्वमहते क्षत्राय महते ऋषेष्ट्याय महते जान
रा ऋषायेन्द्रस्योन्द्रियाय ॥ इमममुष्यपुत्रममुष्यैपुत्रमस्यै विशः
एष वोमीराजा सोमोस्माकं भ्रातृभ्यानाम् राजा ॥४०॥ इति वाज
सनेयसंहितायान्दोर्घपाठे नवमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ अथो देवाः ॥

ज

सं० हिः

१०३

अपोदे वामधुमतीरग आन्त्रर्जस्वतीरांस्वस्विता नाः॥ याभिर्मित्रा
वरुणा वज्रपि अत्र्याभिरिन्द्रमनयन्नत्यरातीः॥१॥ वृहन्नऽऊर्मिः।
वृहन्नऽऊर्मिरसिराष्टुदाराष्ट्रमेदेहि स्वाहा वृहन्नऽऊर्मिरसिरा
ष्टुदाराष्ट्रमुष्मेदेहि वृषसेनोत्सिराष्टुदाराष्ट्रमेदेहि स्वाहा वृ
षसेनोत्सिराष्टुदाराष्ट्रमुष्मेदेह्यर्थे तस्य॥२॥ अर्थे तस्य

ता०

१०३

राष्ट्रदाराष्ट्रमेदत्तस्वाहाष्ट्यराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्येदत्तौजस्वती
 स्थराष्ट्रदाराष्ट्रमेदत्तस्वाहौजस्वतीस्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्येदत्तापः
 परिवाहिणीस्थराष्ट्रदाराष्ट्रमेदत्तस्वाहापःपरिवाहिणीस्थराष्ट्रदा
 राष्ट्रममुष्येदत्तापाम्पतिरसिराष्ट्रदाराष्ट्रमेदेहिस्वाहापाम्पति
 रसिराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्येदेह्यपाङ्गुर्वासिराष्ट्रदाराष्ट्रमेदेहिस्वा

संहि:

१०४

हापाङ्गुर्ब्रौसिराष्ट्रदाराष्ट्रमुमुष्यैदेहिसूर्य्यत्त्ववसस्थ॥३॥सूर्य्य
 त्ववसस्थाराष्ट्रदाराष्ट्रमौदत्तस्वाहासूर्य्यत्त्ववसस्थाराष्ट्रदाराष्ट्रमुमु
 ष्यैदत्तसूर्य्यवर्चसस्थाराष्ट्रदाराष्ट्रमौदत्तस्वाहासूर्य्यवर्चसस्थाराष्ट्र
 दाराष्ट्रमुमुष्यैदत्तमान्दास्थाराष्ट्रदाराष्ट्रमौदत्तहामान्दास्थाराष्ट्रदारा ता०
 ष्ट्रमुमुष्यैदत्तव्रजद्वितस्थाराष्ट्रदाराष्ट्रमौदत्तस्वाहाव्रजद्वितस्थ १०४

राष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्तवाशास्थराष्ट्रदाराष्ट्रमेदत्तस्वाहावाशास्थ
राष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्तशविष्ठास्थराष्ट्रदाराष्ट्रमेदत्तस्वाहाशवि
ष्ठास्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्तशङ्करीस्थराष्ट्रदाराष्ट्रमेदत्तस्वाहा
शङ्करीस्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्तजनभर्तस्थराष्ट्रदाराष्ट्रमेदत्तस्वा
हाजनभर्तस्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्तविश्वभर्तस्थराष्ट्रदाराष्ट्रमे

मधुमती २

संहि०

१०५

दत्तस्वाहाविश्वभृतस्स्यराष्ट्रदाराष्ट्रममुषमैदत्तापःस्वरानरस्स्यराष्ट्रदाराष्ट्र
ममुषमैदत्त॥मधुमतीभिःपृथ्यताममहिह्वनद्वृत्रियायवन्वानाऽ
अनाधृष्टाःसीदतसहोजसोमहिह्वनद्वृत्रियायदधतीः॥४॥
शतम४००॥सोमस्यत्विषिंसोमस्यत्विषिरसितवेवमेत्विषि
र्ज्ञयात्॥अग्नयेस्वाहासोमायस्वाहासर्वित्रेस्वाहासरस्वत्यैस्वा

ता०

१०५

ह्येस्वाहा १

हापुहहस्पतये स्वाहेन्द्राय स्वाहा घोषाय स्वाहा अश्वे काय स्वाहा ण
शाय स्वाहा भगाय स्वाह्य म्मो स्वाहा ॥ ५ ॥ पवित्रे स्थः पवित्रे स्थो वै
स्वधोऽसवितुर्वैः प्रसवऽनुत्युना म्यद्वि द्रेण पवित्रेण सूर्य
स्यरश्मिभिः ॥ अनिभृष्टमसि द्वावोक्धुस्त्रपो जाः सोमस्य दात्र
मसि स्वाहाराजस्वतः ॥ ६ ॥ सधमा दो द्युमिनीः ॥ सधमा दो द्युमिनी

संहि० नीरापः सुताः अनोधृष्टाः अपस्यो वसानाः ॥ परस्त्र्या सुचक्रे वरुणाः स
१०६ धस्य मपा एं शिषु म्मो तृते मा स्वन्तः ॥ ७ ॥ इत्रस्यो ह्वे म् ॥ इत्रस्यो
ह्वे मसि इत्रस्ये जराय्वसि इत्रस्यो निरसि इत्रस्य नाभिरसी
न्द्रस्य धार्त्रगघ्रमसि मित्रस्यासि वरुणास्यासि त्वया यं हृत्रं वेधेत ॥ ता०
दृवासि रुजासि शुभासि ॥ पातै नम्रा च म्पातै नैत्रि र्ये चन्द्रिण्याः १०६
म्यत्र च म्पातै न

पात॥८॥ आविर्मर्ष्याः॥ आविर्मर्ष्याऽआवित्तोऽअग्निर्गर्हप
तिरावित्तऽइन्द्रो बृहन्नवा आवित्तौमि आवरुणो हतव्रतावावि
तः पूषा द्विश्ववेदाऽआवित्तैद्यावापथिवी द्विश्वशमुवावावि
तादितिरुशर्मा॥९॥ अवेष्टाददृश्रकाः॥ अवेष्टाददृश्रकाः
प्राचीमारोहगायत्री त्वावतुरथन्तरिक्षामविष्टत्सोमो वसन्तऽ

सं. १०७

१०७

अतुष्टु स्मद् विण् नृक्षिणामारोह ॥ १० ॥ दक्षिणामारोह त्रिष्टुप्
वतुष्टु हत्सामपचदशस्त्रोमोग्रीष्मः अतुः अत्र नृक्षिणाम्
तीक्ष्णामारोह ॥ ११ ॥ प्रतीक्षामारोह जगतीत्या वतुष्टु वैरूपः सामस्य
दशस्त्रोमोवर्षः अतुर्विष्टुविण्मुक्षीक्षामारोह ॥ १२ ॥ उक्षीक्षी
मारोहानुष्टुप्त्वा वतुष्टु वैराजः सामैकविंशस्त्रोमः शरद्वतुः

ता ०

१०७

फलन्द्रविणमूर्द्धमारोह॥१३॥उ॥र्द्धमारोहपङ्क्तिःस्त्रावतुशाक्करैवते
सामनी॥त्रिणवन्नयस्त्रि॥शौस्त्रामैहिमन्तशिशिराहृत्तवर्चोद्रविण
प्रत्यस्तन्नमुचे॥शिरः॥१४॥सोमस्यत्वि॥सोमस्यत्विषिरसितवैव
मेत्विषिर्ज्ञयात्॥मृत्योःपाह्व्योजोसिसहोस्यमृतमसि॥१५॥हिर
ण्यरूपाऽउषसः॥हिरण्यरूपाऽउषसोद्विरोकऽउभाविन्द्राऽउ

संहिः दिथः सूर्यश्च॥ अरोहतं वरुणमित्रगर्तततश्च द्याया मदितिदि
१०८ तिचमित्रोः सिवरुणसि॥ १६॥ सोमस्यत्वा॥ सोमस्यत्वाद्युमेना
मिषिचाम्यग्रेर्ब्राजसासूर्यस्य वर्चसेन्द्रस्येन्द्रियेण॥ क्षत्रा
णद्भुत्रपतिरेद्यतिदिद्यन्वाहि॥ १७॥ इमन्देवाः॥ इमन्देवाः अ
सपत्न्यैः सुवद्धममहतेक्षत्रायमहतेज्यैश्चायमहतेजनराज्या

ती०

१०८

व३

येन्द्रस्येन्द्रियाय॥ इमममुष्यपुत्रममुष्येपुत्रमस्यैविशः एषवो
मीराजासोमोस्माकं म्बाह्मणानाणंराजा॥ १८॥ प्रपर्वतस्यावृष
भस्यपृष्ठात्रांश्चरतिस्वसिवः इयानाः॥ ताः आर्ववृत्रन्नधरागुद
क्ताः अहिम्बुध्धूमनुरीयमाणाः॥ विद्वोर्विक्रमणमसिविद्वो
र्विक्रातमसिविद्वोः क्रान्तमसि॥ १९॥ प्रजापतेन। त्वदेतान्य

संहि० न्योविश्वारूपाणिपारितावभूव॥यत्कामास्तेजुङ्गमस्तनैःश्रस्त्रय
१०ए ममुष्पपितासावस्यपिताद्ययणंस्यामपतयोरयीरणणंखाहा॥रुद्र
यतेकैविपरनामतस्मिन्दुतमस्यमेष्टमसिखाहा॥२०॥इन्द्रस्य
वज्रः॥इन्द्रस्यवज्रैरिमित्रावरुणयोस्त्राप्यशाखोःप्रशिषावु
नज्जिम॥अद्यथायैत्वास्वधायेत्वारिष्टोऽर्जुनोमरुतास्यसुवे

ता०

१०६

नजयापाममनसासमिन्द्रियेण॥११॥माते।मातऽइन्द्रतेचयनुराषाड
युक्तासोऽअब्रह्मताविदेसामा॥तिष्ठारथमधियं ब्रह्महस्त्रारम्भी
देवयमसेस्वश्चान॥१२॥अग्नयेगृहपतये।अग्नयेगृहपतयेस्वा
हासोमायचनस्पतयेस्वाहामरुतामोजसेस्वाहेन्द्रस्येन्द्रियाय
स्वाहा॥पृथिविमातुर्मामाहि६सीर्माऽअरुत्वाम॥१३॥हृदिऽ

संरिः

१०

शुविषात्राहः सः शुविषद्वसुरन्तरिक्षसद्देतावेदिषदतिथिदुरोण
सत्रा॥ नृषद्वरसदतसद्द्वोमसदद्वागोजाऽऽतजाऽऽदिजा
ऽऽतम्बहरा॥ १५॥ इयदसि। इयदस्यायुरस्यायुर्मयि धेहियु
उः सिवर्चोसिवर्चोमयि धेस्युर्गस्युर्जमयि धेहि। इन्द्रस्य
वांवीस्युक्तो बार्हऽऽयुपावहरामि॥ १५॥ स्यो नासि। सुषदा

ता०

११०

सिद्धुत्रस्य यो निरसि ॥ स्यो नामासीदसुषुदा मासीदद्वुत्रस्य यो निमा
सीद ॥ १६ ॥ निषसाद निषसाद धृतव्रतो वरुणापस्त्रा स्वा ॥ सा मुष्ण्या
यसु कृतु ॥ १७ ॥ अभिभूरसि अभिभूरस्ये तास्ते पचदिशः कल्प
ताम्बह्मस्त्वम्बह्मासि सवितासि सत्यप्रसवो वरुणासि सत्यो
जाज्जद्वैसि द्विशौ जारु द्वौसि सुशेव ॥ बड्ढकारश्च्रेयस्करम्

संस्कृ.

१११

यस्त्वेकं नमस्कृत्य नमस्कृत्य नमस्कृत्य ॥ १२८ ॥ अग्निः पृथुः । अग्निः पृ
थुर्द्धर्मः । स्यतिर्जुषाणः । अग्निः पृथुर्द्धर्मः । स्यतिराज्य
स्यवेतुस्वाहा स्वाहा कृताः सूर्यस्य राश्मिभिर्गर्भतद्दृष्टं सजाता
नाम्न ह्युमेष्ट्या यः ॥ १२९ ॥ सवित्रा प्रसवित्रा । सवित्रा प्रसवि
त्रा सरस्वत्या द्यावा त्वष्टारूपैः पूष्ट्वा पशुभिरिन्द्रेणास्मद्वह

ता.

१११

स्यति ना बु ह्म णा चरु णे नौ ज सा मि ना ते ज सा सो मे न रा ता वि ह्नु
ना द श म्पा दे व ता या प्र स तः प्र स र्प्या मि ॥ ३० ॥ अ श्वि ष्या म्प च
स्व ॥ अ श्वि ष्या म्प च ख स र स्व त्थै प च स्वे न्द्रा य सु त्राम्मे ण प च
स्व ॥ धा युः पू तः प वि त्रे ण प्र त्यङ्क्षो मो मो ऽ अ ति सु तः ॥ इ न्द्र स्य
यु ज्यः स र वा ॥ ३१ ॥ कु वि द्दु ः कु वि द्दु ः य व म न्नो य व च्चि द्द य था

संहिः

११२

दान्यनुपूर्वद्वियया॥ इहेहेषाङ्कः एहिभोजनानियेबर्हिषोनमः
क्तिं व्यजन्ति॥ उपयामगं होतोस्यशिवश्चात्वासरस्वत्यैत्वेन्द्रा
यत्वासुत्राम्भो॥ ३१॥ युवर्तः सुरामम॥ युवर्तः सुराममश्विनानम
वावासुरेसवा॥ द्विपिपा नाशुमस्पतीऽइन्द्रः मस्यावतम॥ ३३॥
पुत्रमिवपितरौ॥ पुत्रमिवपितरावश्विनोभेन्द्रावथुः काव्यैर्ह

ता०

११२

६. सनाभिः॥ यत्सुरामं ध्यापिवः शचीभिः सरस्वती त्वामघव त्रिभि
ह्वक् ॥ ३४ ॥ इति बाजसनेयसंहिता यां दीर्घपाठे दशमोऽध्यायः॥

ॐ ॥ ॥ ॥ युञ्जानः प्रथमम् । युञ्जानः प्रथमम् मन
स्व त्वायसवितृषियः॥ अग्नेर्ज्योतिर्निर्वाय्य एषि ध्याऽअध्या
भरत् ॥ १ ॥ युक्ते नमनसा । युक्ते नमनसा वयन्देवस्य सवितुः स

संहिः

११३

वे॥ स्वर्ग्याय शक्ताय॥ सायुक्ताय विता॥ देवास्त्वर्थतो धिया
दिवम्॥ ब्रह्मज्योतिः करिष्यतः स विताप्य सुवा तितान्॥ सायुञ्ज
ते मनः॥ युञ्जते मनः उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य ब्रह्म तो वि
पश्चितः॥ वि हो वा दधे च युना वि देवः ॥ इन्द्रो देवस्य स वितुः
परिहृतिः॥ ॥ युजेताम्॥ युजेताम्ब ह्यप र्ध्वं नमोभिर्विश्वे

ता०

११३

केऽस्तुपुत्र्योऽवसुरैः॥ अस्वतुविश्वेऽअमृतस्यपुत्राऽआयेधा
मानिदिद्व्यानितस्थुः॥ ॥ अस्यप्रयाणाम्। अस्यप्रयाणाम् न्व-
इद्वयुर्देवादेवस्यमहिमानमोजसा॥ यः पार्थिवानिविमृशेऽ
एतेशोरजाणंसिदेवः सवितामहि त्वना॥ ॥ देवसवितः देवस
वितः प्रसुवयजमप्रसुवयजपतिम्रगाय॥ दिव्योगध्वर्वः केत

संहि०

११४

पूः केतन्नः पुनातु वाचस्यति वाचन्नः स्वदतु ॥ शोडशमन्त्रः ॥ इमन्त्रे देव
सवितर्यज्ञमप्राणयेदेवाद्यर्हसखिविदेऽसत्राजिते श्वनजितं
स्वर्जितम् ॥ ननु वास्तोमर्हसमर्द्धयगायत्रेणारथन्तरम्बृहद्गायत्र
वर्तनिस्वाहा ॥ ८ ॥ देवस्यत्वा ॥ सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाङ्मया
मूर्ध्नो हस्ताम् ॥ आददे गायत्रेण कृन्दसाङ्गिरस्वत्पथि द्याः

द्या

ता०

११४

सुधस्यारुग्निमुरीष्यमद्गिरुस्वदाभरुत्रैहमेनच्छन्दसाङ्गिरुस्वत॥
॥१॥ अङ्गिरसि॥ अङ्गिरसिनार्यसित्वयाचयमग्निः॥ शकैमख
नितुः॥ सुधस्यः॥ आ॥ जागतेनच्छन्दसाङ्गिरुस्वत॥ १०॥ हस्तः
आधाय॥ सविताविब्रुदच्चिहिरण्यमीम॥ अग्नेर्ज्योतिर्निवा
यपथि॥ व्याः॥ अङ्गिराभरुदानुहमेनच्छन्दसाङ्गिरुस्वत॥ ११॥

सं०

१५

प्रत्तर्त्तवाजिन्। प्रत्तर्त्तवाजिन्नाइवव्वरिह्ममनुसंवत्तम्॥दिवि
 तेजन्मपरममत्तरिचेतवनाभिःपथिव्यामभियोनिरित्॥१३॥
 युञ्जाथागांरासंभम॥युञ्जागांरासंभंस्ववमस्मिन्ध्यामेव
 षस्वस्॥अग्निस्मरत्तमस्मयुम्॥योगेयोगेत्तवस्तरम्॥यो
 गेयोगेत्तवस्तरंवाजेवाजेहवामहे॥सखायुऽइन्द्रमूतये॥१४॥

ता०

१५

प्रतर्वनेहि। प्रतर्वनेह्य वक्रामन्नशस्त्रीरुद्रस्य गाणपत्यम्भयो
भूरेहि॥ उर्वन्तरिहंवीहि स्वस्त्रिगद्यतिरभयानिष्ठस्व न्युह्यास
युजासह॥ ५॥ एधि व्यासधस्थात। एधि व्यासधस्थादग्निमु
रोष्यत्मद्विरुखदाभराग्निमुरोष्यत्मद्विरुखद्विरिष्याम॥ ६॥
अन्वग्नि॥ अन्वग्निरुषसा मग्निम कव्यदन्व हातिप्रथमोजा

सीह० तवेदा॥ अनुसूर्यस्य पुरुत्रावरश्मी ननु द्यावापृथिवीऽऽ
११६ ततश्च॥ १॥ आगत्य द्याजी। आगत्य द्याज्यद्वानृदः सर्वामधो
विधनुते॥ अग्निर्दः सधस्ये महति वधुषानि विकीर्षते॥ १८॥
आक्रम्य द्याजिन। आक्रम्य द्याजि अथि वीमग्निं हुरुवा
त्वम्॥ भूम्या वृत्ताय नो ब्रूही यतः खने मतं वयम्॥ १९॥ द्यौ

मि ता०
११६

स्त्वै। द्यौस्त्वैपृष्ठम्। धिर्वीसुधस्यमात्मान्तरिक्षं। समुद्रो ब्रह्मनिः॥
विक्रयाय चक्षुषा स्वमभितिष्ठ पतन्त्यतेः॥ १०॥ उत्क्राम। मह
ते सौभगायाः स्मदास्याना इति णोदावाजिनः॥ वयं स्यामसु
मत्तौ पृथिव्याः अग्निं नत्तः उपस्थैः अस्याः॥ ११॥ उदंक्रमीत्य
उदंक्रमीद्विणोदावाज्यर्वाकः सुलोकः सुकृतमृथिव्याम्॥

संहि० ततः खनेमसुप्पतीकमुग्निं स्वरुहोणाऽअधिनाकमुत्तमम्॥

७

॥१॥ आत्वा॥ आत्वा जिघर्मि मनसा घृतेन प्रतिक्षिप्य तस्य
वना निविश्या॥ पृथुत्तिरश्वाद्ययसा बृहन्तं व्यविष्टुमन्नैरभ
सन्दृशानम्॥२॥ आविश्वतः॥ प्रत्यञ्जिघर्म्य रक्षसा
मनसा तजुषेत॥ मर्य श्रीस्य ह्यदूर्णः॥ अग्निर्नामि मृशे

ता०

७

तश्चानर्जुणः॥२४॥परिवर्जपतिः॥कविरग्निर्हव्यान्त्यक्रमीत॥
दधद्रक्तानिशुशुषे॥२५॥परित्वाग्नेपुरंवयंचिप्पेऽसहस्य
धीमहि॥धृषद्वर्णन्दिवेदिवेहन्तारम्भद्रुगवताम्॥२६॥त्वम
ग्नेद्युभिस्त्वमाशुशुक्ष्णस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मन्नस्पति॥त्वं
वनेऽयस्त्वमोषधीःस्त्वन्नृणां नृपतेजायसेशुचिः॥२७॥

सं०

११८

देवस्य त्वा॥ सवितुः प्रसवे श्रिवनो बार्जु श्याम्य ह्रस्वा ह्रस्वा श्याम॥ प
थि ध्याः सधस्या दग्नि मुरी ष्य मडि रस्व ह्रस्व नामि॥ ज्योतिष्य
त्त त्वाग्ने सुप्यती क मज्ज खे ए भा नु ना दी द्यत म॥ शिव म्य जा
ध्या हि ६ सत्त म्य थि ध्याः सधस्या दग्नि मुरी ष्य मडि रस्व ह्रस्व
नामः॥ ११८॥ अपा म्य ह्रस्व॥ अपा म्य ह्रस्व मे सि यो नि रग्नेः स मु

२

॥ ११८

११८

उमभितःपि न्वमानम॥ बर्द्धमानोमहाँऽथावपुष्करेदिवोमा
त्रयावरिम्माप्यथस्त्र॥ ३० ॥ शर्मच। शर्मचस्थोवर्मचस्थोद्धि
देबहुलेऽनुमे॥ ध्यवस्वतीसंवसाथामृतमग्निमुरीष्यत्प्र॥
॥ ३० ॥ संवसाथाम॥ संवसाथाण॥ सर्वाविदासुमीचीऽउरसात्क
ना॥ अग्निमन्त्रर्वरिष्यन्तीज्योतिष्मन्तमजस्त्रमित्ता॥ ३१ ॥

संहि०

११६

पुरीषोपासि॥ विश्वमराऽअथर्वात्वाप्सुमो निरमन्यदग्ने॥ त्वा
मग्ने पुष्कराद्व्यथर्वा निरमन्यत॥ मूर्ध्वो विश्वस्य वा घत॥ ३२॥
तमुत्वा तमुत्वाद्व्यऽपिः पुत्रऽई धेऽअथर्वण॥ धृत्रहणाम्पु
रन्दरम॥ ३३॥ तमुत्वा॥ पाश्या वृषा समी धेदस्युह तमम॥ ध
नञ्जयर्ऽरणोरणे॥ ३४॥ सीद होतः॥ सीद होतः स्वऽउलोके वि

ता०

११८

किं त्वात्मा दया यशस्सु कृतस्य यो नो॥ दिवा वीर्हवा न्हविषायजा
स्य ग्रेष्ठ हृद्यजमाने वयो धा॥ ३५॥ निहोता॥ हो हृष्टदने विद्वान्
स्तेषो दी दिवा २ऽअसदस्सुदक्षः॥ अद्वैतवात्प्यमतिर्वसिष्ठः
सहस्रमरः शुचिजिह्वोऽअग्निः॥ ३६॥ स ईसीदस्वामहो २ऽअ
सि शोचस्व देववीतमः॥ विधूममग्नेऽअरुषमिमे व्यसु जप्य

सैरि०

१२०

शस्त्रदर्शतम॥३१॥ अ० पोदेवी॥ अ० पोदेवीरूपसजमधुमती
रय० कृमायप्रजाभ्यः॥ तासामास्थानादुज्जिहतामोषधयः सु
विष्यताः॥३२॥ सन्ने॥ वायुर्मातरिश्वाद्धातुत्तानायाहृदये
याद्विकेस्तम॥ योदेवानाचरसिष्याणथेनकस्मैदेवव
षडस्तुतुभ्यम॥३३॥ सुजातो ज्योतिषा॥ सहस्रार्मवस्थ

ता०

१२०

मासदस्व॥ वासोऽअग्नेविश्वरूपं संधायस्वविभावसो॥
॥४०॥ उदुतिष्ठ। उदुतिष्ठस्वद्वरावन्निदेव्याधिया॥ दृशेवभासावृ
हतासुशुक्लानिराग्रेयाहिसुशस्त्रिभिः॥४१॥ ऊर्ध्वऽऊष्णाः॥
ऊर्ध्वऽऊष्णाऽऽतयेतिष्टादेवोनसविता॥ ऊर्ध्वोवाजस्यसनिता
यदुज्जिभिर्वाघाद्भिर्विद्वयामहे॥४२॥ सज्जातः। सज्जातो गर्भोऽ

संहि०

१२९

असिरोदस्योरग्रेवारुर्विभृतः उषधीषु ॥ विन्नः शिशुः परित
माणं स्यक्तु च्यमात ज्योः अधिकनिक्कदद्वाः ॥ ४३ ॥ स्थिरो म
वावीड्वुद्वः ॥ आशुर्ब्रववाड्य (वन् ॥ पृथुर्ब्रवसुप्रहस्वम
ग्रेः पुरीषवाहेण ॥ ४४ ॥ शिवो भव ॥ पुजा ज्योमानुषी ज्यस्त्वम
ङ्गिरः ॥ माद्या वापयित्रीः अभिशोची र्मात्तरि ह्यमा वनस्य

ता०

१२९

तीन॥४५॥प्रेतु। बाजी क नि क्र दे नानंद द्वा संभः पत्न्या॥ भरन्न
ग्निमपुरीष्यमापा द्यायुषः पुरा॥ वृषाग्निं वृषाणां भरन्नपाङ्गुर्ब्र
ह्मसमुदियम्॥ अग्न्यः आयाहि वीतये॥४६॥ अतर्हसत्यम्
अतर्हसत्यमृतर्हसत्यमग्निमपुरीष्यमद्रिस्वङ्गरामः॥ उष
धयः प्रितिमोदद्मग्निमेतर्हशिवमायत्तमन्त्रयुष्माः॥

संहि०

१२२

वास्यन्निश्वाऽऽनिराऽऽमीवानिषीदन्तोऽऽपदुर्मतिञ्ज
हि॥४१॥ उषधयःप्यति। गञ्जणीतपुष्पवतीः सुपिप्यलोः॥
अयेवोगर्जऽऽत्तियःप्यत्क्र० सधस्थमासदत्॥४२॥ द्वि
प्राज्ञसा॥ पथुनाशो सुवानो वाधस्वद्विषोरक्षसोऽऽमीवाः॥ ता०
सुशर्मणो बृहतः शर्मणिस्थामणेरह० सुहवस्यप्यणीतो॥

ता०

१२३

॥४॥ आपो हि। द्यामयो भुवस्त्वानऽकुर्जैर्देवा तन॥ महेरणा यच
क्षेसे॥५॥ यो वः। शिवतमोरसस्त्रस्य भाजयते हनः॥ उशतीरि
वमातरः॥६॥ तस्माऽअरम। तस्माऽअरङ्गमामवो यस्य क्ष
याय जिन्वथ॥ आपोजनयथा च नः॥७॥ मित्रं स हि सृज्य।
पृथिवीं भूमिं च इत्योतिषा सह॥ सुजात आत वेदसमयं ह्यमा

संहिः

१२३

यत्त्वासर्दसृजामिषुजाञ्जः॥५३॥सुद्रोःसर्दसृज्यापथि
वीम्बहज्योतिःसमीधिर॥तेषामानुरजसवऽदृष्टुक्कोदेवेषु
रोचते॥५४॥सर्दसृष्ट्वसुभिः॥सर्दसृष्ट्वसुभीरुद्रैर्दीरैः
कर्मस्युममृदम॥हस्त्यामृद्वीद्वत्वासिनीवालीक
णितुताम॥५५॥सिनीवालीसुकपदी॥सुकुरीरास्वोपुषा॥सा

ता०

१२३

तुभ्यामदिते मह्यो खान्दे धातुजम्नयोः॥ पञ्चा उषाङ्कः णेतु। उषा
ङ्कः णेतु शक्त्वा वाङ्। भ्यामदिति द्विधा॥ मातापुत्रं यथोपस्थे
साग्निमिभर्तुर्गर्भः ॥ ५॥ मखस्य शिरोसि॥ ५१॥ वसवस्त्वा॥
कस्वन्तु गायत्रेण च नृसाङ्गिः स्वच्छु वासिपुथि चरसि धारया
मायिष्पुजा णारायस्यो षङ्गौ पत्यः सुवीर्यः सजाता न्यज

संहि०

१२४

मानायस्त्वास्वत्तुचैष्टुभेनकुन्दसाङ्गिरस्वदुवास्यन्न
रिक्तमसिधारयामयिष्यन्ताण्णरायस्योषङ्गेपत्यः सुवीर्य
ः सज्जातान्यजमानायादित्यास्वत्तुजागतिनकुन्दसा
ङ्गिरस्वदुवासिद्यौरसिधारयामयिष्यन्ताण्णरायस्योषङ्गे
पत्यः सुवीर्यः सज्जातान्यजमानायादिविश्वेत्वादेवाविश्वा

ता०

१२४

नराः कस्य त्वानुहमेन च न साङ्गि रस्वदु वासिदिशो सिधा
स्यामयिष्युः ज्ञाप्य रायस्योषङ्गोपत्यः सुवीर्यः स जातान्
जमाना ॥ पद्य ॥ अदिह्ये रास्त्रा अदिह्ये रास्त्रास्यदिति ह्ये
विलङ्गः श्रातु ॥ क त्वायसामहीमुखाम् न्नयीय्यो निमग्न
ये ॥ पुत्रेभ्यः प्रायच्छदितिः प्रपयानिति ॥ पद्य ॥ वसव

संहिः स्त्रा॥ धूपयन्तु गा यत्रेण ह्य न्दसाङ्गि रस्व दु द्वा स्त्रा धूपयन्तु
१२५ हुभेन ह्य न्दसाङ्गि रस्वदादि ह्या स्त्रा धूपयन्तु जा गतेन ह्य
न्दसाङ्गि रस्वदि श्वेत्वा देवा चैश्वानरा धूपयन्तु हुभेन
ह्य न्दसाङ्गि रस्वदि न्दस्त्रा धूपयन्तु वरुणा स्त्रा धूपयन्तु
विष्णु स्त्रा धूपयन्तु ॥ ६० ॥ अदिति द्वा देवी विश्वे देव्या

तां ०

१२५

वती पृथिव्याः सधस्थेऽऽङ्गिरस्वस्व न च वटदेवानां च प
त्नीर्देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेऽऽङ्गिरस्वदे
वतस्तेष्विषाणां स्वादेवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे
ऽऽङ्गिरस्वदुमीः स्वतामुखे च रुत्री हूदेवीर्विश्वदेवतीः
पृथिव्याः सधस्थेऽऽङ्गिरस्वकुपयत्तरे ग्या स्वादेवीर्वि

संहि० श्रवदेव्यावती। पथि व्याः सुधस्येः अङ्गिरस्व त्वच नूखे जनय
२६ स्त्रा हि त्रपत्रा देवी विश्रवदेव्यावती। पथि व्याः सुधस्येः अ
ङ्गिरस्व त्वच नूखे ॥ ६५ ॥ मित्रस्य च वर्षाणी धृतः ॥ मित्रस्य च वर्ष
णी धृतो वो देवस्य सानसि ॥ द्युम्ना चित्रश्रवस्त्वमम ॥ ६६ ॥ दे
वस्त्रा। सवितो द्वपतु सुपाणिः स्वङ्गुरिः सुवाङ्गुरुत शक्त्रा ॥

ता०

१२६

अथ चामा नापथि च्या मा शादिशः आयेण ॥ ६३ ॥ उ त्थायं व
हती भवोदु तिष्ठदु वाचम ॥ मित्रे तान्नः उरवा मपरिददा मयमि
त्याः सुषामा मेदि ॥ ६४ ॥ वसंवस्त्रा वृ न्नुगायत्रेण छन्द
साङ्गिः स्वहुद्रा स्त्रा वृ न्नुत्रैष्टुभेन छन्द साङ्गिः स्वदादि
त्या स्त्रा वृ न्नुजागतेन छन्द साङ्गिः स्वद्वि श्वेत्वादेवा वै

सं० हि० श्रवा नराऽ आर्क्षे नृत्वा नुष्टु मे नृच्छन्दसाङ्गिरस्वतर॥६॥ आ
१२७ कृतिमग्निम॥ आकृतिमग्निमयुजणं स्वाहा मनो मे धामग्नि
मयुजणं स्वाहा चित्तं चिज्ञातमग्निमयुजणं स्वाहा वाचो वि
धृतिमग्निमयुजणं स्वाहा प्रजापतये मनवे स्वाहा गुर्ये वैश्रवा ता
नराय स्वाहा॥६॥ विश्वो देवस्य नेतुर्मर्ता बुरोत सकल्यम्॥ १३२

विश्वोरायऽइषुद्धतिद्युमं वृणीतपुष्पसेखाहा॥६१॥मासु।
मिश्रामासुरिषोम्वधुध्ववीरयस्वसु॥अग्निश्चेद्धुरिष्य
थः॥६८॥हृहस्वदेवि।पथिविस्वस्त्रयऽआसुरीमायास्व
धयाकृतासि॥जुष्टन्देवेभ्यऽइदमस्तुहव्यमरिष्टात्वमुदि
हिषज्ञेऽअस्मिन्॥६९॥द्रुनःसर्पिरासुतिः।पुत्कोहोता

संहि० बरेण्यः॥ सहस्रस्युच्चोऽचद्रुतः॥ १०॥ शतमप००॥ परस्या
१२८ ऽअधि। संवतो वरा १२८ अश्वातर॥ यत्राहमस्मिता १२८ अ
व॥ ११॥ परमस्याः परावतः। परमस्याः परावतो रोहिदम्ब
इहागहि॥ पुरीष्यः पुरुषिप्रयोगे त्वत्तरामध्व॥ १२१॥
यदग्ने। यदग्ने कानिका निविदाते दारुणि दध्मसि॥ सर्व

ता
१२८

नन्दस्त्रुते घृततनुष्वयविष्ट्या॥१३॥ यदति। यदह्युपजिह्व
कायद्वम्भोऽनिसर्पति॥ सर्वन्तदस्त्रुते घृततनुष्वयवि
ष्ट्या॥१४॥ अहरहरप्रयावम। अहरहरप्रयावमरुत्तो श्वा
येवतिष्ठतेद्यासमस्मै॥ रायस्योषेणसमिषामदन्नोग्नेमा
तेष्यतिवशारिषाम॥१५॥ नाभापथिद्या। समिधानेऽत्र

संहि० गौरायस्थोषायहृतेहवामहे ॥ इरमदमृहडुक्कं यजं च
१२२ जेतारमग्निम्यतनासुसामहिम ॥ १६ ॥ याः सेनाः । वाः सेनाः
अभीत्तरीराध्याधिनीरुगणाऽउत ॥ येस्तेनायेवतस्करा
स्त्रोस्तेऽयुग्रेपिदधाम्यास्ये ॥ १७ ॥ दण्डा इन्द्राभ्यामलिम्भून् । तां
दण्डा इन्द्राभ्यामलिम्भून् अत्रैस्त्रस्कराश्च ॥ १८ ॥ हनुंश्चा १२२

ॐ स्तेनाञ्जगवस्त्वास्त्वङ्गादसुखादितान् ॥ ७८ ॥ ये जनेषु म
लिम्बवस्तेनासस्त्रस्त्वाञ्जने ॥ ये कश्चेष्वघायवस्त्वास्तेद
धामिजप्रयोः ॥ ७९ ॥ योऽअस्मज्ज्योम ॥ योऽअस्मज्ज्योमरा
तीयाद्यश्चनोद्देष्टते जन ॥ नि द्याद्योऽअस्मान्निधेयसा
वसर्वतमस्मासाकुरु ॥ ८० ॥ सऽशितमे ॥ सऽशितमे

सं० १३० ब्रह्मसं० शितं चैर्यम्ब लम् ॥ सं० शितं दुःत्रिजिष्णु यस्याह
मस्मिपुरोहितः ॥ ५१ ॥ उदेष्वाप ॥ उदेष्वाम्बाह ॥ अतिरमुद्दर्श
॥ अथोबलम् ॥ क्षिणोमि ब्रह्मणामि त्रानुन्नयामि स्वाँ ॥ अ
हम् ॥ ५२ ॥ अन्नपतेन्नस्य ॥ नोदेह्य नमीवस्य शुष्मिनः ॥ प्रप्य ता०
दातारन्नारिषः ॥ उज्जीन्नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे ॥ ५३ ॥ इति वाज १३०

मनेयसंहितायां दीर्घपाठे एकादशोऽध्यायः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
दृशानोरुक्मः ॥ दृशानोरुक्मऽर्ध्या ब्यद्वौ दुर्मर्षमायुः ॥ श्रि
येरुवानः ॥ अग्निरमृतोऽभवद्द्वयोर्भिर्ध्वदेन द्यौरजनय
स्तुरेताः ॥ १ ॥ नक्तोषासा समनसा नक्तोषासा समनसा द्वि
रूपे धापयेते शिशुमेकं समीची ॥ द्यावा द्यामा रुक्मोऽ

संहि०

१३१

अन्तर्विभातिदे वाऽअग्निन्धारयन् विणोदाः॥३॥ द्विभवारूपा
णि॥ द्विभवारूपाणि प्रप्तिमुच्यते कविः प्रासावीद्भुद्भुद्भिर्देव
तुष्यते॥ विना के म कवात्सवितावरे स्यो नु प्रयानमुषसो
विराजति॥३॥ सुपर्णोत्सि॥ गरुत्कंनो खिष्टते शिरो गायत्रञ्च
बुर्बुह इथ त्तरे पद्मौ॥ स्तोमऽआत्कन्नाच्छन्दाण्यङ्गानि

ता०

१३१

यज्जं षिनाम॥ सामतेतन्द्वा मदेव्यं यज्ञाय जियमुच्छि
ष्ट्याः शफ्राः॥ सुपर्णाः सिगरुत्कमान्दिर्वङ्गस्वः प्रत॥ ४॥
विष्ट्रोः क्रमः॥ विष्ट्रोः क्रमोऽसि सपत्न्यहा गायत्र शुन्दः॥ ५॥
रोहप्रथिवीमनुविक्रमस्व विष्ट्रोः क्रमोऽस्य भिमातिहात्रैष्टु
भन्तुन्दः॥ आरोहान्तरिहामनुविक्रमस्व विष्ट्रोः क्रमोऽस्य

संहि० रातीय तोह त्ता जागत = कुन्दः = आरोह दिवमनु विक्कमस्ववि
१३२ ध्मोः क्रमोसि श्चूय तोह त्तानुष्टुभ = कुन्दः = आरोह दिशो
नु विक्कमस्व ॥ ५ ॥ अक्कन्ददग्धिः ॥ अक्कन्ददग्धिस्त्वनय
निवद्दोः द्वामारिहद्दो रुधः समञ्जन ॥ सद्दो ज्ञानो
विहीमिद्दो ॥ अक्कन्ददो दसी भानुना भाह्यत्तः ॥ ६ ॥ अ

ता०

१३२

ग्रेऽध्यावर्तिनः। अग्रेऽध्यावर्तिनः। मिमानिर्वर्तस्वायुषा चर्चसाप्र
जयाधनेन॥ सध्यामेधयारय्याप्रोषेण॥१॥ अग्रेऽअङ्गिरः। श
ततैस त्वावृतः। सहस्रतः। उपावृतः॥ अधाप्रोषस्यप्रोषेणपु
नर्नो न ह्यमाह्विपुनर्नो रयिमाह्वि॥२॥ पुनरु जी। पुनरु
जीनिर्वर्तस्वपुनरग्नः। इषायुषा॥ पुनर्नः। पाह्वि हसः॥

अदितयेस्याम॥१२॥ अग्रे वृहन् अग्रे वृहन्नुषसामूर्ध्वेऽथ
स्थानिर्जगत्वा नमसो ज्योतिषागात्र॥ अग्निर्ब्रानु नारुश
तास्वङ्गऽथा जातो विश्वास इन्द्रा न्यप्याः॥१३॥ हृदः सः शुवि
षत् हृदः सः शुविषद्वसुरत्तरि ह्यसक्षो तो वेदिषद तिथिर्दु
रोणा सत्॥ नृषद्वसुद तस द्यौमसद द्वागो जाऽन्ने तजाऽ

संहिः

१३४

अदिजाऽत्रातम्बुहत् ॥ १४ ॥ सीदुत्वम् । सीदुत्वम्मातुरस्याऽउ
पस्थेविश्रवा-न्यग्नेचयुनातिविद्वान् ॥ मै नान्नपसा मासि
षाभिषोवीरत्तरस्याणं शुक्रं ज्यौतिर्विभादि ॥ १५ ॥ अन्नरग्ने ।
रुचात्वमुखायाः सदनेस्व । तस्यास्त्रदं हरसातप आतवे
दः शिवोभवं ॥ १६ ॥ शिवोभूत्वा । शिवोभूत्वा मह्यमयेऽ

ता०

१३४

अथोसीदशिवस्त्रम्॥ शिवोऽहं त्वादिशः सर्वाः संख्यो निर्मि
हासदः॥११॥ दिवस्परि। प्रथम अजेऽअग्निरस्मद्वितीयम्
रिजा तवेदाः॥ तृतीयम् प्सु नृमणाऽअजस्वमिन्धानऽए
न अरते स्वाधीः॥१२॥ विद्मते।ऽअग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्म
ते धाम द्विभं तापुरुत्रा॥ विद्मते नाम परमं हुं हव्यं विद्म

सं हिः तमुत्संय्यतः आजगन्ध ॥ १८५ ॥ समुद्रेत्वा नृमणाऽअप्युत्स
 १३५ त्तर्त्तुवत्ताऽईधेदिवोऽअग्न्यऽउ धन ॥ तृतीयेत्वारजसि
 तस्थिवाणसमपामुस्थेमहिषाऽअवर्द्धन ॥ १८६ ॥ अक्र
 न्ददग्निः ॥ अक्र न्ददग्निस्तनयत्रिवद्यौः क्षामारेरिहद्वौ
 रुक्क्षसमञ्जन ॥ सद्योजज्ञानोविहीमिदोऽअकव्यदारोद

ता०

१३५

सीभानुनाभात्यन्तः॥ २१॥ श्रीणामुदारः। श्रीणामुदारो धरुणो
रयीणामनीषाणाम्यार्षणः। सोमगोपाः॥ वसुः। सुनुः। सहसो
ऽअप्फसुराजाविभात्ययः। उषसामिधानः॥ २२॥ विश्वस्य के
तुः॥ विश्वस्य केतुर्बुवनस्य गर्भः। आरोदसीऽअपृणाजा
यमानः॥ वीडुचिदद्विमत्यरायज्ञनायदग्निमयज्ञत्तप

संहि० अ॥२३॥उशिक्पावक॥उशिक्पावकोऽअरतिःसुमेधाम
१३६ तैष्वग्निरमृतोनिधायि॥इयर्तिधूममरुषम्ररिब्रुदुबु
क्रेणशोविषाद्यामिनक्षत्र॥२४॥दृशानोरुक्म॥दृशानो
रुक्मऽउर्ध्वोद्यद्योदुर्मर्षमायुःश्रियेरुत्वानः॥अग्नि
रमृतोऽअभवद्द्वयोभिर्ष्यदेनन्द्योरजनयत्सुरेताः॥२५॥

ता०

१३६

यस्ते॥ ५ अद्याकृणावद्भूशोवेष्टपदेवघृतवत्तमग्ने॥ प्रत
त्रयप्यतरं वस्यो ५ अह्नाभिसुम्नदेवमक्तेष्वविष्ट॥ १६॥
आतम॥ आतम्रजसौश्रवसेष्वग्ने ५ उक्ते ५ उक्ते ५ आ
भजशस्यमाने॥ प्रियः सूर्योऽप्यिष्टो ५ अग्नाभवात्युजाते
नमिनददुजा नित्वै॥ १७॥ त्वामग्ने॥ त्वामग्ने यजमाना

संहिः

१३७

५ अनुद्यन्निश्चावसुदधिरैवाय्माणि॥ त्वया सह द्रविण
मिच्छमाना ब्रजङ्गो मन्त्रमुशिजो विवर्षुः॥ २४॥ अस्त्राव्य
ग्निः॥ अस्त्राव्यग्निर्नराणां सुशेवैश्चानरः॥ अपिभिः सो
मगोपाः॥ अद्देष्टे द्यावापृथिवी दुवे मदेवा धत्तरयिम
त्मे सुवीरम्॥ २५॥ समिधाग्निम्॥ समिधाग्निं नुवस्य

ता०

१३७

तद्यत्तैर्वै धयतातिथिम॥ आस्मिन्नुद्यानु होतन॥ ३०॥ उडु
त्वा॥ उडुत्वावि श्वेदे वाऽ अग्ने भरतुवित्तिभिः॥ स नोभवशि
वस्त्वऽ सुप्यतीकोविभावसु॥ ३१॥ प्रेतः प्रेदग्ने ज्योतिष्मा
न्याहिशिवेभिर्गुर्विभिद्दुम॥ वरुद्भिर्भानुभिर्भ्रासन्माहि
ऽ सीस्त्रन्वात्पुत्रा॥ ३२॥ अक्कन्ददग्निः॥ अक्कन्ददग्नि

संहि० स्वनयन्निवद्योः क्षामोरेरिहृद्दीरुधः समञ्जनः॥ सद्योजज्ञा
१३८ नोविहोमिद्वोऽत्र कव्यदारोदसीभातुनाभात्यन्तः॥ ३३॥
प्रप्यायम्। प्रप्यायमाग्निर्भरतस्य शस्त्रेवियस्सूर्यो नरो
वते ब्रह्मोः॥ अभियः पुरु मृतना सुतस्थो दीदायदैद्यो
८ अतिथिः शिवोनः॥ ३४॥ आपोदेवीः आपोदेवीः प्रति

ता०

१३८

गृष्णीतमस्मै तत्स्थोने वृणु ६ सुरभाऽउलोके ॥ तस्मै नमः
ताञ्जनयः सुपत्नी ममीते वपुत्रा म्बिताप्येव नृतरा ॥ ३५ ॥ अ
प्यस्वये ॥ अप्यस्वये सविष्टवसौषधीरनु रूढासे ॥ गर्भे
सञ्जायसे पुनः ॥ ३६ ॥ गर्भोऽसि सा गर्भोऽस्योषधीनाङ्गुर्भो
न्नस्यतीनाम् ॥ गर्भो विश्वस्य भूतस्याग्रे गर्भोऽप्यामसि ॥

संहि० ॥ ३१ ॥ प्रसद्यभस्मना । प्रसद्यभस्मना बोनिमपश्चप शिवी
१३९ मंग्ये ॥ सटः सज्यमाहृभि हृज्योतिष्मा न्युनरासदः ॥ ३२ ॥
पुनरासद्य । पुनरासद्य सद नमपश्चप शिवी मंग्ये ॥ शे
षमातु र्यथोपस्थे चरस्या ण्ण शिवतमः ॥ ३३ ॥ पुनरुज्जी । ता
निर्वर्त्तस्व पुनरग्नः इषायुषा ॥ पुनर्नः पाह्य हंसः ॥ ३४ ॥ १३९

सहस्रया॥ नि वर्तस्वाग्नेपि न्वस्वधारया॥ द्वि श्वप्पस्त्र्या द्वि
श्वतस्परि॥ ४॥ बोधामे। ८ अस्वव वसो यविष्टुमर्हिष्ट
स्यप्पभृतस्यस्वधावभापीयति त्तो ८ अनु त्वोगृणाति वृन्द
रुष्टेत न्वे चन्दे ८ अग्ने॥ ४॥ सवौधि। सूरिर्मघवाव
सुपतेव सुदावन॥ युयो ह्यस्मद्दे प्राणसि द्वि श्वकणे

संहिः

१४०

स्वाहा ॥ ४३ ॥ पुनस्तथा ॥ दिव्या रुद्रा वसवः सप्तिन्धतामपुनर्बु
 ह्माणा च सुनीथयज्ञैः ॥ घृतेन त्वं चैव चर्द्धयस्व ॥ सत्याः
 सन्तु यजमानस्य कामाः ॥ ४४ ॥ अपेत ॥ अपेत बी ॥ तद्विव
 सप्यतातोयेत्रस्थपुराणयेचनृतनाः ॥ अदोद्यमो ॥ वसा
 नमृथिध्या ॥ अक्रै ॥ त्रिमम्पितरौ लोक मस्मै ॥ ४५ ॥ संज्ञा

ता ०

१४०

नमसि। कामधरणा मयिते कामधरणा मूयात्॥ अग्नेर्ब्रह्मास्य
ग्नेः पुरीषमसिचितस्थपरिचितऽजर्द्वचितः। अयद्धमा॥ ४६॥
अयर्ऽसो॥ अयर्ऽसोऽअग्निर्यस्मिँहोममिन्द्रः सुतन्द्रधे
जठरे द्वावशाने॥ सहस्रियं द्वाजुमत्यन्नसपिष्टं ससुवाहं
स्तूयसे जातवेदः॥ ४७॥ अग्रे यत्॥ अग्रे यत्तैदिविब्रजैः

संहि० पृथिव्यां यद्यदोषधीष्वप्यस्त्वायजत्र॥ येनान्नरिचमुर्वात्
१४१ तन्मन्त्रेषः॥ सभानुरर्त्तवो नृचक्षाः॥ ४८॥ अग्नेदिवो॥
अग्नेदिवोऽत्रामच्छाजिगास्य द्वाद्विंशऽत्रविषेविद्व्या
ये॥ वारोचनेपरस्त्रात्सर्वस्य याश्चावस्त्रादुपतिष्ठन्तऽत्रा
प॥ ४९॥ पुरीष्यात्सोऽत्रग्रयः॥ एवाकरोभिः सजोषसः॥ जु

ता

१५१

षत्तोय्यजामदुहो नमी वाऽइषोमही ॥ ५० ॥ इडा मग्ने । इडा
मग्ने पुरुदसि सनिङ्गोः शश्वत्तमर्ह हवमा नायसाध ॥
स्यान्नः सुनुस्त्रनेयो विजावाग्ने साते सुमति श्रूत्वस्मे ॥ ५१ ॥
अयन्ने । अयन्ने यो निर्भृत्वि यो यतो जातोऽप्रोचथाः ॥ तं ज्ञा
नन्नम् । आरोहथानो वर्द्धयारयम् ॥ ५२ ॥ विदसि । विदसि

संहि०
१४२

तयोदेवतयाङ्गिरस्वधुवासीदपरिचिदसितयोदेवतयाङ्गिरस्वधु
वासीद॥५॥ लोकां प्रणाच्छिदमृणाथोसीदधुवात्वम॥ इन्द्रो
ग्रीत्वा बृहस्पतिरस्मिन्न्योनावसीधदन्॥५॥ ताऽअस्या
ताऽअस्य सृष्टदोहसः सोमं प्रोक्षीत एश्नयः॥ जन्मन्हे वा त
नां विशस्त्रिष्यारोचनेदिव॥५॥ इन्द्रं विश्वा॥ इन्द्रं विश्वाऽअ

१४३

वीह्वैत्समुद्रव्यवसिद्धिः॥॥रथीतमर्दरथीनांवाजांनाणंस
सत्यतिम्यतिम्॥५६॥समितम्॥समितुं६सङ्कल्पेथाणांस
मिष्यौरोविह्वसुमनस्यमानौ॥इषमूर्जीमभिसंवसानौ॥
॥५७॥संवाम्॥संवामनाणांसिसेवुतासमुविताच्याकरम्॥
अग्नेपुरीष्याधिपाभवत्वनु॥इषमूर्जीस्यजमानायवे

सिंहः ॥ हि॥ प॥ अग्ने त्वम॥ अग्ने त्वम्युरीष्यो रयिमा न्युष्टिमा
१४३ ॥ असि॥ शिवोः कृत्वादिशः सर्वाः स्वय्यो निमिहसदः ॥ प॥
भवतन्नः ॥ भवतन्नः समनसौ सचेतसावरेपसौ ॥ मायन्न
हिंसिष्टुमा यज्ञपति आतवेदस्यौ शिवौ भवतमद्यनसः ॥
॥ ६० ॥ मातेवपुत्रम् ॥ मातेवपुत्रम् शिवीपुरीष्य (मग्निपं १४३

स्वेयो नावभासुखा ॥ तां वि श्वैर्देवैर्न तुभिः संविदतः प्रजाप
तिर्विश्वकर्मा विमुञ्चतु ॥ ६॥ असुञ्च नमयजमानम्
असुञ्च नमयजमानमिच्छस्तेन स्येत्यामन्त्रिहितस्त्वर
स्य ॥ अन्त्यामस्मदिच्छसातऽइत्यानमेदिविनिर्नतेतुश्च
मस्तु ॥ ६॥ नमः सुते निर्नतेति गगते जो यस्मयं विचृता

सोहि

१४४

वन्धमेतम् ॥ यमेन त्वं यम्या संविदु नो तमे नाके ऽ अधिरो
हयै नमः ॥ ६३ ॥ यस्या स्ते । द्यौरऽ आसञ्जु हो म्येषाम्बुन्धाना
मवसर्जनाय ॥ या त्वा ज नो भूमिरिति पृथ मन्दते नि ऋति
त्वा ह म्परि च्चेद्वि श्वतः ॥ ६४ ॥ यन्त्रे । दे वी नि ऋति रा बव ता
न्धपाशङ्गो वा स्व विचृत्यम् ॥ तत्ते विष्या म्यायुषो नमः ॥ १४४

दृष्टैतन्मिदं तमिदं प्रसूतः॥ नमो भूतैवेदं चकार॥ ६५॥ निवे
शनः सङ्गमनः॥ निवेशनः सङ्गमनो ब्रह्मनां विश्वारूपाभि
वद्वेशचीभिः॥ देवः इव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्यैव
मरे पथीनाम्॥ ६६॥ सीरायुञ्जति॥ सीरायुञ्जति कवयोयु
गाविते च ते एष क॥ धीरा देवेषु सुमुमुया॥ ६७॥ युनक्तु

संहि० सीरा। युनक्तु सीरा वियुगातनुद्धुते योनौ वपते हवी जम्॥
१४५ गिराच शुद्धिः सभराऽ अयस नो नेदी यड्ड सुस्प ॥ पक्क
मेयात्रा। धृष्टा मुनर् सु। फाला विह्वेष नु भूमिर् मुनइ
नाशाऽ अभियन्तु बाहेः॥ मुना सीरा ह विषातो शमाना सु
पिप्पलाऽ उषधीः कर्त्तनाम्मे॥ धृष्टेन सीता। धृष्टेन

ता

१४५

सीतामधुनासमञ्ज्यतां विश्वैर्देवैरनुमतामरुद्रि॥॥ उर्जस्वती
पयसापि च्वमातास्मात्सीतेपयसा ज्ञ्यावद्वस्व॥ १०॥ लाङ्ग
लम्पवीरवत्। लाङ्गलम्पवीरवत्सुशेव ऽ सोमपित्सर॥
तदुद्धृतिगात्रविम्पफुर्ध्यः चर्षीवरीम्यस्यावद्विथवाह
णम्॥ ११॥ कामङ्गामदुद्येधुक्कमित्राय वरुणाय च॥ इन्द्र

सं० १४६ याश्चित् श्याम्य ह्वेष्य जा श्याः उषधी श्योः ॥ ७२ ॥ विमुच्यद्भुमः
विमुच्यद्भुमगघ्यादेवयानाः अगन्तमसस्पारमस्य ॥
ज्योतिराणाम ॥ ७३ ॥ सज्जर ह्वः ॥ सज्जर ह्वोः अयवोभिः सज्ज
रुषाः अरुणीभिः ॥ सज्जोषसावश्वनादः सोभिः सज्ज ता०
स्वरः सतेशेन सज्ज वै श्वानरः इडया घृतेन स्वाहा ॥ ७४ ॥ १४६

याऽर्धषधीः॥ याऽर्धषधीः पूर्वा जाता देवे व्यखि युगमपुरा॥
मनैनुवव्वणमहर्दं शत धामानिसप्पव॥ १५॥ शतं वः॥
शतं वौऽअम्ब धामानिसहस्रमूतवोरुह॥ अधा शत
ऊ त्वोयूयमिममोऽअगदङ्कत॥ १६॥ उर्धषधीः प्रिति। मो
द्वसुप्पावतीः प्रसवरीः॥ अश्वाऽइवसजित्वरीवी

सं० रुचः पारयिहन् ॥ ११॥ उषधीरिति। मातरस्तद्देवीरु
१४९ पबुवे॥ सनेयमश्वङ्गं वासः। आत्मानन्तवपूरुष॥ १२॥
अश्वस्येव॥ अश्वस्येवोनिषद नमपुर्णेवो बसतिष्ठ
ता॥ गोभाजुः इत्थिलोसथयः सुनवथपूरुषम॥ १३॥ ता०
यत्रौषधीः॥ समगमतराज्ञानः समिताविव॥ विष्णुः सऽउ १४९

अतेभिषय्यन्तोहामीवचातन ॥ ८० ॥ अश्वावती ण्सोमा
वतीम् ॥ अश्वावती ण्सोमावती मूर्जयती मुदोजसम् ॥ अ
विस्सि सर्वाऽर्षधीरस्माऽपरिहृतातये ॥ ८१ ॥ उक्कुष्माः ॥
उक्कुष्माऽर्षधीनाङ्गावोगोष्ठादिवेस्ते ॥ धनं सनि
ष्यन्तीनामुक्त्मानुत्तवपुरुष ॥ ८२ ॥ इष्कतिन्नीमिवोमा

संहि० ताथोय्यं स्थनिष्ठं तीः॥ सीराः पतत्रिणी स्थनयदा
१४८ मयतिनिष्ठं थ॥ ७३॥ अतिविश्वाः॥ अतिविश्वाः परि
ष्टास्तेनऽइवबुजमक्रमुः॥ उषधीः प्राचुच्यबुर्यत्किञ्च
तुञ्चोरप॥ ७४॥ यदिमाः॥ यदिमा वाजयन्तहमोषधी ता०
हस्तऽआदधे॥ आत्मायह्नस्यनश्यतिपुराजीवगृ १४८

मौयथा॥८५॥यस्यौषधीः॥पुसर्पथाङ्गमङ्गमपरुषपरुः॥
ततोयङ्गमविद्याधदः॥उग्योमङ्गमशोरिव॥८६॥साकंय्य
ङ्गम॥साकंय्यङ्गमप्रपतचाषेणाकिकिदीकिना॥साकंद्वा
तस्यद्वाज्यासाकनस्यनिहाकया॥८७॥शतमू०००॥
अन्यावः॥अन्यावैः॥अन्यामवः॥अन्यान्यस्याः॥उपा
ह्व

तु ३

संहि० वत॥ ताः सर्वाः संविदानाऽऽदमेष्वावतावर्चः॥ गृ॥ याः
१४९ फलिनीः॥ याः फलिनीर्वाऽऽपुष्पायाश्च
पुष्पिणीः॥ इहस्पतिप्रसूस्त्रानामुच्चत्वं हसः॥ गृ॥
मुच्चतुमा। शाप्रश्यादयो वरुस्याऽदुत॥ अथोयम
स्यापुद्गु। शात्सर्वस्मादेव किं लिषात्॥ ए०॥ अवप

ता
१४९

तन्नीरवदन् । अथवा तन्नीरवदन्ति वऽर्धं षधयस्परि ॥ अ
जीवमश्नवा महेन सरिष्पाति पुरुषः ॥ अथ ॥ याऽर्धं ष
धीः । याऽर्धं षधीः सोमराज्ञीर्वृद्धीः शतविवक्षणाः ॥ ता
सामसित्वमुत्तमारङ्कामायुशर्हृदे ॥ अथ ॥ याऽर्धं ष
धीः । याऽर्धं षधीः सोमराज्ञीर्विष्टिताः पृथिवीमनु ॥ वृ

सं० हस्यतिप्रसूतास्यसौसन्दत्तवीर्यम् ॥ १३ ॥ याश्चाया
२५० श्रेयमुपश्रुत्वास्वतियाश्चादूरमपरागताः ॥ सर्वाः सङ्ग-
त्यवीरुषोसौसन्दत्तवीर्यम् ॥ १४ ॥ मावः ॥ मावोरिषस्व
नितायस्मैवाहङ् नमिवः ॥ द्विपाचतुष्यादस्माकं
सर्वमस्त्वनानुरम् ॥ १५ ॥ उषधयः सम ॥ उषधयः स

ता

२५०

मवदन्तु सोमेन सह राजा ॥ यस्मै कृणोति ब्रह्म ह्यमणस्त्रिंश
जन्मरयामसि ॥ ए० ६ ॥ नाशयित्री वलासस्य ॥ नाशयित्री
बलासस्यार्शसऽउपवितामसि ॥ अथोशतस्य यद्ब्रह्म
णाम्पाकारो रसि नाशनी ॥ ए० १ ॥ त्वाङ्गुर्ध्वर्ध्वः ॥ त्वाङ्गुर्ध्व
र्ध्वऽअखनैस्त्वाभिन्दुस्त्वाम्बहस्पतिः ॥ त्वामोषधे सो

संहि०

१५१

मोराजाविद्वाच्यङ्गादमुच्यत॥ ए०॥ सहस्वमे। सहस्व
मेऽचरातीः सहस्वएतनायतः॥ सहस्वसर्वम्पाप्मान
६ सहमानास्योषधे॥ ए०॥ दीर्घायुस्त्रे। दीर्घायुस्त्रे
षधेखनितायस्मेवत्वारवनाम्यहम॥ अथोत्तद्दी
र्घायुर्ज्ञेत्वाशतवल्ङ्गाविरोहतात्॥ १००॥ त्वमुत्त

ता०

१५१

मा। स्योषधे तव वृद्धाऽगपस्त्रयः॥ उपस्त्रिरस्त्रुसोस्माकं यो
ऽत्रुस्माँऽत्रुमिदासति॥१०१॥ मामा। हि६सी ज्ञानितायः
पृथिव्या यो वा देव६ सत्यधर्मा ध्यानदृ॥ यश्चापश्चुन्द्राः
प्रथमोज्ञानकस्मै देवाय रुविषा विधेम॥१०२॥ अत्रु
वर्तस्व। पृथिवियज्ञेन पयसा सह॥ वृषान्तेऽत्रुग्निगिधि

सं हि० तोऽ अरो हत् ॥ १०३ ॥ अग्ने यत् ॥ अग्ने यत्ते शुक्रं यच्च चंद्र
१५२ यत्सुतं यच्च याज्ञियम् ॥ तद्देवेभ्यो भगवते ॥ १०४ ॥ इष
मूर्जम् ॥ इषमूर्जं महमितऽ आदमृतस्य योनिं मम हि
सुधारम् ॥ आमा गोषु विशत्वा तन्नुषुजहामि सेदिम
निशममी वाम् ॥ १०५ ॥ अग्ने तव ॥ अग्ने तव श्रवो द्यौ

ता०

१५२

महिम्नाजनेऽर्चयौ विभावसो॥ बहूद्रानो शर्वसा ब्राह्म
क्षुप्रन्दधासि द्युशुषेकवे॥ १०८॥ पावकवर्चाः शुक्रवर्चाः
पावकवर्चाः शुक्रवर्चाः अन्त नवर्चाः उदियर्षिभानु
ना॥ पुत्रो मातरा विचरन्नुपावसि एषा क्षिरोदसीऽउमे॥
॥ १०९॥ ऊर्जो न पात॥ ऊर्जो न पा जात वेदः सुशस्त्रिभिर्मन्द

संस्कृतं स्वधीतिमिहितः॥ त्वेऽदृष्टः सन्धुर्ध्वरिवर्षसश्चित्रो तयोवापमजा
१५३ ताः॥ १०८॥ इरज्यन्तेग्रे। पृथयस्वजन्तुभिरस्मेरायोऽव्य
मर्त्यः॥ सदृशतस्यवपुषो विराजसिप्राक्षिसानसिद्रुतुमा॥ १०९॥
इष्कृतीरमद्भुरस्य। इष्कृतीरमद्भुरस्यप्रचेतसुद्रुयन्तुर्दरा ता०
धसोमहः॥ रातिं वामस्य सुभगाम्महीमिषन्धवांसिसान १५३

सिद्धिरियम् ॥ १० ॥ अतावानममहिषम् अतावानममहिषं वि
श्वदे शीतमग्निर्दुःसुम्नाय दधिरे पुरोजनाः ॥ शुक्लैर्हृदसु प्र
थस्तमत्वा गिरा देव्यममा नुषायुगा ॥ १११ ॥ आप्यायस्व आप्या
यस्व समेतुते विश्वतः सोमवृक्ष्यम् ॥ भवाद्वाजस्य स
द्रुथे ॥ ११२ ॥ सन्ने सन्ने पयाः सि समुयन्तु वाजाः सं वृक्ष्या

संहिः

१५४

शुभिमातिषाहः॥ आप्यायमानोऽमृतायमोमदिवि-

श्रवाणं स्युत्तमनिधिष्य॥११३॥ आप्यायस्व। मरिच

मसोमविश्रैमिरुः शुभिः॥ भवानः सप्यथस्वमः सखा

वृधे॥११४॥ अतैव त्सोमनायमत्परमाविश्रवस्थात्॥

अग्नेत्वाङ्गामयागिरा॥११५॥ नुश्च ताः॥ नुश्च ताः॥१५४

तौ

१५४

हिरस्वाम विश्वाः सुचितयः पृथक् ॥ अथैका माययेमिरे ॥
॥११॥ अग्निः प्रियेषु । अग्निः प्रियेषु कामसुकामो भूतस्य
भव्यस्य ॥ सस्यो देवो द्विराजति ॥ १२ ॥ इति वाचनेयं
हिताया-दीर्घं पाठे वादो व्यायः ॥ १३ ॥ ॥ मायिगृह्ण
मि। मायिगृह्णाम्ययेऽ अग्निर्द-रायस्योषाय सुप्रजा स्व

संरि० यमुवीर्याय॥मामुदेवताःसचन्ताम॥१॥अपाम्पृष्टम॥अ
१५५ पाम्पृष्टमसियोनिरग्नेःसमुद्रमभितःपिन्वमानम॥वर्द्ध
मानोमहा१५आवपुष्करेदिवोमान्नयाव्रिमा॥प्रथस्वा॥
॥१॥ब्रह्मजज्ञानम॥ब्रह्मजज्ञानमथमस्युरस्त्राद्विसीम ता०
तःसुरुवोवेन५आवः॥सबुद्ध्या१५उपमा५अस्यविष्टाः १५५

सतश्चयोनिमसतश्चविव॥३॥हिरण्यगर्भःसम॥हिरण्य
गर्भःसमवर्ततायेभूतस्यजातःपतिरेकऽआसीत्॥सदा
धारणथिवीन्द्यामुतेमाङ्कस्मैदेवायहविषाविवेमे॥४॥
दुष्प्रश्नश्चस्कन्द॥दुष्प्रश्नश्चस्कन्द॥परथिवीमनुद्यामिम
त्रयोनिमनुयश्चपूर्व॥समानंयोनिमनुसञ्चरत्तदुष्प्रश्न

संहि०
२५६

अनुहो मयनुसप्त होत्राः॥ पानमोस्तु। सर्पे श्यो ये के च पृथि
वीमनु॥ येऽत्र त्रिहो ये दिविते श्यः। सर्पे श्यो नमः॥ ६॥
याऽऽष्वः॥ याऽऽष्वतो यातु धानानां ये वा वनस्पतौ १५
नु॥ ये वा वटेषु शरते ते श्यः। सर्पे श्यो नमः॥ १॥ ये वा। ये वा
मीरो चने दिवो ये वा सूर्यस्य रश्मिषु॥ ये वा मप्यसुसद

ता०

१५६

स्तुतते श्रुत्यः सौम्यः श्रुतमः ॥ १ ॥ कृणुष्व पाजः ॥ कृणुष्व पाजः ॥ प्र
सिति नृपः श्रुवी य्या हिरा जे वाम वां ॥ २ ॥ मे न ॥ तृष्णी मनुष्य सि
ति नृपः नो स्त्वा सि वि द्यार द्य स स्त्वा पि हे ॥ ३ ॥ तव शुभासः ॥
तव शुभासः ॥ आश्रुयापतः त्वनु सः श द्य प्र ता शो शु चानः ॥
तपूष्णः ष्य श्रे जु द्वा पतः ज्ञान स न्दि तो वि सृ ज वि ष्य गु

संदि० ल्कोः॥१०॥प्रतिस्पश॥प्रतिस्पशो बिस्रुतुर्नितमोभवापायु
१५७ विंशोऽस्याऽअद्विः॥यो नोदूरेऽअद्यशऽसोयोऽअन्य
ग्रेमाहृष्टे वाधिरादधर्षीत॥११॥उदग्रे।ति ह्यप्रत्यातनु
ष्वन्यमित्रांश्च उषतातिग्नमहेते॥यो नोऽअरातिऽसमि
धानचक्रैनीवातन्धकृतसन्नशुक्लम्॥१२॥उर्ध्वोभ

ता०

१५७

वा॒ज॒र्द्धो॒भ॒व॒प्र॒ति॒वि॒द्या॒द्य॒स्म॒द॒वि॒द्या॒णु॒ष्य॒दै॒द्या॒न्य॒ग्ने॥
अ॒व॒स्थि॒रा॒त॒नु॒हि॒या॒तु॒जू॒ना॒ज्ञा॒मि॒म॒जा॒मि॒म्य॒मृ॒णी॒हि॒श॒ङ्क॒र॥
अ॒ग्ने॒ष्टु॒ते॒ज॒सा॒सा॒द॒या॒मि॒॥१३॥ अ॒ग्नि॒र्म॒द्दो॒दि॒वो॒क॒कु॒च॒
ति॒ः॒पृ॒थि॒व्या॒ऽअ॒य॒म॒॥ अ॒प्रा॒ण॒रे॒ता॒ण॒सि॒जि॒न्व॒ति॒॥ इ॒न्द्र॒
स्य॒त्वो॒ज॒सा॒सा॒द॒या॒मि॒॥१४॥ भु॒वो॒य॒ज्ञ॒स्य॒। भु॒वो॒य॒ज्ञ॒स्य॒र॒ज॒

संहि०
१५८

सञ्चनेतायत्रानियुद्धिः सचसेशिवाभिः॥ दिविमूर्द्धानन्द
विषेस्वर्षाज्जिह्वा मग्नेचक्रषेहव्यवाहम्॥१५॥ ध्रुवासि।
धस्तास्तृताविश्वकर्मणा॥ मात्वा समुद्रऽउद्ध्वीन्मासुप
होर्ध्वथमानाएथिवीन्देह॥१६॥ प्रजापतिश्च। सादय
त्वपामृष्टे समुद्रस्योमन॥ ब्यचस्वतीम्यथस्वतीम्यथ

ता०
१५८

स्वएथि द्यात्सि॥१॥ भूरसि। भूरसि भूमिरस्यदितिरसि विश्व
धायाद्विश्वस्य भुवनस्य धत्री॥ एथि वीर्यं द्या एथि वीर्यं ह
एथि वीर्यं महि ६ सीः॥१८॥ विश्वस्मै प्राणाय। विश्वस्मै प्रा
णाय। पानाय द्या नाना यो दाना यप्रति द्यौर्यैवरि त्राय॥ अग्नि
इति भिषातुम ह्यास्वरह्या हृदि प्राशन्नमेव तया देवतया

संहि०

१५९

दि० रु० स्व० दु० वा० सी० द० ॥ १९ ॥ का० स० डा० स्का० स० डा० त्प० रो० ह० त्ती० ॥ का० स० डा०
स्का० स० डा० त्प० रो० ह० त्ती० परु० षः परु० षः स० प्य० रि० ॥ ए० वा० नो० दू० र्व० प्य० त
नु० स० ह० स्वे० ण० शे० ते० न० च० ॥ २० ॥ या० शे० ते० न० ॥ प्य० त० नो० षि० स० ह० स्वे० ण०
वि० रो० ह० सि० ॥ त० स्या० स्ते० दे० वी० दृ० वे० वि० वे० म० ह० वि० षा० च० य० म० ॥ २१ ॥
या० स्ते० ॥ अ० ग्रे० स० र्यो० रु० वो० दि० व० मा० त० न्व० त्ति० र० श्मि० मि० ॥ ता० भि०

ता०

१५९

त्रोऽअद्य सर्वाभीरुचे जनाय न स्तुति ॥ १२॥ यावः ॥ यावो
देवाः सूर्ये रूचो गोष्ठ श्रेष्ठा यारुचः ॥ इन्द्राग्नीताभिः
सर्वाभीरुचन्वो धत्त हृहस्पते ॥ १३॥ विराड्गोतिः ॥ विराड्गो
तिरधारय स्वराड्गोतिरधारयत् ॥ प्रजापतिश्चासादय
तुष्टे एथि द्याड्पोतिष्मतीम् ॥ विश्वस्मेप्पाणया

महि०

१६०

पानायद्यानायस्त्रिभुवः श्रुतिर्यच्छु॥ अग्निद्वेषिपतिस्त
यादेवतयादि रस्वद्वुवासीद॥ २४॥ मधुश्च। मधुश्चमा
धवश्चवासन्तीकाहृत्तः॥ अग्निरन्तः श्लेषोऽसिकल्पेता
न्द्यावापृथिवीकल्पन्तामापः॥ उषधयः कल्पन्तामग्न
यः॥ पृथङ्मज्जैष्ट्यायसव्रताः॥ येऽत्रग्नयः समन

ता०

१६०

सोत्तराद्यावापथिवीऽऽमे॥ वासन्ति काट्याऽऽभिकल्पमा
नाऽऽन्द्रमिव देवाऽऽभिसंविशन्तुतया देवतयाङ्गिरस्वद्भु
वेसीदतम्॥१५॥ अषाढासि। अषाढासि सहमाना सहस्वा
रातीः सहस्वपतनायतः॥ सहस्ववीर्यासि सामाजिन्व॥
॥१६॥ मधुवाताः॥ मधुवाताऽऽतायते मधुहरन्ति सिन्धवः॥

संहि० माद्वीर्नः संत्वोषधीः॥१२॥ मधुन क्लम मधुन क्लमु तोषसो
१६१ मधुमत्यार्थिवर्जरजः॥ मधु द्यौरस्तुनः पिता॥१८॥ मधुमा
नः॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमाँऽऽस्तुसूर्यः॥ माद्वीर्गो
भवन्तुनः॥१९॥ अपाङ्गः म्रन॥ अपाङ्गः म्रत्सीदमा त्वामि
ताप्पसीन्माग्निर्वैश्वानरः॥ अष्टिन्नपत्राः पृजाऽऽनु

सूर्यो
ता०
१६१

वीक्षस्वानुत्वादि व्यावृष्टिः सचताम ॥ ३० ॥ त्रींस्समुद्रान्
 त्रींस्समुद्रांस्समस्य स्वर्गानपाम्पतिर्दृष्टमऽदृष्टका
 नाम ॥ पुरीषं च सानः सुकृतस्य लोके तत्र गच्छ यत्र पूर्वप
 रेताः ॥ ३१ ॥ मही द्यौः ॥ पृथिवी च नऽदमं यमिमिमिक्षता
 म् ॥ पिपृता नोभरिमभिः ॥ ३२ ॥ विद्वोः कर्माणि पश्यत

सं०० यतो बुतानिपस्यशे ॥ इन्द्रस्य युज्यः सरवा ॥ ३३ ॥ ध्रुवासि।
१६२ धरुणे तो जज्ञे प्रथममे ज्यो यो नि ज्यो ॥ अविजात वेदा ॥
सगायत्या विदुर्मानुदुर्भाव देवे ज्यो ह्यं बहन् प्रजा
नन् ॥ ३४ ॥ इषे राये । रमस्व सह से ह्यु म्म ॥ ३५ ॥ अर्पत्या ताः
य ॥ सुम्माडसि खराडसि सारस्वतौ त्वी ह्यौ प्रावताम् ॥ ३६ ॥ १६३

अग्नेयुक्ता॥ अग्नेयुक्ता हि येतवाश्वा सो देवसाधवः॥
अरं ब्रह्मं तिम्र्यवे॥ ३६॥ युक्ता हि देवदुतमांश्च॥ अग्ने
श्च॥ अग्नेरथीरिव॥ निहोता पूर्वाः सदः॥ ३७॥ सम्प्रकृ
वन्ति सरितो नद्येनाः॥ अत्र ह दामनसा पूयमानाः॥ घृत
स्य धाँ॥ अभिवाकशी मिहिराण्ययो वेतसो मद्भ्यो॥ अग्ने॥

संहि०

१६३

॥३८॥ भवेत्वा॥ रुचेत्वा॥ भासेत्वा॥ ज्योतिषेत्वा॥ अभृदि
विश्वस्य भुवनस्य वाजिनमग्नेर्वैश्वानरस्य च॥ ३९॥
अग्निर्ज्योतिषा॥ अग्निर्ज्योतिषा ज्योतिषमावुक्कनो
वर्चसावर्चस्वान॥ सहस्रदाऽसि सहस्रायत्वा॥
॥४०॥ आदित्य इन्द्रम॥ आदित्य इन्द्रमयसास

ता०

१६३

मङ्गिः सहस्रस्य प्रतिमां विश्वरूपम् ॥ परिहृद्भिः हरसामभि
मण्यः शतायुषः पुण्ड्रपुहिनीयमानः ॥ ४१ ॥ वातस्य जूतिम् ॥
वातस्य जूतिं वरुणस्य नाभिमश्वञ्जानं हरिरस्य मण्ड्यम् ॥
शिशुन् नदीनाम् हरिमादिबुद्ध्यामग्रे माहिमीः परमेष्ठ्यो
मन्त्रः ॥ ४२ ॥ अजस्रमिन्दुम् ॥ अजस्रमिन्दुमरुषश्चरस्य

संहि० मुग्निमीडेपूर्वेवित्तिन्नमोमिः॥ सपर्वभिर्त्रैतुशःकल्पमा
१६४ नोगाम्माहिःसौरदितिर्विराजम॥४३॥ वरुत्री त्वहुः॥
वरुत्री त्वहुर्वरुणास्यनाभिमविञ्जज्ञानाणरजसःपरम्मा
त॥महोणसाहस्वीमसुरस्यमायामग्नेमाहिःसौःपर
मेध्वोमर॥४४॥योऽत्र्यग्निः॥योऽत्र्यग्निरग्नेरद्वजायतशो

सो०
१६४

कात्स्थिध्याऽनुतवादिवस्यारि॥येनप्राज्ञाविकर्मजज्ञा
नतमग्नेहेडःपरितेवृणक्तु॥४५॥वित्रन्देवानाम्।वित्रन्दे
वानामुदगादनीकश्चक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः॥आ
प्याद्यावापृथिवीऽचत्तरिक्षंस्त्र्यम्भऽआत्कमाजगतस्त
स्युषश्च॥४६॥इमम्मा॥हि६सीर्द्धिपादम्पशुर्दसहस्राहो

संदि०

१६५

मेधायवीयमानः॥मयुमाशुमेधमग्नेजुषस्वतेनचिन्वान
स्त्रस्योनिषीद॥मयुन्नेशुगच्छतुयद्विष्मस्तन्नेशुगच्छतु॥
॥४१॥इमम्माहिःसीरेकशफमशुङ्कनिक्रदंवाजिनं
वाजिनेषु॥गौरमारस्यमनुतेदिशामितेनचिन्वानस्त्र
स्योनिषीद॥गौरन्नेशुगच्छतुयद्विष्मस्तन्नेशुगच्छतु॥

ता

१६५

॥४८॥ इमं साहस्रम ॥ इमं साहस्रं शतधारमुत्सं द्य चामा
नं सरिरस्यमज्ज्ये ॥ द्युतं नु हाना मदि ति ज्ञनाया ग्रेमा हिंसीः
परमेष्ठो मनः ॥ गवयमारस्यमनुते दिशामितेन चिन्वानस्तु
त्र्योनिषीद ॥ गवयत्तेशु गच्छतु यन्दिष्मस्तत्तेशु गच्छतु ॥
॥४९॥ इमं मूर्खायुम ॥ इमं मूर्खायुं वरुणास्यनामित्ववम्प

सैरु० श्रु नान्द्रिपदा चतुष्पदाम् ॥ त्वं ह्युः प्रज्ञाना मय्ययमञ्जनित्र
१६६ मग्नेमाहिः सीः परमेष्ठ्योमन ॥ उद्धृष्टं पारस्यमनुतेदिशामितेन
विश्वानस्त्रन्वोनिषीदा ॥ उद्धृष्टं तैश्वर्यं तु यन्द्रिष्मस्त्रन्वो तैश्वर्यं
कृतु ॥ ५० ॥ अजो हि ॥ अजो ह्यग्नेरजनिष्टु शोकाहो ॥ अप
श्यज्जनि तारमग्ने ॥ तेन देवा देवता मग्ने मायस्तेन रोहमाय

वा०

१६६

वृषमेधासः॥शरभमारुह्यमनुतेदिशामितेनचिन्वानस्तुञ्चो
निषीद॥शरभनेशुगच्छतुयान्द्विष्मस्तनेशुगच्छतु॥५१॥तंय
विष्टादाशुषोऽदृःपाहिशृणुधीगिरः॥रक्षातेकमुतत्क
ना॥५२॥अपात्वा॥अपात्वेमत्सादयाम्यपात्वाह्येत्सा
दयाम्यपात्वाभस्मत्सादयाम्यपात्वाज्योतिंसादयाम्य
षि॥

सौहिः

१६४

दे२

पा न्वायनेसादयाम्यसुवेत्वासदनेसादयामिसमुद्रेत्वास
दनेसादयामिसरिरेत्वासूनेसादयाम्यपात्वाक्षयेसादया
म्यपात्वासविषीसादयाम्यपात्वासदनेसादयाम्यपा
त्वासधस्थेसादयाम्यपात्वायोनौसादयाम्यपात्वापुरी
षेसादयाम्यपात्वापार्थसिसादयामिगायत्रेणत्वाछन्दसा

ता०

१६५

सादयामि त्रै ह्युभेन त्वा ह् न्दसासादयामि जागतेन त्वा ह् न्द
सासादयामि मया नु ह्युभेन त्वा ह् न्दसासादयामि पाङ्क्तुः न त्वा
ह् न्दसासादयामि ॥ ५३ ॥ अयम्पुरः ॥ अयम्पुरो भुवस्त्वस्य प्रा
णो भौ वायु नो ब्रह्म न्नः प्राणाय नो गायत्री ब्राह्मन्त्री गायत्र्यै गायत्र
ज्ञायत्रा दुपा ण् शुरुपा ण् शोखि वृत्रि वृत्तोरथत्तरं ब्रह्मसिद्ध

संहि०

१६८

ऽत्र ऋषिः प्रजापति गृहीतया त्वया प्राणदुः क्लामि प्रजाश्च ॥
॥ ५४ ॥ अयन्दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य मनो वैश्वकर्माण
द्वीष्मो मानसस्त्रिबौष्मी त्रिष्टुभः स्वारण्यं स्वारादन्त
र्यामोऽन्तर्यामा तयश्च दशापश्च दशाद्दृहद्गुरद्वाजः ॥ अर्षिः
प्रजापति गृहीतया त्वया मनो गृह्णामि प्रजाश्च ॥ ५५ ॥ अ

ता०

१६८

याम्यश्नात्। अयम्यश्नाद्दिश्व द्यावास्वस्य चक्षुर्वैश्व द्यावसे
वर्षाश्चाक्षुष्यो जगती वार्षी जगत्याऽत्र कस्माम् कस्माक्षु
क्रौः शुक्राक्षपदशः सप्पदशा द्वैरूपञ्जमदग्निर्त्र्यषिः पु-
जापतिर्गहीतया च्वया चक्षुर्गह्वामिपुजाऽन्यः॥५॥ इद
मुत्तरात्। इदमुत्तरास्वस्वस्य श्मोत्रं सौवर्तं शरच्छेत्तु

सं०
१६९

हुप्पारद्यनुहुम्भः सेडमैडा न्मन्थी मन्थिनः एकविंश
शः एकविंशा द्वैराजं विश्वामित्रः नमिः पुजापतिग
हीतया त्वया श्रोत्रं कृत्वा मिपुजाः ॥ ५॥ इयमुपरि
यमुपरिमतिस्तस्यैवाश्नात्याहेमनो वाच्यः पङ्क्तिः हेमन्ती
पङ्क्तिनिधनवन्निधनवतः आग्रयणः आग्रयणश्च

ता०
१६९

एवत्रयस्त्रिंशोत्रिणवत्रयस्त्रिंशाश्चाष्टांशाङ्कारैर्वतेद्विश्च
कर्मऽत्रैषि।पुत्रापतिगृहीतयास्त्वया द्वावङ्गुलामिष्यजाश्चो
लोकनाऽइन्द्रम॥५८॥इतिवाजसनेयसंहितायान्दीर्घपाठेन
योदशोऽध्यायः॥ध्रुवद्वितीर्ध्रुवयोनिः॥ध्रुवद्वितीर्ध्रुवयोनिः
र्ध्रुवांसिर्ध्रुवंथोनिमासीदसाधुया॥उक्त्वास्यकेतुमप्रथमञ्जु

संहि०

१७०

षाणाश्रिवनाद्धयसादयतामिहत्वा॥१॥कुलायिनीघृतव
ती।कुलायिनीघृतवतीपुरन्निःस्योनेसीदुसदनेपृथिव्याः॥
अभिस्वारुद्रावसवोगृणन्निमावहम्मपीपिहिसौभगाया
श्रिवनाद्धयसादयतामिहत्वा॥१॥स्वेद्द्वैः।स्वेद्द्वैर्द्वै
पितेहसीद्वेवानाणसुम्नेवृहतेरणाय॥पितेवैधिसुनव

ता०

७०

ॐ आसु शेवा स्वा वे शा त न्वा सं वि श स्वा श्रि न्ना ड्वा र्य सा द य ता
मि ह त्वा ॥ ३ ॥ ए थि ध्वाः पु रो ष म ए थि ध्वाः पु रो ष म स्य प्ये सा ना म
ता त्वा वि श्रे ॐ ॐ अ भि ग ण न्तु दे वाः ॥ स्तो म पृ ष्ठा घृ त वं ती ह सी द ष्प
जा व द स्मे म द्र वि णा य ज स्वा श्रि न्ना ड्वा र्य सा द य ता मि ह त्वा ॥ ४ ॥
अ दि त्या स्त्वा ॥ पृ ष्ठा द या म्य न्त रि क्ष स्य ध र्त्री वि ष्णु म्नी चि

सं०

११९

शामधिपत्नीमुव नानाम॥ उर्मिर्दुप्येताऽअपामसिविश्वकर्मात
ऽअपिरश्चिनाद्वर्यसादयतामिहत्वा॥ पा॥ शुक्रश्चाशुक्रश्च
शुविश्चग्रेष्मावृत्तऽअग्नेरत्तः शेषोऽसि कल्पेता-न्यावाप
थिवीकल्पन्तामापऽर्षधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ्गमज्यै
क्षायसव्रताः॥ येऽअग्नयः समनसो नृराद्यावापथिवीऽइमे॥

ता०

११९

ग्रेष्माष्टकः अभिकल्पमानाऽऽन्दमिवदेवाऽऽभिसंविशन्तु
यादेवतयाङ्गिरस्वध्रुवेसीदतम॥६॥ सज्जर्म्भतुभिः सज्जर्ज्विधा
भिः सज्जर्देवैः सज्जर्देवैर्वयोनाधैरग्नये त्वाँश्चैश्वानरायाश्चि
नाद्धय्यसादयतामिह त्वाँसज्जर्म्भतुभिः सज्जर्ज्विधाभिः सज्ज
र्ज्वसुभिः सज्जर्देवैर्वयोनाधैरग्नये त्वाँश्चैश्वानरायाश्चिनाद्ध

सौहि

२१२

सौहि ॥ सौदयतामिह त्वासज्जर्त्तुभिः सज्जर्विधाभिः सज्जसुद्वैः स
ज्जर्त्तुवैर्वयोना धैरग्नये त्वाच्चैश्चानरायाश्चिनाद्वय्यसौदय
तामिह त्वासज्जर्त्तुभिः सज्जर्विधाभिः सज्जरादिह्यैः सज्ज
र्त्तुवैर्वयोना धैरग्नये त्वाच्चैश्चानरायाश्चिनाद्वय्यसौदय
तामिह त्वासज्जर्त्तुभिः सज्जर्विधाभिः सज्जर्विश्चैर्वैः सज्ज

ता ०

७२

हैवैर्वयोनाधैरग्नये स्वाद्यैश्वानरायाश्चिनाद्धूर्यसादयतामि
हत्वा॥१॥ प्राणमेप्राणमेपाह्यपानमेपाहि व्यानमेपाहि
वक्षुर्मऽउर्ध्वा विभाहि श्रोत्रमे श्लोकयः॥ अपः पिन्वोष
धीर्जिह्वद्विपादवचतुष्पात्पाहि दिवो बृहदिमेरयः॥ ऋ
क्षी बयः॥ प्रजापतिश्चुदेः॥ सत्रं वयो मयन्दु नो विष्ट

सं० ॥ ओ० वयोषिपतिश्च नो० विश्वकर्मावयः परमेष्ठी च नो० वसुव
५३ योविवलश्च नो० वृद्धिर्वयोविशालश्च नो० पुरुषोवयसु नो०
श्च नो० व्याघ्रोवयोना० धृष्टश्च नो० सि० होवयश्च नो० दि० शुचिश्च नो०
प० वाडूयोवृहती च नो० उ० द्वावयः ककुप्श्च नो० त्र० षो
वयः सतोवृहती च नो० न० द्वावयः ॥ ए० अन० द्वावयः ॥ प०

ता०

५३

द्विःश्वन्दोषेनुर्वयो जगतीछन्दस्त्र्यविर्वयस्त्रिष्टुप्श्वन्दोदित्यव
द्वयोर्विराड्छन्दःपञ्चाविर्वययोगायत्रीछन्दस्त्रिवह्नोवयःऽगुह्व
कुन्दस्तुर्यवाङ्द्वयोनुष्टुप्श्वन्दो लोकताऽइन्द्रम॥१०॥ इन्द्रा
ग्नीऽअद्यथमाना इन्द्राग्नीऽअद्यथमाना मिष्टका नृह
सुवम॥ पृष्टेन द्यावापृथिवीऽअन्तरिक्षा अग्निर्वाधसे॥११॥

संहि० विश्वकर्मा त्वा। सादयत्यन्तरिक्षस्य पृष्ठे च्यवस्वती स्यथस्वती
२४ मन्तरिक्षं यच्छन्तरिक्षं नृ० हन्तरिक्षं माहि० सोः॥ विश्वस्मै
प्राणायापनाय च्यानायो दानाय प्रणतिं ह्यैव रित्राय॥ वायुश्च
भिपातु मह्यस्वस्त्र्यास्तुर्दिशः शन्नमेनतया देवतयाङ्गिरस्वङ्क
वासीद॥ १२॥ शतम् १००॥ राज्यसि। राज्यसि प्रीति गिरा

ता०

१२४

डसिदक्षिणादिकस्माडसिप्यतीचीरिक्खराडसुदीचीदिग
धिपत्त्रासिबृहतीदिक् ॥१३॥ विश्वकर्मात्वासादयत्वनरि
क्षस्यएहेज्योतिष्मतीम् ॥ विश्वस्मैप्राणायानायव्याना
यत्विश्वज्योतिर्यच्छ ॥ वायुहेधिपतिस्त्वयदेवतयाद्गिरस्वदु
वासीद ॥१४॥ नमश्चानमस्य (श्चर्वाषिकाष्टकः ५ अंगिरतः)

संहि०

१७५

श्लेषोऽसिक्लप्येताद्यावाएथिवीकल्प्यन्नामापऽर्द्धपंधयःकल्प्य
न्नामग्रयःपृथङ्गमज्यैद्यायसवताः॥यिऽअग्रयःसमनसो
नराद्यावाएथिवीऽइमे॥वार्षिकावृत्तऽअभिकल्प्यमानाऽइ
अमिवदेवाऽअभिसंविशन्तुतयादेवतयाङ्गिरस्वध्रुवेसीद्वतम्॥ ता०
॥१५॥इषश्चाइषश्चोर्जाश्चशारदावृत्तऽअग्रेरन्तःश्लेषोऽ ३५

सिक्कल्लोताद्यावाएथिवीक्कल्लोत्तामापुऽर्द्धधयः कल्लोत्तामय
यः पथअमज्जैद्यायसच्चताः ॥ येऽअग्रयः समनसोत्तराद्या
वाएथिवीऽइमे ॥ शारदावत्तऽअभिकल्लोत्तामानाऽइन्द्रमिवदे
वाऽअभिसंविशत्तुतयादेवतयाङ्गिरस्खद्धुवेसीदतम् ॥ १६ ॥
आयुर्मे ॥ पाहिप्पाणामेपाह्यपानमेपाहिध्यानमेपाहि

संहि० वहुर्मपाहि श्रोत्रमेपाहि वाचमेपि नमनोमे जिन्वा त्कमा
 ७६ नमेपाहि ज्योतिर्मयच्छ॥७॥ माच्छन्दः। प्रमाच्छन्दः। प्रतिमा
 च्छन्दोऽस्य वयश्चन्दः। पृथुःश्चन्दः। उष्टिश्चन्दो वृहतीश्च
 चन्दो नुष्टुश्चन्दो विंशुश्चन्दो गायत्रीश्चन्दो विष्टुश्चन्दो जतीश्चन्दः
 पृथिवीश्चन्दः॥८॥ पृथिवीश्चन्दो त्रिष्टुश्चन्दो द्यौश्चन्दः॥ स ७६

माश्वन्देनक्षत्राणि चन्दे वाक्चन्दे मनश्चन्देः कृषिश्चन्दे हि
रास्यश्चन्दे गौश्चन्दे जाक्चन्दे श्वश्चन्दे ॥ १९ ॥ अग्निर्देवता ।
अग्निर्देवता वातो देवता सूर्यो देवता चन्द्रमा देवता वसवो दे
वता रुद्रा देवता दिव्या देवता मरुतो देवता विश्वे देवा देवता
बृहस्पतिर्देवतेन्द्रो देवता वरुणो देवता ॥ २० ॥ मरुद्वा सि मरुद्वा

सं० ० सिराडुवासिधरुणाधर्चसिधरणी॥ आयुषेत्वावर्चसेत्वाहु
५१७ ष्येत्वाहोमायत्वा॥ २१॥ यञ्जीराद्। यञ्जीराड्। अ० सियमनी
दुवासिधरित्री॥ इषेत्वाज्जित्वायैत्वापोषायत्वालोकताऽइ
द्रम्॥ २२॥ आशुखिवृत्तः। आशुखिवृद्वातः पञ्चदशोद्योमा ता०
सप्तशोधरुणाऽस्वविदिशः। पृथ्वीतिरष्टादशसप्तपोनवदशो ५१७
५१

भीवर्तः सविः शो वृश्चोद्वाविः शः सप्रणखयोविः शो योनिश्च
तुर्विः शो गर्जः पञ्चविः शः उजस्विणवः क्रतुरेकत्रिः शः प्र
णिष्ठात्रयस्त्रिः शो वृद्धस्यविष्टपञ्चतुस्त्रिः शो नाकः षड्विः
शो विवर्तः द्वावचारिः शो धर्त्रचतुष्टोमः ॥ २३ ॥ अग्नेर्वा
गः ॥ अग्नेर्वागो (सिद्धिदायाः) आधिपत्यम्बह्मस्य तत्रिष्ट

संहिः स्तोमऽद्रस्य भागो (सि वि ह्मो रा धि प त्थ दू त्र ण्ण स्प त म्प च द
३७८ शस्त्रो मो नृ च दो सा म्ना गो (सि धा तु रा धि प त्थ च्च नि त्र ण्ण स्प त
ऽस प्प द शस्त्रो मो मि त्र स्य भा गो (सि व रु ण स्या धि प त्थ च्चि वो
वृ ष्टि र्वा त स्प त ऽर क वि ऽ शस्त्रो मो व स न्ना म्ना गो ॥ २४ ॥ व स ता
ना म्ना गो (सि रु द्रा ण मा धि प त्थ च्च तु ष्पा त्स्प त च्च तु र्वि ऽ श १७८

स्त्रोमऽआदि त्यानाम्रागोऽसिमरुतामाधिपत्यङ्गऽर्धस्यताऽपञ्च
विऽशस्त्रोमोदित्येभागेऽसिपुह्वऽआधिपत्यमोजस्यतत्रि
एवस्त्रोमोदेवस्यसवितुर्ज्ञागोऽसिष्टहस्यतेराधिपत्यऽसमीची
दिशस्यताश्चतुष्टोमस्त्रोमोयवानाम्रागः॥१५॥ यवानाम्रागो
स्ययवानामाधिपत्यमुजास्यश्चत्वारिऽशस्त्रोमऽत्रभूणाम्रा

ताश्चतु९

ता०
१३६

अभिकल्पमा नाऽइन्द्रमिव देवाऽअभिसंविशतु तया देव
तयाङ्गिरस्वद्धुवेसीद तम् ॥२९॥ एकयास्तुवताऽप्यजाऽअधीय
तप्यजापतिरधिपतिरासीति सभिरस्तुवत ब्रह्मा सृज्यत ब्र
ह्माणस्पतिरधिपतिरासीत्यचभिरस्तुवत भूतान्यसृज्यत भू
तानाम्यतिरधिपतिरासीत्सप्यभिरस्तुवत सप्यऽऽषयो सृज्य

संहि० नवधाताधिपतिरासी नवभिरस्तुवत ॥ १८० ॥ नवभिरस्तुवत पितरोऽस
१८० ज्यन्तादितिरधिपत्क्र्यासीदेकादशभिरस्तुवत ॥ अतवोऽस ज्य
नार्त्तवाऽधिपतयऽस संखयोदशभिरस्तुवत मासाऽस
ज्यन्तसंखसरोधिपतिरासीत्येवदशभिरस्तुवत कुत्रमस ज्य
तेन्द्रोधिपतिरासीत्सप्तदशभिरस्तुवत ग्राम्याः पशवोऽस ज्य

ता०

१८०

नृहृस्पर्धतिरधिप्रतिरासीन्नवदशभिस्तुवत॥शर्षी॥नवदशभिस्तुवतश्रद्धाव्यवसृज्येतामहोरात्रेऽअधिपत्नीऽआह्वामेकविंशत्यास्तुवतैकशफाःप्रशवोस्तज्यन्तचरुणाधिप्रतिरासीन्त्रयोविंशत्यास्तुवतक्षुद्राःप्रशवोस्तज्यन्तपूषाधिप्रतिरासीत्यत्रविंशत्यास्तुवतारण्याःप्रशवोस्तज्यन्तवायुरधिप्रतिरासीत्स

संहि० प्रवि० शत्यास्तुवत द्यावापृथिवी द्वौ तां वस वो रुद्राऽआदि
१८९ त्याऽअनु द्याव्येस्तऽएवाधिपतयऽआसन्नववि० शत्यास्तु
वता॥३०॥ नववि० सत्यास्तुवत वनस्पतयो सृज्यन्नसोमोधि
पतिरासीदेकत्रि० शतास्तुवत प्रजाऽअसृज्यन्नयवाश्चाय
वाश्चाधिपतयऽआसन्नवयस्त्रि० शतास्तुवत भूतान्यशा

ता०

१८९

मयन्प्रजापतिः परमेष्ठ्यविपतिरासील्लोकताऽइन्द्रम॥३॥ इति
वाजसनेयसंहितायान्दीर्घपाठे चतुर्दशोऽध्यायः॥ ॥ अग्रे
जातान्। अग्रेजाता अणुदानः। सपत्न्या अत्यजाता नुदजात
वेदः॥ अधिनो ब्रूहि सुमनाऽअहेतुं स्रवस्यामशर्मस्त्रिवरु
थऽउद्गौ॥१॥ सहसा जातान्। सहसा जाता अणुदानः। सप

संरिः क्क्रो न्यत्यजाता आतवे दोनुदस्व॥ अविनो ब्रूहि सुमनस्य
१०१ मानो ब्रय णं स्या मप्रणुदानः सपत्क्रान्॥ १॥ षोडशी स्तो
म॥ षोडशी स्तोमऽर्जोद्रविणश्चतुश्चत्वारिंशस्तोमो
वर्चोद्रविणम्॥ अग्नेऽपुरीषमस्य प्येसा नामता च्चाद्विश्वे
ऽअभिर्गणान्तु देवाः॥ स्तोमपृष्टाष्टतवती रुसीदप्युजावदस्मे

ता०

१८१

ॐ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ १ ॥
द्विणाय जख ॥ ३ ॥ एवम् नमः एवम् नमः वरिवम् नमः शम्
नमः परिभम् नमः समुद्रम् नमः सरिवम् नमः ककुप् नमः
खिककुप् नमः काव्यम् नमः ॐ अङ्गुपम् नमः दारपङ्क्तिम्
नमः पदपङ्क्तिम् नमः विष्टारपङ्क्तिम् नमः सुरो वृजम् नमः ॐ
छन्दः प्रच्छन्दः ॥ ४ ॥ आच्छन्दः प्रच्छन्दः संयच्छ

सं० नैवियच्छन्दो बहच्छन्दो रघन्तच्छन्दो निकायश्चन्दो विवधश्च
१७३ नैगिरश्चन्दो ब्रजश्चन्दः सण्णस्तुप्पश्चन्दो नुहुप्पश्चन्दः सवश्च
नैवरिवश्चन्दो वयश्चन्दो वयस्सक्कश्चन्दो विष्ण्वर्द्धश्चन्दो
विशालश्चन्दश्चुदिश्चन्दो दूरोहणश्चन्दस्सत्तत्तश्चन्दोऽ
अङ्गाङ्गश्चन्दः ॥ ५ ॥ राश्मिना सत्याय। सत्यञ्जिन्वप्येति नाध

ता०

१७३

अप्रवयाहृहर्जिन्मानुयारा-आरात्रीञ्जि ३
मृणधर्मञ्जिन्वाञ्जिन्त्यादिवादिवाञ्जिन्वसञ्जिन्नातरिहोणान्न
रिहोञ्जिन्वप्रतिविनापयि व्यापयितीञ्जिन्वविष्टुञ्जेनहृष्ट्या
दृष्टिञ्जिन्वोशिजावसुञ्ज्योवस्त्रञ्जिन्वप्रकेतेनादिह्येञ्ज्यः
आदिह्याञ्जिन्वतन्तुनारायः॥दातन्तुनारायस्योषेणारायस्यो
षाञ्जिन्वसःसर्पेणाम्रुतायाम्रुतञ्जिन्वैडेनौषधीभिरोषधी॥

संहि०

१८४

जिन्वोत्तमेनतन्त्रमिस्तुन्त्र जिन्वच्चयोधसाधीतेनाधीतञ्चि
न्वाभिजितातेजसातेजोजिन्व॥१॥प्रतिपदसि।प्रतिपदेत्वा
पदस्यचुपदेत्वासम्पदसिसम्पदेत्वातेजोसितेजसेत्वा
त्रिष्टदसि॥८॥त्रिष्टदसित्रिष्टतेत्वाप्रष्टदसिप्रष्टतेत्वा
ष्टदसिद्विष्टतेत्वासष्टदसिसुष्टतेत्वाक्रमोऽस्याक्रमायत्वा

ता०

१८४

सङ्क्रमोऽसिसङ्क्रमायत्वोऽक्रमोऽसुचक्रमायत्वोऽक्रान्तिरस्यु
क्रान्त्यैत्वाधिपतिनोर्जीर्जीर्जिन्व॥२॥राज्यसिराज्यसिष्पावी
दिग्यसवस्तेदेवाऽअधिपतयोऽग्निर्हन्तीनाम्यतिधर्तात्रिवृत्वा
स्त्रोमः॥एथिव्याणंश्रयत्वाज्यमुच्यमद्यथायैस्त्रश्चातुरथ
तुरः॥सामप्रतिष्ठित्याऽअन्तरिक्षेऽन्मपयस्त्राप्यथमजा

संहि०

१०५

देवेषु दिवोमात्रयावरिमणाप्रथनुविधुर्ताचायमधिप्रतिश्रुते
त्वा सर्वैर्संविदुनानाकस्यपृष्ठे स्वर्गो लोके यजमानश्च सा
दयन्तु ॥ १० ॥ विराट्सि विराट्सि दक्षिणादिगुद्रास्त्रे देवाः
अधिपतयः इन्द्रो हेतीनाम्यति धत्ता पञ्चदशस्त्रास्त्रो मः
परिधिर्वाण्यश्रयतुष्यः उगमुच्यै मव्यथायैस्तु श्रुतुर्ब्रह्मा

ता०

१०५

मृष्यति हि त्याऽऽयुत रिहोऽऽप्रयस्त्राप्यथम जादेवेषु दिवो मा
त्रयाव रिमणप्यथनुविधर्त्तावायमधिपति श्रुतेस्त्रासर्वसंवि
दुनानाकस्यपृष्टे स्वर्गलोके यजमान असादयत्तु ॥१॥
सम्भाडसि। पृतिवीदिगादिगादि त्यास्त्रेदेवाऽऽधिपतयो
वरुणो हेतीनाम्यति धर्त्तासप्पदशस्त्रास्त्रोमः पृथिव्याण्।

सं० १०६ ॥ अथ तु मरु त्वतीयमुक्तं मद्यथायैस्तन्नातुवैरूपं ६ सामुष्य
तिष्ठित्याऽअन्तरिक्षेऽवापयस्त्वाप्यथामजादेवेषु दिवोमा
त्रयावरिम्णा प्रथनुविधुर्त्वायमधिपतिश्च ते त्वासर्वसं
विदानानाकस्यपृष्ठे स्वर्गलोके यजमानश्च सादयन्तु ॥
॥११॥ स्वराडसि। स्वराडस्युदीची दिङ्मरुतस्ते देवाऽअधिप

ता

१८६

तयः सोमो हेती नाम्यति धर्तैक वि६ शरत्त्वास्तोमः पृथि व्या ण
अयतु निष्के व ह्यमुक्त मद्यथायैस्तन्नातुवै राज६ सामप्यति
ष्टित्या ५ अत्तरिद्व ५ अषयस्त्वाप्रथमजादेवेषु दिवो मात्रया
वरिम्णाप्यथतु विधत्ता वायमधिपति श्वते त्वा सर्वे संविदा
नानाकस्यापृष्टे स्वर्गे लोके यजमान च सादयन्तु ॥ १३ ॥ अधि

संहि० पत्क्रयसि। बृहतीदिग्विश्वेतेदेवाऽअधिपतयो बृहस्पति
१८७ हेतीनाम्यति धर्ता त्रिणावत्रयस्त्रि६ शौस्त्रोपयि व्यापंश्रयतां
वैश्वदेवाग्निमारुतेऽउक्तेऽअव्यथायैस्त्र-श्रीतापंशा
कारैवतेसामनीप्यतिष्ठित्याऽअन्तरिक्षेऽअथयस्त्राप्
थमजादेवेषुदिवोमात्रयाव्रिम्णाप्यथनुविधर्तावायम

ता०

१८७

धिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविद नाना कस्य पृष्ठे स्वर्गलोके यजमान
असादयन्तु ॥ १४ ॥ अयम्पुरः अयम्पुरो हरि केशः स्वर्धरश्मि
स्तस्य रथगृत्सश्चरथौ जाश्च सेनानी ग्रामस्थो ॥ पुत्रिकस्य
लाचक्रतुस्थलाचाप्सरसौ दुङ्गा वः पशवो हेति पौरुषे
यो च धः प्रहेति स्त्रे श्यो नमो ॥ अस्तु ते नो वचुते नो मृडयन्तु

संदि०

१८

तेयन्दिष्मोयश्चनोद्देष्टितमेषाञ्जस्रेदध्मः॥१५॥ अयन्द
क्षिणाविश्वकर्मातस्परथस्वनश्चुरथेवित्रश्चसेनानी
ग्रामस्यो॥॥मिनकावसहजन्त्यावाप्सरसौयातुधानाहेती
रक्षाणांसिप्पहेतिस्त्रेष्थोनमोऽअस्तुतेनौवतुतेनौमृडय
तुतेयन्दिष्मोयश्चनोद्देष्टितमेषाञ्जस्रेदध्मः॥१६॥ अ

ता०

१८

यम्पश्चात् । अयम्पश्चाद्दिश्वद्यवास्वस्यरथप्योतश्चासमरथ
श्चसेनानीग्रामस्यो ॥ प्रम्नोचन्तीवानुम्नोचन्तीवाप्सरसौध्या
ग्वाहेतिः सर्पः । प्रहेतिस्त्रे श्योनमोऽप्रस्तुतेनो वस्तुतेनोम
डयस्तुतेयान्दिष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषा अम्नेद६६मः ॥ ७॥ अ
यमुत्तरात् ॥ अयमुत्तरात्संयद्दुस्तस्यता कृपश्चरिष्ट

संहि० नेमिश्चुसेना नीग्रामस्यौ॥ विश्वाचीव घृताचीवा प्सरसा
१८९ वापौहेति वीतः प्रहेतिस्त्रेऽश्वो नमोऽप्रसूते नो वन्तु ते नो मृडय
तु ते यन्दिष्मो यश्च नो द्वेष्टितमेषाञ्जयेदध्मः॥१८॥ अयमु
परि॥ अयमुपर्यर्च्य वीग्वसुस्तस्य सेनजिच्च सुषेणश्च सेनानी
ग्रामस्यौ॥ उर्वशीव पूर्ववितिश्वा प्सरसा ववस्फुर्जं नै

ता०

१८९

तिर्विद्युः स्येति स्तेः श्रोनमोऽऽस्तुते नोवत्तुते नोमऽऽस्तुते यन्दिष्मो
यश्चनोद्वेदितमेषाऽऽमेदध्मः॥१९॥ अग्निर्मूर्द्धादिवः ककु
त्पतिः पृथिव्याऽऽयम॥ अथापरे तापसि जिन्वति॥२०॥ अ
यमग्निः॥ सहस्रेण वाजस्य शानि न स्पतिः॥ मूर्द्धा कवीरयीणाम्॥
॥२१॥ त्वामग्ने॥ त्वामग्ने पुष्करादद्यथर्वा निरमन्यत॥ मूर्द्धो वि

नो ३

संहि०
१५०

श्वस्य वा घतः॥११॥ भुवो यज्ञस्य । भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता य
त्रानियुद्धिः स च सेशिवाभिः॥ दिवि मूर्द्धानन्द विषे स्वर्षा जिह्वा
मग्रे च कृषेह वाहम्॥१३॥ अथो ह्यग्निः । समिधा जनाम्यति
धेनुमिवायति मुषा समम्॥ यद्वाऽइव पृथ्व्या मुज्जिह्वानाः प्रभा
नवः । सिखते नाकमष्टम्॥१४॥ अथो वामकवये । अथो वामक

ता०
१५०

वये मे द्याय ववो व-दारु वषभाय वृक्षे ॥ गवि द्विरे नमः सास्त्रे म
 मग्नौ दिवी वरु कम्पुसु वय अममेत्र ॥ २५ ॥ अयमिह । प्रथमो
 धायि धातुभिर्हतायतिष्ठोऽत्र द्वरे ष्वीड्यः ॥ यमप्रवो भृगवो
 विरुत्तुर्धनेषु चित्रं विश्वं विशे विशे ॥ २६ ॥ जनस्य गोपाः । जनस्य
 गोपाऽत्र जनि दृताय विरग्निः सुदृढः सुविताय नव्यसे ॥ २७

संहि

१८९

तप्यतीको हृतादिविस्पृशा द्युमद्विभातिभरतेऽश्वः शुविः ॥ १२५ ॥ त्वा
मग्ने । त्वामग्नेः अद्भिरसोगुहाहितमन्वविन्दन्ति श्रियाणं वनेव
ने ॥ सत्रायसेमस्थामानः सहोमह त्वामाहुः सहसस्पुत्रमद्भिरः ॥
॥ १२६ ॥ सखायः सामः सखायः संवः सम्यः अभिषण्यस्तोमश्चाग्र
ये ॥ वर्षिष्ठायद्वितीनामूर्जो नप्ये सहस्रवते ॥ १२७ ॥ सः समितः ।

ता०

१८९

सर्वसुमिद्युवसेवृषन्नग्रेविश्वान्यर्थऽत्रा॥ इडस्यदेसमिद्यसे
सनीवसुन्याभर॥ ३०॥ त्वाञ्चित्रश्रवस्तमम् । त्वाञ्चित्रश्रवस्तम
हवन्तेविद्युजुत्तवः॥ शोचिष्केशमुरपियाग्नेहव्यायवोढवे॥
॥ ३१॥ एनावः॥ एनावोऽग्निन्नमसोर्ज्ञानपातमाकुवे॥ प्रियञ्च
तिष्ठमरतिणस्वदुरंविश्वस्यदूतममृतम्॥ ३२॥ विश्वस्यदू

संहि०

१२२

तम् । विश्वस्य दूतममृतं विश्वस्य दूतममृतम् ॥ स योजते ऽ अरु
षा विश्वभोजसास दुद्रवस्वा कुतः ॥ ^{॥३३॥} सदुद्रवत् । सदुद्रवस्वा कु
तः । सदुद्रवस्वा कुतः ॥ सुब्रह्माय ज्ञः सुशमी च स्त नान्देवर्षि
षो जना नाम ॥ ३४ ॥ अग्नेवाजस्य । अग्नेवाजस्य गोमतः ईशानः ता०
सहसो य हो ॥ अस्मे धेहि जातवेदो महिम्नव ॥ ३५ ॥ स ईशानः ॥ १२२

सऽईधानो वसुष्क विरग्निरुडे न्योगिरा॥ रेवदस्मभ्यम्पुर्वणी
कदीदिहि॥ ३६॥ क्षपेराजनर। क्षपेराजन्तुतत्कम नाग्येवस्त्रोरु
तोषसं॥ सतिग्मजन्मरक्षसोदहृष्यति॥ ३७॥ भद्रो न॥ भद्रो नो
ऽअग्निराहुतो भद्रातिः सुभगमद्रोऽअद्वरः॥ भद्राऽउतप्य
शस्त्रयः॥ ३८॥ भद्राऽउत। भद्राऽउप्यशस्त्रयो भद्रमनः॥ क

संहि०

१॥३

स
गुणवत्तुत्तये॥वेनासमत्सुसाह॥३॥वेनासमत्सुवेना
समत्सुसासहोवस्थिरातनुहिभूरिशार्द्धताम्॥वनेमातेऽत्र
भिष्टिभिः॥४०॥अग्निन्तम्॥अग्निन्तम्॥येयोवसुरस्तंयंय
त्तिधेनवः॥अस्त्रमर्चत्तऽआशवोस्त्रात्तिह्यासोवाजिनऽइष
णस्तोत्तश्चऽआभर॥४१॥सोऽअग्निः॥सोऽअग्निर्देवावसुर्ग

ता०

१॥३

॥ संख्यमायति धेनवः ॥ समर्चतोरघुदुवः सः सुजातासः सुरय
ऽऽम्भस्तोतुः ॥ ४२ ॥ उभे सुश्वन्द्रः सार्विषो दद्वीश्री
णीषऽऽसनिः ॥ उतो नऽऽच्युप्यऽऽउक्तेषु शवसस्यतऽऽष
णस्तोतुः ॥ ४३ ॥ अग्नेतमः ॥ अग्नेतमद्याश्वन्नस्त्रो
मैः क्रतुन्नभद्रऽहदिस्यशमः ॥ त्रऽऽमातऽऽहेः ॥ ४४ ॥ अ

संहि०

१२४

धाहि। अथाह्यरग्रे क्रतौ ब्रह्मस्य दक्षस्य साधोः॥ रथीर्भूत
स्य ब्रह्म तो वभूथ॥ ४५॥ एभिर्न॥ एभिर्नोऽ अर्कैर्ब्रह्म नोऽ अ
र्वाङ्गुर्लज्जोतिः॥ अग्रे चिश्चेभिः सुमनाऽ अनीकैः॥ ४६॥ अ
ग्निर्होतारम्। अग्निर्होतारम् न्येदास्वन्नं वसुः सुनुः
सहसो जातवेदसं विष्णुं च जातवेदसम्॥ वः ऊर्ध्वया खद्वरे

ता०

१२४

देवे देवाश्चा कृपा ॥ द्युतस्य चित्रा द्दिमनुवा द्दिशो विप्रा जुह्वान
स्य सर्पिषः ॥ ४७ ॥ अग्ने त्वम । अग्ने त्वन्नोऽ अन्नमऽ उत त्वा
ता शिवो भवा वरुह्य ॥ वसुरग्निर्वसुश्च वाऽ अहो न हि
द्युमन्नमर्ऽ रयिन्दोः ॥ तत्त्वा शोचि द्दोदिवः सुम्ना यन्नमी
मर्हे सखिभ्यः ॥ ४८ ॥ येनऽ अषयः येनऽ अषयस्त्वपसास

संरि० त्रमायुनिधानाऽश्रुगिणं स्वराभरतः॥ तस्मिन्नहन्निदधेनाके
१२५ ऽश्रुगिणं यमाद्रुर्मनवस्त्रीर्मवर्हिषम्॥ ४॥ तम्यत्कीभिः
तम्यत्कीभिरनुगच्छेमदेवाः पुत्रैर्ब्राह्मणैरुतवाहिरस्यैः॥ ना
कडुःशानाः सुकृतस्यलोके तृतीयैर्पृष्टेऽश्विरेचनेदि
वः॥ ५॥ आवाचः॥ आवाचोमह्यमरुहङ्गुरस्युरयमग्निः

ता०

१२५

सत्यतिश्वेकिता नः॥ एष्टेष्टिच्यनिहितोदविद्युदधस्युद
दुःखतां येष्टतच्यवः॥ ५१॥ अयमग्निः॥ अयमग्निर्वीरतमो ब्रयो
धाः सहस्रियो द्योततामस्य युक्तन॥ विश्वाजमानः सरिरस्य
मज्ज्य उपपयाहि दिव्यानिधाम॥ ५२॥ सम्यच्चवद्धुमु
प॥ सम्ययाता ग्रैपथो देवयाना ऋणुद्धुम॥ पुनः कृत्वा ना

संहि० पितरायुवा ना न्वा ता ष्षसी त्वयित त्तु मे त म् ॥ पडा उ द्बुद्धा स्वा । उ
१६६ द्बुद्धा स्वाग्ने प्यति जाग हि त्वमि द्वा एते सः सृजे था मय च ॥ अ
स्मि त्स धस्येऽ अद्भु तरस्मि न्निश्च दे वा यज मानश्च सी दत ॥
॥ पडा ॥ येन ब्रह्म सि । सह सं ये नाग्ने सर्व दू स म् ॥ ते ने मे यज न्नो
नय स्वर्दे वे षु ग त्त वे ॥ पपा ॥ अ य न्ने । अ य न्ने यो नि त्तु चि यो
वे २

ता०
१६६

यतो जातोऽशौचथाः॥ तज्ज्ञानत्रयाः शौचार्थानो ब्रह्मयारयिम॥

॥५६॥ तपश्च। तपस्यश्च शैशिरादृत्तः॥ अग्निरन्तः श्लेषोऽसिक

ल्येता-द्यावापृथिवी कल्प्यन्तामापः॥ उषधयः कल्प्यन्ताम

ग्नयः॥ पृथग्नामज्यै द्यायसवताः॥ येऽअग्नयः समनसो नृ

रा द्यावापृथिवीः॥ इमे॥ शैशिरादृत्तः॥ अभिकल्प्यमानाः॥ इन्द्र

संहि०
१९१९

मिवेदेवाऽथमिसंविंसंनुतयादेवतयाङ्गिरस्वदुवेसीदतम॥५॥ परमेष्टीत्वा।
सादयतुदिवस्य हे ज्योतिष्यतीम॥ विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानाय
विश्वज्योतिर्यच्छ॥ सूर्यस्तेष्विपतिस्तथादेवतयाङ्गिरस्वदुवासीद॥
॥५॥ लोकम्येण॥ छिद्रमृणाथोसीददुवात्वम॥ इन्द्राग्नीत्वाव
हस्पतिरुस्मिन् ज्योनावसीषदन्॥५॥ ताऽअस्य॥ ताऽअस्यस

ता०
१९१९

ददोहसुः सोमं श्री एति पश्चयः ॥ जन्मने वा नां विशिष्टिष्या
रोचने दिवः ॥ ६० ॥ इन्द्रं विश्वाः ॥ इन्द्रं विश्वाः ॥ अवी वध-समुद्र
अचसद्विरः ॥ अर्थीतमद्विथीनां वाजानां सत्यतिम्यतिमः ॥ ६१ ॥
प्रोथदश्वः ॥ प्रोथदश्वो नयवसे विष्य-अदामहः संवर्णद्व
स्यात् ॥ आदस्य वातोऽनुवातिशो विरधम्मते ब्रजनङ्गः ॥

संहिं

१२८

मंशि॥६१॥ आयो ह्यो॥ आयो ह्यो सदने सादयाम्यवतश्छा
यायाणामसमुद्रस्य हृदये॥६२॥ वती प्रास्वती मायाद्या प्रास्या
पृथिवी मोर्वनरि क्षम॥६३॥ परमेष्ठी त्वो॥ सादयतु दिवस्य
हृद्यवसती मय्यस्वती निर्वंयच्छु दिवन्तु ६ हृदिवम्मा
हिंसी॥ विश्वमेमेण गायाना यद्या नाग्रोदा नायप्रति।

ता०

१२८

झायैवी त्राय॥स्वर्यस्वाभिपानुम ह्याखुस्त्रा कुर्दिषाशत
मेनतयादेवतयाङ्गिरस्वद्वेसीदतम्॥६४॥सुहस्त्रस्यप्र
मा॥सिसुहस्त्रस्यप्रतिमासिसुहस्त्रस्योन्मासिसाहस्रोसि
सुहस्त्रायत्वा॥६५॥इतिवाजसनेयसीहितायान्दोर्द्वपारेयं
दशो ध्यायः॥॥नमस्त्रोस्त्रुमन्यवऽउतोतऽइषवेन

नार
१६६

मः॥ बाङ्गश्यामुततेनमः॥१॥ याते। रुद्र शिवातनूरघोरापाप
काशिनी॥ तयानस्तुन्वा शतमयागिरिशन्ताभिवाकशीहि॥
॥२॥ यामिषमयामिषुङ्गिरिशतहस्तैर्विभर्ष्यस्त्ववे॥ शिवा
ङ्गिरित्रताङ्कुरुमाहिर्दसीः पुरुषञ्जगत्॥३॥ शिवेनवचसा।
त्वागिरिशच्छावदामसि॥ यथानः सर्वमिजगदयुक्ता

६ सुमनाऽऽसतर ॥ ४ ॥ अद्य वोचत । अद्य वोचदधिवक्ता प्र
थमो देव्योभिषक् ॥ अहं सर्वं ज्ञायं सर्वं श्रुत्वा तु धान्यो
धरात्रीः परा सुत ॥ ५ ॥ असौ यः ॥ असौ यस्त्राम्योऽऽरुणऽउत
वज्रः सुमङ्गलः ॥ ये चैनं रुद्राऽऽभितो दिव्यश्रिताः सह
स्रशो वैष्ठाण्यं हेतुऽईमहे ॥ ६ ॥ असौ यः ॥ असौ यो वसप्यति

नमोस्तु २

संहिः

२००

नीलंगी वो विलोहितः॥ उतै नङ्गोपाऽ अदृश्म नदृश्म नुदह
य्युः सदृष्टो मृडयाति नः॥ १॥ नमोस्तु नीलंगी वायमरुखा
क्षायमीदृषे॥ अथोयेऽ अस्य सत्त्वा नो हन्ते ब्रह्मोकर नमः॥ ८॥
प्रमुञ्च धन्व नख सुभयोरा त्वेयो ज्याम॥ याश्च ते हस्त इष
वः पराता भगवो वप॥ ९॥ विजय धनुः॥ कपर्दिनो विमल्यो

ता०

२००

वाणावाँ२७त॥ अनेशत्रस्ययाऽऽषवऽ आभुरस्यनिषङ्गधिः॥
॥१०॥ यातोहेति मीढुष्टमहस्त्रेवभ्रवतेधनुः॥ तयास्मान्नि
श्वतस्त्रमय ह्नायापरिभुज॥११॥ परिते। परितेधन्वनोहेति
रस्मान्हेराक्तुविश्वतः॥ अथोयऽऽषुधिस्तवारिऽ अस्मन्नि
धेहितम्॥१२॥ श्वततत्यधनुः॥ श्वततत्यधनुष्ट्व ६ सहस्वा

सं०

२०१

क्षुशतेषु धे ॥ निशी र्य रा ह्या ना मुखा शि वी नः सुम नाभव ॥
॥१३॥ नमस्ते नमस्ते ॥ आयु धा या ना त ता य दृ द्र वे ॥ उभा
ज्या मु त ते न मो बा डु श्या न्न व ध न्व ने ॥ १४ ॥ मानः ॥ मानो म
हान्न मु त मानो ॥ अर्ज क म मान ॥ उ ह न्न मु त मान ॥ उ द्दि
तम् ॥ मानो व धीः पितर म्मो त मातर म्मानः प्रिया स्तु त्री ॥

ता-

२०१

रुद्रोरिषः॥१५॥मानस्त्रोके।तनयेमानः।आयुषिमानो गोषु
मानोः।अश्वेषुरीरिषः॥मानो वीरः।बुद्धिमानो बधीर्हविष्म
तः।सदामित्वाहवामहे॥१६॥शतम०००॥नमो हिरण्यवा
हवे॥सेना-न्येदिशा-प्रतयेनमो नमो ब्रह्मणे हरिकेशिभ्यः
पशूनाम्यतयेनमो नमः।शशिभ्यः।क्षत्रियैः।पैतृभ्यः।नाम्यत

सीहः

२०२

येनमोनमो हरिकेशायोषवीतिनेपुष्टा नाम्पतयेनमोनमो
बहुशाय ॥१५॥ नमो बहुशाय व्याधिनेना नाम्पतयेनमोन
मोभवस्यहे त्वेजगताम्पतयेनमोनमोरुद्रयाततायिनेहोना
णाम्पतयेनमोनमस्तुतायाह त्वेवना नाम्पतयेनमोनमोरोहि
ताय ॥१६॥ नमोरोहितायस्थपतयेवृक्षाणाम्पतयेनमोनमो

ता०

२०२

भुवन्नये चारि वरुता यौषधी नाम्यतये नमो नमो मन्त्रिणे वाणि
जायक द्वाणा म्यतये नमो नमो उच्चैर्घाया क्रु दयेते पत्नी
नाम्यतये नमो नमो कृत्स्नाय तया ॥ १६ ॥ नमः कृत्स्नाय तया
धावते सत्त्वं नाम्यतये नमो नमः सहमानाय निष्ठाधिनिः ॥ ३ ॥
ध्याधिनी नाम्यतये नमो नमो निष्ठाधिनिः ककुभाय स्ते नानाम्यतये

सं०

२०३

नमो नमो निवेर वेपरि चरयार स्या नाम्य तये नमो नमो च च
ते ॥ १० ॥ नमो च च ते परि व च ते स्त्राय नाम्य तये नमो नमो निष
ङ्गिणः ॥ ११ ॥ धि म ते त र स्क्र रा णा म्य त ये नमो नमः सर का यि श्चो
जि घा णं स द्यो मु ह्यता म्य त ये नमो नमो सि म द्यो न क्त चर ता
द्यो वि ह्यता न्ना म्य त ये नमः ॥ १२ ॥ नमः ॥ उ ह्यी चि णे । गिरि चरा ॥

ता०

२०३

यकुलुचानाम्यतयेनमोनमः॥ इषुमद्भोधन्वायिञ्चश्ववोनमो
नमः॥ आतन्वानेऽथःप्रतिदधानेऽथश्ववोनमोनमः॥ आयच्छ
द्भोस्यद्भश्ववोनमोनमोविसृजद्भः॥ ११॥ नमोविसृजद्भोवि
द्भद्भश्ववोनमोनमः॥ स्वपद्भोजायद्भश्ववोनमोनमः॥ श
यानेऽथः॥ आसीनेऽथश्ववोनमोनमस्त्रिष्टद्भोधावद्भ

संलि०

२०४

श्ववोनमोनमःसभाश्वः॥२३॥नमःसभाश्वःसभापतिश्चश्ववोन
मोनमोश्चश्वोश्चपतिश्चश्ववोनमोनमः॥आद्याधिनीश्वो
विविद्धातीश्वश्चवोनमोनमःउगणाश्चसू६हतीश्चश्ववो
नमोनमोगणोश्चः॥२४॥नमोगणोश्चोगणापतिश्चश्ववोनमो
नमोधातेश्चोधातपतिश्चश्ववोनमोनमोग्रहेश्वोग्रहस्य

ता०

२०४

तिष्ठश्चुवोनमोनमोद्विरूपेष्टोद्विश्वरूपेष्टश्चुवोनमोनमःसे
नाष्टः॥१५॥नमःसेनाष्टःसेनानीष्टश्चुवोनमोनमोरथिष्टो
ऽअरथेष्टश्चुवोनमोनमःसतष्टःसदुहीतष्टश्चुवोन
मोनमोमहद्वोऽअर्जकेष्टुवोनमः॥१६॥नमस्तद्वोष्टः
नमस्तद्वोष्टोरथकारेष्टश्चुवोनमोनमःकुलालेष्टःकर्मादे

संहि०

२०५

अश्ववोनमोनमोनिषादेऽश्वः पुञ्जिह्वे अश्ववोनमोनमः श्वनि
श्वोमगयुः अश्ववोनमोनमः श्वः ॥ ११ ॥ नमः श्वः श्वपतिः अश्व
वोनमोनमो भवाय च रुद्राय च नमः शर्त्तय च पशुपतये च नमो नी
लंगी वाय च शितिकलाय च नमः कपर्दिने ॥ १८ ॥ नमः कप
र्दिने च व्युत्प्लवे शाय च नमः सहस्राक्षाय च शतधन्वने च न

ता०

२०५

मैगिरिशाययचशिपिति ह्यायचनमोमीदु हमायवेषुमतेवनमोद्रु
स्वाय॥२॥ नमोद्रु स्वायचवामनायचनमो हहते चवषीयसेव
नमो ह ह्यायचसह धेचनमोग्यायचप्रथमायचनमऽश्वा
शवे॥३॥ नमऽश्वा शवेचाजिरायचनमः शीग्यायचशीश्राय
चनमऽऊम्यायचावस्वन्त्यायचनमो नादेयायचद्वीप्यायच॥

सं० ॥ ३१ ॥ नमो ज्येष्ठाय । चकनिष्ठाय च नमः । पूर्वजाय वा परजाय
२०६ वनमो मध्यामाय चापगुल्फाय च नमो । जघन्या । यवबुध्या ।
यवनमः । सोम्याय ॥ ३२ ॥ नमः । सोम्याय च प्रति सूर्या । यव
नमो याम्याय च । होम्याय च नमः । श्लोक्याय वा वसान्या ।
यवनमः । उर्व्या । यवखल्य्याय च नमो । वन्याय ॥ ३३ ॥

ता०
२०६

नमो वन्याय च कक्काय च नमः श्रवाय प्रति श्रवाय च नमः
आश्रुषेणाय च श्रुषाय च नमः श्रुषाय च वमेदिने च नमो वि-
लिम्बने ॥ ३४ ॥ नमो विलिम्बने च कवचिने च नमो वर्मिणे च ववरु-
थिने च नमः श्रुताय च श्रुतसेनाय च नमो दुन्दुष्याय च वदन-
न्याय च नमो धृष्टवे ॥ ३५ ॥ नमो धृष्टवे च प्रमृशाय च न-

च३

संहि०

२०७

मोनिषङ्गि ऐवेषु धिमोतेचनमस्त्रीके ऐवे वायु धिनेचनमः स्वा
युधाय च सुधन्वेनेव ॥ ३६ ॥ नमः सुत्याय । वपस्थाय च नमः का
द्याय नीप्याय च नमः कुल्याय च सस्याय च नमो नादेया
य च वैशे शत्राय च नमः कृप्याय ॥ ३७ ॥ नमः कृप्याय चावद्या
य च नमो वीद्याय चातप्याय च नमो मेघ्याय च चिद्बुध्याय ॥ २०७

ता०

२०७

यंचनमो वृष्णीयचा वृष्णीयचनमो वा त्याय ॥ ३८ ॥ नमो वात्या
 यचरेष्म्यायचनमो वास्तु व्या यच वास्तुपायचनमः सोमाय
 वरुद्रायचनमस्त्याम्नायचारुणायचमः शङ्खवे ॥ ३९ ॥ नमः श
 ङ्खवेचपशुपतयेचनमः ॥ ४० ॥ आयभीमायचनमो गेवधायच
 दूरेवधायचनमो हन्त्रेचहनीयसेचनमो वृक्षेऽश्वो हरिके

संलि० शे. श्रोनमस्ताराय ॥४०॥ नमः शम्भुवाय । चमयो भवाय च नमः

२०८ शङ्कराय चमयस्कुराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥४१॥

नमः पार्य्याय । वावाय्याय च नमः प्रतरणा वोतरणाय च

नमस्त्रीर्थाय च कृत्याय च नमः शष्पाय च फेन्याय च

नमः सिकृत्याय ॥४२॥ नमः सिकृत्याय च प्रवाह्याय

ता०

२०८

वनमः किं शिलाय चक्षयणा यवनमः कपर्दिने च पुलस्तये
वनमः शिरःस्थाय च पृष्ण्या यवनमो ब्रूयाय ॥ ४३ ॥ नमो ब्रू
याय च गेह्या यवनमस्तृष्ण्याय च गेह्या यवनमो हृदया
य च निवेष्ट्या यवनमः काद्याय च गङ्गारेष्ठाय च वनमः शु
ष्क्याय ॥ ४४ ॥ नमः शुष्क्याय च हरित्या यवनमः प्राणं सध्या

संहि० यत्वरजस्याऽयचनमोलोप्यायचोलप्याऽयचनमऽर्ध्वाय
 २०६ वस्तुर्ध्वायचनमःपर्शाय॥४५॥ नमःपर्शायचपर्शशाय
 चनमऽउद्गुरमाणायचाभिघ्नतेवनमऽआखिदतेवप्प्र-
 खिदतेवनमऽइषुक इष्टो धनुष्क इष्टश्चोनमोनमोवः ता०
 किरिकेश्योदेवानां हृदयेभ्योनमोविचिन्वत्केभ्योन २०६

मोचिद्विणा त्वे श्योनप्रऽआनिहते श्यः॥४६॥ द्रोपेऽअ-ध
सः॥ द्रोपेऽअ-धसस्यते दरिद्र नील लोहित॥ आसाम्यजा
नामेषाम्यश्रु नाम्ना मे म्मारो ड्यो वनः किञ्च नाम मतर॥४७॥
इमारु द्राय। तव सेक पार्दिने शय द्वी राय प्रभरामहे मतीः॥ य
थाशामसद्विपदे वतुस्यदे वि श्वसुष्टु कुमेऽअस्मिन्नना

संहि०

२१०

तुरम् ॥ ४८ ॥ याते । रुद्र शिवातनूः शिवाच्चि श्रवाहाभेषजी ॥

शिवास्तस्यमेषजीतयानोमृडजी वसे ॥ ४९ ॥ परिनः । परि

नोरुद्रस्यहेतिर्हृणक्तुपरित्वेषस्यदुर्मतिरद्यायोः ॥ अ

वस्थिरामघवद्भस्तनुष्वमीदृस्त्रोकायतनयायमृड ॥ ५० ॥ ता०

मीदुष्टमशिवतम । शिवोनः सुमनाभव ॥ परमेष्ठिनः ॥ २१०

युधात्रिधायकृत्तिसानऽआवरपिनाकाम्बिब्रदागहि॥५१॥
विकिरिद्रविलोहित। विकिरिद्रविलोहितनमस्तेऽअस्तुभ
गवः॥या स्तेसहस्रं हेतयोद्यमस्मन्निवपन्तुताः॥५२॥
सहस्राणिसहस्रशः। सहस्राणिसहस्रशो वा द्वौस्त्रवहेत
यः॥तासामीशानोभगवः। परावीनामुखा कृधि॥५३॥अ

संहि०

२११

सङ्ख्यातासहस्राणि॥ असङ्ख्यातासहस्राण्येव रुद्राऽअधिभूम्या
म॥ तेषां सहस्रयोजनेव धन्वानितन्मासि॥ ५४॥ अस्मिन्मा
हति॥ अस्मिन्महत्य॥ एते त्रिद्वेभवाऽअधि॥ तेषां सह
स्रयोजनेव धन्वानितन्मासि॥ ५५॥ नीलग्नीवाः शितिक
ष्ठाः नीलग्नीवाः शितिकष्ठादिवर्द्धिरुद्राऽउपश्रिताः॥

ता०

२११

तेषां स ह्रस्व यो जुने वध न्वानित न्मसि ॥ ५६ ॥ नीले ग्रीवाः
शितिके ल्लाः ॥ शर्वाऽश्रुधः क्षमाचराः ॥ तेषां स ह्रस्व यो जु
ने वध न्वानित न्मसि ॥ ५७ ॥ ये वृक्षेषु शिष्यञ्जरा नीले ग्री
वा विलोहिताः ॥ तेषां स ह्रस्व यो जुने वध न्वानित न्मसि ॥ ५८ ॥
ये भूतानाम् ॥ ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः ॥

सं०

२१२

तेषां णं सहस्रयोजनेव धन्वानित नमसि ॥ ५ ॥ अथ पथाम्राचे
पथाम्राथिरक्षयऽऐलवृदाऽआयुर्धुवभातेषां णं सहस्र
योजनेव धन्वानित नमसि ॥ ६ ॥ ये तीर्था नि ये तीर्था निष्प्र
वरत्तिस्तु काहस्ता निषङ्गिणः ॥ तेषां णं सहस्रयोजनेव ध
न्वानित नमसि ॥ ७ ॥ ये त्रेषु विविधान्तिपात्रेषु पितृवतो ज

ता०

२१२

नाम॥तेषां स हस्र योजने वध न्वानित नमसि॥६२॥यः
एतावन्तः॥यः एतावन्तश्च भूयां सश्च दिशो रुद्रा वितस्थि
रे॥तेषां स हस्र योजने वध न्वानित नमसि॥६३॥नमोस्तु॥
रुद्रे श्यो यो दिवि येषां च वर्ष मिषवः॥ते श्यो दशप्राचीर्दश द
क्षिणा दशपुत्रीचीर्दशो दीचीर्दशोर्द्धाः॥ते श्यो नमोऽस्तु

संहिः तेनोवत्तुतेनोमऽयत्तुतेयन्दिष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषाञ्जमे
२१३ दध्मः॥६४॥नमोस्तु।रुदेष्टोयेत्तरिह्येयेषांवातऽइषवः॥ते-
ष्टोदशप्रावीर्दशदक्षिणादशप्रातीवीर्दशोदीचीर्दशोद्वीः॥
तेष्टोनमोऽयत्तुतेनोवत्तुतेनोमऽयत्तुतेयन्दिष्मोयश्चनो ता-
द्वेष्टितमेषाञ्जमेदध्मः॥६५॥नमोस्तु।रुदेष्टोयेत्तरिह्येयेषां २१३

येषामन्नमिषवः॥ति श्रौदशप्राचीर्दशदक्षिणादशपुत्री
चीर्दशोदीचीर्दशोद्वाः॥ति श्रौनमोऽअस्तुतेनोवत्तुतेनो
मृडयत्तुतेष्विष्टमोयश्चनोद्देहितमेषाञ्जमेदध्वमः॥
॥६६॥ इतिवाजसेयसंहितायान्दोषपाठे षोडशोऽध्यायः॥
अश्मन्तर्जाम्। अश्मन्तर्जाम्बते शिश्रियाणाम्भ्रः

संलि

२१४

उषधी व्योचनस्पतिव्योऽअधिसम्रतम्ययः॥ तान्नऽइषम्
डी चत्तमरुतः सटं रराणाऽअशमस्ते सुन्मयितऽऊर्ग्यद्विष्मा
स्वत्ते शुगच्छतु॥ १॥ इमामिऽअग्रऽइष्टकाधेनवः॥ सत्ते का
वदशचदशचशतश्चशतश्चसहस्रश्चसहस्रश्चायुतश्चा
युतश्चानियुतश्चानियुतश्चप्रयुतश्चावुदश्चन्यश्चवुद

ता

२१४

असमुद्रश्चमद्यन्नातश्चपराद्धश्चैतामेऽअग्निऽइहकाधेन
वःसस्वमुत्रामुष्मिंल्लोके॥१॥ अतवस्थाऽअतावधऽअतु
ष्टास्यऽअतावधः॥ घृतश्चुतोमधुश्चुतोविराजोनामकामदु
घाऽअक्षीयमाणः॥३॥ समुद्रस्यत्वावकयाग्रेपरिधायाम
सि॥ पावकोऽअस्मश्च६ शिवोभव॥४॥ हिमस्यत्वाजरायु

संदि०

२१५

एणाग्रेपरिच्ययामसि॥ पावकोऽस्मिन् शिवो भवा॥ ५॥
उपडमन्। उपडमन्नुपवेतसेवतरनदीष्व॥ अग्रेपित्तमपा
मसिमल्लूकिताभिरगहिसेमनौयजाम्पावकवर्षेऽंशि
वडूभिः॥ ६॥ अपामिदम्॥ अपामिदं न्ययनं समुद्र
स्यानिवेशनम्॥ अन्त्यास्तेऽस्मत्तपन्तुहेतयः पावको

ता०

२१५

ॐ शुभम् ॐ शिवो भव ॥ १ ॥ अग्ने पावका रो विष्णो मन्त्रो देव
जिह्वा या ॥ अदेवा न्वहि यहि वा ॥ ७ ॥ सनः पवक दी दिवो
ग्ने देवा ॐ इह वह ॥ उपयजत हविश्चनः ॥ १ ॥ पावक या
यः ॥ पावक या यश्चितय त्या कृपा क्षाम नुरु वः ॥ उप सो न
भानु ना ॥ त्वं च नयाम न्नेत शस्यन्त रणः ॥ आयो घृणे न त तृषा

संहि० ए०ऽअज०ः॥१०॥ नमस्ते॥ नमस्ते हरसे शो विषे नमस्तेऽअस्तु
२१६ विषे॥ अ० न्यासेऽअस्मत्तपत्तु हेतयः पावकोऽअस्मभ्य
६ शिवो भव॥ ए० नृषदे वेद॥ नृषदे वेद प्सुषदे वेद हिष
दे वेद नृषदे वेद विदे वेद॥११॥ ये देवाः॥ ये देवा देवानां
याज्ञिया याज्ञिया नां सवत्सरी ए० मुपभागमासते॥ अ०

ता०

२१६

ता दोह विषो यज्ञेऽप्रस्मि त्वयामि वक्तुमधुनो घृतस्य ॥ १३ ॥
ये देवाः ॥ ये देवा देवेष्वधि देव त्वमाय न्ये ब्रह्मणः पुरऽए
तारोऽअस्य ॥ ये ज्यो नऽअते पवते धाम किंच न नते दिवो न
एथि व्याऽअधि स्तुषु ॥ १४ ॥ प्राणदाऽअपानदाः ॥ प्राणदाऽअ
पानदा ध्यानदा वचो दा चरि वो दाः ॥ अच्यो स्तेऽअस्मत्त

साहिः पनुहेतयः पावको अस्मभ्यः शिवो भव ॥ १५ ॥ अग्निस्त्रि
२७
गो नः शो विषाया सद्वि श्व न्यु त्रिणाम् ॥ अग्निर्नो वनतेर
यिम ॥ १६ ॥ यः शमा विश्वा भुवनानि जुह्वदधिर्होता न्यसी
दक्षितानः ॥ सः आशिषा इविणमिच्छमानः प्रथमं हव तां
रात्रं आविवेश ॥ १७ ॥ किं णस्वित् किं णस्विदासीदधिष्ठा २७

नमो रस एण्डु तमस्वि च्छया सीत ॥ यतो भूमि ज्ञानयन्निश्व
कर्मा विद्या मौर्मा न्माहि ना वि श्व च द्या ॥ १८ ॥ विश्वतश्चक्षु
रुत ॥ विश्वतश्चक्षु रुत विश्वतो मुखो विश्वतो बाहु रुत वि
श्वतस्पात ॥ सम्बाहु श्या धमति सम्पतत्रै द्या वा भूमि जन
यन्देव ऽ एक ॥ किं ण्ण स्वि त ॥ किं ण्ण स्वि ह्न नृक ॥ उ स ह्न द्यो ऽ आ

॥ १९ ॥

सहिः यतो द्यावापृथिवी निहतस्तु ॥ मनीषिणो मनसा पृच्छते दुत
यत् ददत्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन् ॥ २० ॥ याते । याते धामानि पर
माण्यवावमायामह्यमाविश्वकर्मचुतेमा ॥ शिक्षासखि-
ज्योहविषिस्वधावः स्वयं यज्ञस्वतन्त्रं हृधानः ॥ २१ ॥ द्विश्च
कर्म नृविषा । द्वाहृधानः स्वयं यज्ञस्वपृथिवीमुत द्याम् ॥

ता०

२१८

मुख्यं त्वत्वेऽभिहितः सपत्न्याऽऽहस्माकं मधवास्तु रिरस्तु ॥
॥२२॥ वाचस्पतिम् । वाचस्पतिं विश्वकर्माणस्तये मनोजुवं
वाजेऽद्याहुवेम ॥ मनो विश्वानि हवनाजोष द्विश्वशमूरव
सेसाधुकर्मा ॥२३॥ विश्वकर्मेन्द्रविषा ॥ विश्वकर्मेन्द्रविषा
वन्देनेन त्रातारमिन्द्रमहर्णो रवद्वाम् ॥ तस्मै विशः समनम

संहि
२१२

तपस्वीरयमुग्रोविहव्योयथासत्॥२४॥चक्षुषःपिता।मनसाहि
धीरोऽमृतमेनेऽअजनन्नमममाने॥यदेदत्ताऽअददहन्तुपूर्व
ऽआदिद्यावापृथिवीऽअप्यथेताम्॥२५॥विश्वकर्म्मविमना।
विश्वकर्म्मविमनाऽआदिह।याधाताविधातापरमोतस ता०
नृक्॥तेषामिहानिसमिषामदत्तियत्रासप्तऽअषीन् २१२

रऽएकमाहुः॥१६॥यो नः॥पिता जनिता यो द्विधा ता धामानि
वेदभुवनानि विश्वा॥यो देवानां नाम धाऽएकऽएव तऽस
म्यश्च भुवनानां यत्त्यन्या॥१७॥तऽआयजन्त॥तऽआयजन्त
इविणऽसमस्माऽन्नं प्रयः पूर्वे जरितारो न भूता॥अस्
ते स्म ते रजसि निषते ये भूतानि समस्तानि त्रिमानि॥१८॥

संहिः

२२०

परोदिवा। परः सुनापयि व्यापरोदेवेभिरसुरैर्यदस्त्रि॥ क
ॐ सिद्धिर्द्धमथमन्ददुः आपो यत्र देवाः समपश्यन्त
र्द्धा॥ २॥ तमित्र। तमिद्धिर्द्धमथमन्ददुः आपो यत्र देवाः स
मगच्छन्तु विश्वे॥ अजस्यनाभावो यो कर्मर्षितं यस्मि
न्निश्चवानिभुवनानितस्थुः॥ ३॥ नतम। नतं द्विदाथय

ता०

२२०

इमाजजाना न्यदुष्माकमंतरम्बभूव॥ नीहरेणप्रावृता
जलप्यावासुतपऽउक्ताशासश्चरन्ति॥ ३॥ विश्वकर्माहि।
विश्वकर्मा ह्यजनिष्टदेवऽआदिङ्गवर्धोऽअभवदि
तीयः॥ तृतीयः पिताजनीतौषधीनामपाङ्गर्ब्व्यदधात्सु
रुत्रा॥ ४॥ आशुः शिशानः॥ आशुः शिशानोवृषभोनभी

शत६ सेनाऽञ्जयस्माकमिन्द्र।२

सहिः

२२१

मोघनाघनः द्योभनश्चर्षणी नाम॥ सङ्कुन्दनो निमिषऽस
के वीरः॥ ३३॥ सङ्कुन्दनेना निमिषेण॥ जिह्नुना युत्कारेण
दुश्श्रवनेन धृष्टुना॥ तदिन्द्रेण जयततस्सह द्रुयुधेन
रऽइषुहस्त्रेन वृक्ष्मा॥ ३४॥ सऽइषुहस्त्रैः॥ सऽइषुहस्त्रैः स
निषाङ्गिभिर्वेशीसण्णस्वष्टासयुधऽइन्द्रो गणेन॥ स६ः स

ता०

२२१

हृजि-सोमपाबाहुशर्धुग्रधन्वाप्रतिहिताभिरस्त्रा॥३५॥
बृहस्पतेपरि। दीयारथेनरक्षोहामित्रांश्च॥ अपबाधमानः॥
प्रभञ्जे-सेनाः प्रमृणोयुधाजयन्नस्माकमेववितारथा
नाम्॥३६॥ बलविज्ञायस्यवीरः। प्रवीरः सहस्वान्वाजीस
हमानऽउग्रः॥ अभिवीरोऽभिसत्त्वासहोजाजैत्रमिन्द्र

संहिः

२२२

रथमातिष्ठ गोवित् ॥ ३२ ॥ गोत्रभिदङ्गो विदम गोत्रभिदङ्गो
विदं च ऋ बाहु अयत्तम ऊर्म्यमृणात्तमो जसा ॥ इमं स जाता
ऽअनुवीरय दुमिन्द्रं सखायो ऽअनुसं रभद्धम् ॥ ३३ ॥
अभिगोत्राणि अभिगोत्राणि सहसा गार्हमानो दयो वीरः श
तम न्युरिन्द्र ॥ दुश्श्रवणः एतन्नाषाडयु ह्योरम्मा कं से

ता०

२२२

नाऽअवतुष्युस्तु ॥ ३९ ॥ इन्द्रऽआसाम् । इन्द्रऽआसानेता
बृहस्पतिर्दक्षिणायज्ञः । पुरऽस्तु सोमः । देवसेनानामभिभञ्ज
तीनाञ्जयतीनाममरुतोयन्त्रयम् ॥ ४० ॥ इन्द्रस्य बृहन्नः । इन्द्र
स्य बृहन्नो वरुणस्य राज्ञः । आदित्यानाममरुताणां शर्वः ।
उग्रम् ॥ महामनसाऽशुवनञ्जवानां द्यौषो देवानाञ्जय

संहिः तामुदस्थात् ॥४१॥ उद्धर्षय । मघवन्नायुधान्युत्सत्त्वनाम्नामका
२२३ नाम्नानां सि ॥ उद्धर्षय । मघवन्नायुधान्युत्सत्त्वनाम्नामका
तां यन्तु घोषाः ॥४२॥ अस्माकमिन्द्रः । अस्माकमिन्द्रः
समन्तेषु द्रुजेष्वस्माकं व्याऽऽष्वस्तज्जाजयन्तु ॥ अस्मा तां
कं वीराऽऽउत्तरिभवस्माँऽऽउदेवाऽऽयवता हवेषु ॥४३॥ २२३

अमीषाञ्चितम्। अमीषाञ्चितम्यतिलोभयन्ती गृहणाद्गन्धन्येष्वे
परेहि॥ अभिषेहि निर्दहह सुशोकैरन्धेनामित्रास्त्रमसा
सचत्ताम्॥४४॥ अवसृष्टा परा॥ पतशरं ध्येवुह्मसदं शि
ते॥ गच्छामित्रान्यपद्यस्व मामीषा ~~व~~ इव नोक्तिषः॥४५॥
प्रेत। प्रेताजयतान्तरऽइन्द्रो वः शर्मयच्छतु॥ उग्रावः सन्तु

संहि०

२२४

बाहवो ना धृष्या यथा सथ ॥ ४८ ॥ असौ वा । सेना मरुतः प
रेषाम् ज्यैति नः उजसा स्याद्दे माना ॥ ताङ्गु हततमसापञ्च
तेन यथा मीऽश्नुत्योऽश्नुत्यन्न जानाम् ॥ ४९ ॥ यत्र बाणाः
सम्पतन्ति कुमारा विशिखा इव ॥ तन्नऽइन्द्रो बृहस्पति
रदितिः शर्म यच्छतु विश्वाहा शर्म यच्छतु ॥ ५० ॥ मर्मा

ता०

२२४

णिते। मर्मणितेवर्मणा ह्यादयामिसोमस्वाराजा मतेना
नुवस्त्राम्॥ उरोर्वरीयोवरुणस्त्रेष्ठणोतुजयन् त्वानुदे
वामदत्तु॥ ४१॥ उदेनम्। उदेनमुत्तरात्रयाग्रेष्टतेनाकु
त॥ रायस्योषेणसर्गसृजप्रजायाचवकुङ्कुभिः॥ ५०॥ श
तमर्ह००॥ इन्द्रेमम्। इन्द्रेमस्यतरात्रयसजातानामसह

संहिः

२२५

शी॥समेनंचर्वसासृजदेवानां प्रागदाऽअसत्॥५१॥यस्य
कुर्मः॥यस्यकुर्मो गृहेह विस्त्वमग्ने वर्द्धया त्वम्॥तस्मैदे
वाऽअधिब्रवन्नय अब्रह्मणस्पतिः॥५२॥उदुत्वा॥उदु
त्वा त्विष्मदेवाऽअग्ने भरतु वितिभिः॥सनो भव शिवस्त्व
६ सुप्यती को विभावसुः॥५३॥प अदिशः॥प अदिशो दे

ता०

२२५

वीर्यं ज्ञमवचुदेवीरणामतिन्दुर्मतिम्बाधमा नाः॥ रायस्ये
षेयजपतिमाभजन्ती रायस्येष्टेऽश्वि यज्ञोऽश्वस्थात्॥ ५४॥
समिद्धेऽश्वौ । समिद्धेऽश्वौ । अथावधिमामहानऽउक्त्वा पत्रऽई
डो गृभीतः॥ तत्पुद्गुर्ममपरिगृह्याय जन्तोर्जीय दृष्ट
मयजन्तदेवाः॥ ५५॥ दैव्याय धर्त्रे । जो ह्ये देवस्त्रीः श्रीमनाः

सं० २२६

२२६

शतपथः॥परिगृह्यदेवायज्ञमायन्तेवादेवेष्ट्योऽअद्भु
यन्तोऽअश्विनः॥५६॥वीतहविः॥शमितहशमितायज्ञ
द्वैतुरीयोयज्ञोयत्रहव्यामेति॥ततोवाकाऽआशिषोनोनु
षन्ताम्॥५७॥सूर्यरश्मिहरिकेशः॥पुरस्तात्सविताऽज्यो ता०
निरुदयार्शऽअज्ञस्वम्॥तस्यपुषाप्प्रसवेयातिविद्वात्स २२६

मय श्यन्ति श्याभुवनानि गोपाः॥५८॥ चिमानऽरुषः॥ चिमा
नऽरुषदि वीमदऽश्वास्तऽश्वापि वाचोदसीऽअन्तरि
क्षमः॥ सच्चि श्यावीरभि वहे हृतावीरत्तरा पूर्वमपरश्चके
तुम्॥५९॥ उद्भासमुद्रः॥ उद्भासमुद्रोऽअरुणः सुपर्णः
पूर्वस्य योनिमित्तुराविवेश॥ मद्भ्यो दिवो निहितः एषिन्

संहि

२२७

रश्माविवक्त्रमेरजसस्य ह्यनौ ॥ इन्द्रं विश्वाः ॥ इ
न्द्रं विश्वाः ॥ अवीरधं त्समुद्रं च सङ्गिः सारथी तम
रथीनां वाजानां सत्यतिमिति ॥ इन्द्रं देवर्ष्यं ज्ञो दे
वर्ष्यं ज्ञः ॥ आर्यं चक्षुः सुमूर्धं ज्ञः ॥ आर्यं चक्षुः ॥ य
क्षदग्निर्देवो देवा रं ॥ आर्यं चक्षुः ॥ इन्द्रं वाजस्य माप्य

त

२२७

सर्वऽउद्ग्राभेणोदयभीतरा॥ अधासपत्न्यानि श्रेमेनियामे
णाधारांश्चक॥ ६३॥ उद्ग्राभश्चानियामश्चब्रह्मदेवाऽश्च
वीरवधन॥ अधासपत्न्यानि द्याग्नीर्मेविषूचीनाश्च्यस्य
ताम॥ ६४॥ क्रमद्वमग्निना। क्रमद्वमग्निना नाकमुक्त्व
६० हस्तेषु विभ्रतः॥ दिवस्युष्टण्यं स्वर्गं त्वामिन्द्रादेवेभिर

संहिः

२२८

द्वम॥६५॥प्राचीमनु॥प्रदिशाम्येहि विद्वानग्रेरग्रेपुरोऽथ
ग्रिर्ब्रवेह॥विश्वाऽआशादीद्या नोविभाह्यर्जनो धे
हि द्विपदेचतुष्पदे॥६६॥एथिध्याऽअहम॥एथिध्याऽ
अहमुदत्तरिक्तमारुहमुत्तरिक्तादिवमारुहम॥दिवो न ता०
कस्यपृष्ठास्वर्ज्योतिरगामहम॥६७॥सुर्य्यत्तः॥सुर्य्यत्तो २२८

नापेक्षतः आद्याणं रोहतिरोदसी ॥ यज्ञं ये विश्वतो धार
६ सुविद्वाणं सोचिते निरे ॥ दृष्ट ॥ अग्रेषु ॥ अग्रेषु हि प्रथमो
देवयता च सुदेवानामुत्तमर्त्यानाम् ॥ इयं क्षमाणा भृगु
भिः सज्जोषाः स्वर्ग्यनुयजमानाः स्वस्ति ॥ दृष्ट ॥ नक्तोषा
सा समनसा ॥ नक्तोषा सा समनसा ॥ विरूपे धापयेते शिशु

संहि०

२२६

मेकं ६ समीची ॥ द्यावा द्यामारु क्रेमाः श्रुतीर्विभातिदेवाः श्रु
ग्नि-धारय नृविणे दा ॥ १० ॥ अग्ने सह स्वाहा । शतमूर्ध
ऋततेष्वाणाः सहस्रं ध्यानाः ॥ त्वं साहस्य राय उद्दिशि
षेतस्मै ते विधेम च जाय स्वाहा ॥ ११ ॥ सुपर्णो रसि । गरुत्क
न्यहे एयि च्याः सीद ॥ भासा त्रिरि दामा एण ज्योतिषादि

ता०

२२६

वसुत्तभानतेजसादिशऽउदृष्टिः॥१२॥ अजु ह्वानः सुप्र
तीकः॥ पुरस्तादग्रेस्वय्योनिमासीदसाधुया॥ अस्मिन्सधस्ये
ऽअद्भुतरस्मिन्निश्वेदेवायजमानश्चसीदत॥१३॥ ता
ण्यसवितुः॥ ताण्यसवितुर्वरेण्यस्यचित्रामाहंवृणोसुमतिं
विश्वजन्त्याम॥ यामस्यकस्त्रोऽअदुहत्यपीनाण्यसह

संहि०

२३०

स्वधाराम्ययसामहीङ्गाम्॥१४॥विधेमते।परमेजन्मन्त्रग्येवि
धेमस्त्रोमैरवरेसधस्ये॥यस्माद्योनेरुदारिथायजेतम्यचे
हवीणांषिजुङ्गरेसामिद्धे॥१५॥प्रेद्धोऽअग्नोदीदिहिपुरो
नोजस्वयास्तुमर्षीत्यविद्ध॥त्वाणंशश्चन्तऽवपयन्ति
वाजीः॥१६॥अग्नैतम्॥अग्नैतमद्याश्चन्तस्त्रोमैःक्रतु

ता०

२३०

त्रमद्रुहं हृदिस्य शम् ॥ अद्यामातः उहैः ॥ ११ ॥ चित्तिञ्चु
होमि ॥ चित्तिञ्चुहोमिमनसा घृतेन यथा देवा इहागमन्वीति
होत्राऽमता वधः ॥ पत्यो विश्वस्य भूमनो जुहोमि विश्वकर्म
णो विश्वाहादा अर्हं हविः ॥ १८ ॥ सप्सते ॥ अग्ने समिधः स
प्सजिह्वाः सप्सऽत्र षयः सप्सधामपि याणि ॥ सप्स होत्राः

संहि

२३१

सप्पधा त्वा यजति सप्पयो नी राए णा स्व घृते न स्वा हा ॥ १ ॥ शु
क्र ज्योतिश्च । वित्र ज्योतिश्च सत्य ज्योतिश्च ज्योतिष्माश्च ॥
शुक्रश्च ऽत्र तपाश्चात्यर्हि हा ॥ ८० ॥ ईदुः । ईदुः । न्यादुः
सदुः । प्रति सदुः ॥ मितश्च समितश्च सभरा ॥ ८१ ॥ अ ता०
तश्च । सत्यश्च दुवश्च धरुणाश्च ॥ धर्ता च द्विधर्ता च द्विधा २३१

रयः॥८२॥ अतजिच्च । सत्यजिच्च सेनजिच्च सुषेणश्च॥ अत्रि
मित्रश्चदूरेऽत्र मित्रश्चगणः॥८३॥ ईदृक्षासऽरता दृक्षा
सः॥ ईदृक्षासऽरता दृक्षासऽकुषुणः । सदृक्षासः प्रति
सदृक्षासऽरतन॥ मितासश्च समितासोनोऽत्र द्यसभ
रसो मरुतो यज्ञेऽत्र स्मिन्॥८४॥ स्वतर्वाश्च । प्रघासी

२३२

संहिः
२३२
वसा तपनश्च गृहमेधीव॥ क्रीडी वशाकी वो ज्ञेयी॥ ८५॥
इन्द्रदेवीः॥ इन्द्रदेवीर्विशो मरुतो नुवत्कमानो भवन्त्य
थेन्द्रदेवीर्विशो मरुतो नुवत्कमानो भवन्॥ एवमिमं य
जमानन्देवीश्च विशो मानुषीश्चानुवत्कमानो भवन्तु॥ ता०
॥ ८६॥ इमणस्तनम॥ इमणस्तनम॥ इमणस्तनम॥ इमणस्तनम॥ २३२

स्यपीनमग्ने सरिरस्यमद्वे॥ उ त्सञ्चुषस्वमधुम तमर्चत्समु
दियर्हसदनमाविशस्व॥ ८१॥ घृतमिमिमिद्वे। घृतमस्य
योनिर्घृते श्रितो घृतमम्बस्य धाम॥ अनुष्वधमावहमा
दयस्व स्वाहा कृतं वषभवद्विहृष्यम्॥ ८२॥ समुद्राद्
मिमि॥ समुद्राद्मिमिर्मधुमांश्च उदारदुपाणं शुना समम्

संहिः

२३३

तत्त्वमानदृ॥ घृतस्य नामगु ह्यं व्यदस्त्रिजिह्वादेवानाम
मृतस्य नामभिः॥ ८॥ वयं नाम। वयं नाम प्रवृत्तानामाद्य
तस्यास्मिन् न्यजेधारया मानमोभिः॥ उपवृत्तमाश्रय
वृत्तमानचतुःश्रद्धो वमी द्वौरऽस्ततः॥ ९॥ वत्सा
रिश्रद्धा। वत्सारिश्रद्धात्रयोऽस्य पादद्वे शीर्षे सप्त

ता०

२३३

हस्तासोऽस्य॥ त्रिधा च द्वाष्टमो रौ रवीति मुहो देवो म
ह्यो रौऽआ विवेशा॥ १॥ त्रिधा हितम् त्रिधा हितम्यणिभि
र्यु ह्यमानुज विदेवा सोष्टतमन्त्रा विन्दन्॥ इन्द्रऽए
कऽसूर्यऽएकऽअजानवेनादेकं णं स्वधया निश्चत
सुः॥ १॥ एताऽअर्षन्ति॥ एताऽअर्षन्ति हद्याऽसमुद्रा

सं० हि०

२३४

कृतं च जा रि पु ण्ण ना व च चो ॥ घृतस्य धाराऽ अभि च क शी
मि हि र स्य यो वे त सो म द्वाऽ आ सा म् ॥ १३ ॥ सु म्म्य क व स्र व
न्नि । स रि ती न धे नाऽ अ न्न ह द्वा म न सा पू य मा नाः ॥ १४ ॥ अ
र्ष त्स्म यो घृतस्य मृ गाऽ इ व द्धि प णो री ष मा णाः ॥ १५ ॥
सि न्धो रि व प्पा द्धु ने । श्रु घ्ना सो वार्त प्प्र मि यः प त य न्ति य

ता०

२३४

द्वाः॥ घृतस्य धाराऽअरुषो वाजीका ह्यभिन्दन्न्मिभिः
पि स्वमानः॥ एष॥ अभिष्य वत्त। अभिष्य वत्त समने वयो
षाः क ह्यास्यः स्मयमाना सोऽअग्निम्॥ घृतस्य धा
राः समिधो न सत्ताजुषाणि॥ हव्येति जातवेदाः॥ र्ह॥ क न्या
ऽइव ब्रह्म॥ क न्याऽइव ब्रह्म मेतवा ऽउ ऽअञ्ज

संहि

२३५

आनाऽअभिवाकशीमि॥ यत्र सोमः सूर्यते यत्र यज्ञो घृ
तस्य धाराऽअभितत्यवन्ते॥ २३॥ अ० अ० षत । सुष्टुतिङ्ग
व्यामाजिमस्मा सुभद्रा द्वि विण निधत्त॥ इमे व्यज्ञत्रय
तदेव तानो घृतस्य धारामधुमत्यवन्ते॥ २४॥ धामन्ते । धा ता
मन्ते विश्वसुवनामभिश्चितमन्तः समुद्रे हृद्यन्त रायुषि॥ २३५

अपामनीके समिधे यऽ आभृतस्त्वमश्याममधुमत्तत्तऽज
मिमम ॥ २२ ॥ इति वाङ्मनेयसंहितायान्दीर्घमाठे सप्तद
शोऽध्यायः ॥ ॥ वाङ्मनेयसप्तदशमेष्वमेप्रयतिश्चमे
प्रसितिश्चमेधीतिश्चमेकृतुश्चमेस्वरश्चमेऽन्तोकश्च
मेऽन्तवश्चमेऽनुतिश्चमेऽज्योतिश्चमेस्वश्चमेयज्ञेनक

संहिः

२३६

ल्यन्ताम् ॥ १ ॥ प्राणश्चामिपानश्चमेध्यानश्चमेसुश्चमेचित्त
श्चमऽआधीतश्चमेवाकुमेमनश्चमेवह्युश्चमेश्रोत्रश्चमे
दक्षश्चमेवलश्चमेयज्ञेनकल्यन्ताम् ॥ २ ॥ शार्ङ्गजश्चामिसह
श्चमऽआलम्बश्चमेतन्श्चमेशर्मश्चमेवर्मश्चमेङ्गानिच
मेस्थीनिचमेपरूष्णिचमेशरीराणिचमऽआयुश्चमेज

ता०

२३६

राचमेयजेनकल्प्यताम्॥३॥ ज्येष्ठश्चामुः प्राधिपत्यश्चमे
 मन्त्र्यश्चमेभामश्चमेमन्त्र्यश्चमेजमाचमेमहिमाचमेवरिमा
 चमेप्यथिमाचमेवर्षिमाचमेद्राचिमाचमेवृद्धश्चमेवृद्धिश्च
 मेयजेनकल्प्यताम्॥४॥ सत्यश्चामेश्राद्धाचमेजगच्चगमे
 धनश्चमेविश्वश्चमेमहश्चमेक्रीडाचमेमोदश्चमेजातश्च

संहि

२३९

मेजनिष्यमाणश्चमेसुक्ताश्चमेसुक्ताश्चमेयज्ञेनकल्प
त्राम्॥५॥अतश्चमेमृतश्चमेयद्व्यश्चमेनामयश्चमेहीव
तुश्चमेदीर्घायुत्वश्चमेनामित्रश्चमेभयश्चमेसुखश्च
मेशयनश्चमेसुषाश्चमेसुरिनश्चमेयज्ञेनकल्पत्राम्॥ ता०
॥६॥यत्तावामेधर्तावमेधर्मश्चमेधर्तिश्चमेविश्वश्च २४९

मेमहश्चमेसुद्विचमेज्ञात्रश्चमेसूश्चमेप्पसश्चमेसीरश्चमे
लयश्चमेयजेनकल्पताम॥१॥शश्च।मेप्रयश्चमेपियश्च
मेनुकामश्चमेकामश्चमेसौमनसश्चमेभगश्चमेदविणाश्च
मेभद्रश्चमेश्रेयश्चमेवसीयश्चमेयशश्चमेयजेनकल्प
ताम॥८॥उक्क।मिसुत्तामेपयश्चमेरसश्चमेघृतश्चमे

सं० हिः

२३८

मधुचमेसगिष्वमेसपीतिश्वमेकषिश्चमेवृष्टिश्चमेजैत्रश्च
मर्जेद्रि द्यश्चमेयज्ञेनकल्पन्ताम् ॥६॥रयिश्चामेरा
यश्चमेपुष्टश्चमेपुष्टिश्चमेविभुचमेपुष्टुचमेपुष्टुच
मपुष्टीतरश्चमेकुर्यवश्चमेक्षितश्चमेन्नश्चमेक्षुचमे
यज्ञेनकल्पन्ताम् ॥१०॥चित्तश्चामेवेद्यश्चमेभूतश्च

ता०

२३८

मेभविष्यच्चमेसुगच्चमेसुपश्यः॥ चमः॥ त्रुद चमः॥ त्रुद्विश्च
मेत्तुप चमेत्तुपिश्चमेमतिश्चमेसुमतिश्चमेयज्ञेनकल्प
ताम्॥१॥ ब्रीहयश्चामेयवाश्चमेमाषाश्चमेतिलाश्चमेमुद्गा
श्चमेखल्वाश्चमेप्रियङ्गुवश्चमेणावश्चमेश्यामाकाश्चमे
नीवाराश्चमेगोधूमाश्चमेमस्तुराश्चमेयज्ञेनकल्पताम्॥

संहि

२३६

॥१२॥ अशमावामि मृत्ति काचमे गिरयश्चुमे पर्वताश्चुमे सि
कताश्चुमे वनस्पतयश्चुमे हिरण्यश्चुमे यश्चुमे श्यामश्च
मेलोहश्चुमे सीसश्चुमे त्रपुवमे यज्ञेन कल्पताम् ॥१३॥
अग्निश्चुमः आपश्चुमे वीरुधश्चुमः उषधयश्चुमे क
ष्टमपश्चुमे गाम्याश्चुमे पशवः आरण्याश्चुमे चित्त

ता०

२३६

अमेविति शुभेभूत अमेभूति शुभेयज्ञेन कल्पताम् ॥ १४ ॥ व
सुचामेवसति शुभे कर्मवमेशक्ति शुभेर्थशुभमऽहमशुभ
मऽहमशुभमऽहत्यावेमेगतिशुभेयज्ञेन कल्पताम् ॥ १५ ॥ अग्निशुभ
मऽइन्द्रशुभेसोमशुभमऽइन्द्रशुभेसविताचमऽइन्द्रशुभेसर
स्वतीचमऽइन्द्रशुभेपूषाचमऽइन्द्रशुभेवहस्यतिशुभमऽ

सार्ति०

२४०

इन्द्रश्चमेयजेन कल्पताम ॥ १६ ॥ मित्रश्चामऽइन्द्रश्चमेवरुणश्च
मऽइन्द्रश्चमेधातातमऽइन्द्रश्चमेत्वष्टावमऽइन्द्रमेमरुत
श्चमऽइन्द्रश्चमेविश्वेतमेदेवाऽइन्द्रश्चमेयजेन कल्पताम ॥
॥ १७ ॥ एषि वीरमऽइन्द्रश्चमेत्तरिक्षश्चमऽइन्द्रश्चमेद्यौश्च ता०
मऽइन्द्रश्चमेसमश्चमऽइन्द्रश्चमेनक्षत्राणि च वैऽइन्द्रश्चमे २४०
म

दिशश्चमः इन्द्रश्चमेयज्ञेन कल्पिताम् ॥ १०॥ अर्धः शुश्रुमिर
श्मिश्चमेदाश्चश्चमेधिपतिश्चमः उपाणं शुश्रुमेतर्था मश्च
मः रेन्द्रवायवश्चमेमैत्रावरुणश्चमः आश्विनश्चमेप्रतिष्ठा
स्थानश्चमे शुक्रश्चमे मन्थीवमेयज्ञेन कल्पिताम् ॥ ११॥ आ
ययणश्चमेवैश्वदेवश्चमेदुवश्चमेवैश्वानरश्चमः रेद्राग्र
श्चमेमहावैश्वदेवश्चमेमरुतश्च तीयाश्चमेनिष्केवर्ह्य

संहि

२४१

श्रुमेसावित्रश्रुमेसारस्वतश्रुमेपात्कीवतश्रुमेहरियोज
नश्रुमेयज्ञेनकल्प्यताम्॥२०॥सुर्वश्रामेवमसाश्रुमे
वायध्यानिचमेदोणकलशश्रुमेग्रावाणश्रुमेधिषव
णचमेपूतमृचमऽआधवनीयश्रुमेवेदिश्रुमेवर्हिश्रु
मेवमृथश्रुमेस्वगाकारश्रुमेयज्ञेनकल्प्यताम्॥२१॥

ता०

२४१

प्रिश्चामिघर्मश्चमेर्कश्चमेसूर्यश्चमेप्राणश्चमेश्वमेधश्च
मेणयिबीवमेदितिश्चमेदितिश्चमेद्यौश्चमेदुलयः शङ्कर
योद्विशश्चमेयज्ञेनकल्पन्ताम् ॥२१॥ ब्रुतच्च। मऽन्नातव
श्चमेतपश्चमेसंवत्सरश्चमेहोरात्रेऽर्कर्वह्णीवेहृदुथ
तरेचमेयज्ञेनकल्पन्ताम् ॥२३॥ एकाव। मेतिश्चश्चमेति

संहिः

२४२

अश्वमेप चचमेप चचमेसपुचमेसपुचमेनवचमेनवच
मऽरकादशचमऽरकादशमेत्रयोदशचमेत्रयोदशच
मेपचदशमेपचदशचमेसपुदशचमेसपुदशचमेनव
दशचमेनवदशचमऽरकविंशतिश्चमऽरकविंश
तिश्चमेत्रयोविंशतिश्चमेत्रयोविंशतिश्चमेपचविंश

ता०

२४२

[illegible]

सं० हिः

२४३

तिश्चमेवतुर्वि० शतिश्चमेष्टावि० शतिश्चमेष्टावि० शति
श्चमेष्टावि० शतिश्चमेष्टावि० शचमेष्टावि० शचमेष्ट
वि० शचमेष्टावि० शचमेष्टावि० शचमेष्टावि० श
चमेष्टावि० शचमेष्टावि० शचमेष्टावि० शचमेष्टावि०
वि० शचमेष्टावि० शचमेष्टावि० शचमेष्टावि० शचमेष्टावि०
वि० शचमेष्टावि० शचमेष्टावि० शचमेष्टावि० शचमेष्टावि०

ता०

२४३

चमेदित्यवाद्द्वमेदित्यौ ही वमेपचा विश्वमेपचा वी वमेत्रि
वत्सश्चमेत्रिवत्साचमेतुर्यवाद्द्वमेतुर्यौ ही वमेयज्ञेन क
ल्पताम् ॥ १६ ॥ पृष्ठवाद्द्वामेपृष्ठौ ही वमऽउद्वाचमे वृशाच
मऽत्रमृमश्चमेवृहश्चमेनद्वौश्चमेधेनुश्चमयज्ञेन कल्प
ताम् ॥ १७ ॥ द्वा जायस्वाहा। प्रसवायस्वाहा। पिजायस्वाहा।

सौहिः तवे स्वाहा वसवे स्वाहा हर्षितये स्वाहा देवमुखाय स्वाहा सु
२४४ गन्धाय चैनं शिनाय स्वाहा विनं शिनं आत्याय नाय स्वा
हा त्याय भौवनाय स्वाहा भुवनेन स्य पतये स्वाहा धिपतये स्वा
हा प्रजापतये स्वाहा ॥ इयत्तेरास्मिन्नाय यत्तासिय मनः
ऊर्जैर्त्वा ब्रह्मैस्त्वा प्रजानां स्वाधिपत्याय ॥ १८ ॥ आयुष्य

ता०

२४४

जेन कल्पताम्राण्यजेन कल्पता चक्षुर्यजेन कल्पता
णं श्रोत्रं यजेन कल्पता वाग्यजेन कल्पता मनो यजेन क
ल्पता मातृका यजेन कल्पता मुखं हस्ता यजेन कल्पता उर्यो
तियं यजेन कल्पता णं स्वरं यजेन कल्पता मृदं यजेन क
ल्पता यज्ञो यजेन कल्पता म॥ स्तोमं श्रुयं शुभं शुभं शुभं

संलिः

२४५

मचष्टुहचरथत्तरच ॥ खर्द्देवाऽअगन्नामृताऽअभ्रम
प्रजापतेः प्रजाऽअभ्रमवेद्वाहा ॥ २९ ॥ वाजस्यनु । प्रस
वेमातरम्मही मदिति त्रामच्चवसाकरामहे ॥ वस्यामिद्वि
श्रुमुवनमाविवेशतस्यान्नोदेवः सतिताधर्मसाविषत ॥ ता०
॥ ३० ॥ विश्वेऽअद्यामरुतो विश्वऽउती विश्वे भवत्त्वग्र २४५

यः समिद्धः ॥ विश्वे नो देवाऽऽवसागमन्तु चि ~~वि~~
श्वे मस्तुद् विष्णुं वा जोऽऽस्मे ॥ ३१ ॥ वा जो नः ॥ सप्प्रप्प्रदिश
श्चतस्रो वा परवतः ॥ वा जो नो विश्वे देवैर्जनसाता विहाव
तु ॥ ३२ ॥ वा जो नः ॥ वा जो नोऽऽद्यप्प्रसुवाति दानं वा जो दे०
अतुभिः कल्पयाति ॥ वा जो हि मासं वीरञ्जान विश्वा

संहिः ५ आशावाजपतिर्जीयेयम् ॥ ३३ ॥ वाजः पुरस्तात् वाजः पुरस्ता
२४६ इतमद्य तो नो वा जो देवा न्हु विषा वरुयाति ॥ वाजो हि मास
व्वीरश्चकार सर्वाः ५ आशावाजपतिर्ब्रवेयम् ॥ ३४ ॥ सम्मा ॥
स्रजामिपयसा एथि द्याः सम्मा स्रजाम्य द्विरोषधीभिः ॥ सो
हं वाजः सनेयमग्ने ॥ ३५ ॥ पयः पृथिव्या मृ पयः पृथिव्या

ता०

२४६

मपयः उषधीषु पयो दिव्यं तत्र रिहो पयोधाः ॥ पयस्वतीः प्रदि
शः सतु मत्स्यम् ॥ ३६ ॥ देवस्य त्वा । सवितुः प्रसवे श्विनो ब्रीह
श्या मय ह्यो हस्त्रा श्याम ॥ सरस्वत्यै चावो यत्तु र्यत्रे एण्योः सा
म्ना ज्येनाभिषि चामि ॥ ३७ ॥ अताषाडत धामा । अताषाडत
धामाग्निर्गर्ध्वस्त्रस्योषधयोऽप्यसुरसो मुदो नाम ॥ सनः ३८

संहिः

२४७

दम्बुह्मक्षत्रम्पातुस्मै स्वाहा वा द्वा श्र्यः स्वाहा ॥ ३८ ॥ संहि
तो विश्वसामा ॥ संहितो विश्वसामासू र्योगन्धर्वस्तस्यम
रीचयोप्सरसः आयुवो नाम ॥ सनः इदम्बुह्मक्षत्रम्पा
तु तस्मै स्वाहा वा द्वा श्र्यः स्वाहा ॥ ३९ ॥ सुषुम्णाः सूर्यर
श्मिः ॥ सुषुम्णाः सूर्यरश्मिश्चन्द्रमागन्धर्वस्तस्यनक्ष

ता०

२४७

॥ अथ अक्षरसो भे कुं यो नाम ॥ सनः इदं म्ब ह्मश्च त्रम्पातुतस्मै
 स्वाहा वा द्वा द्वाः स्वाहा ॥ ४० ॥ इषिरे विश्वं वा ॥ इषिरे
 विश्वं वा वातो गन्धर्वस्त्रस्यापोऽ अक्षरसः ऊर्जा
 नाम ॥ सनः इदं म्ब ह्मश्च त्रम्पातुतस्मै स्वाहा वा द्वा द्वाः
 स्वाहा ॥ ४१ ॥ भुज्युः सुपर्णः ॥ भुज्युः सुपर्णः यज्ञो गन्धर्वस्त्र

संहि०

२४८

स्यद्विणाऽअप्यसरसस्त्रावा नाम ॥ सनऽइदम्बुल्लक्ष्मश्च त्र
म्या तु तस्मै स्वाहा वा द्वाश्चः स्वाहा ॥ ४२ ॥ प्रजापतिर्विश्व
कर्मा ॥ प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनो गन्धर्वस्त्वस्यऽत्र कस्मा
मा अप्यसरसऽरुह्यो नाम ॥ सनऽइदम्बुल्लक्ष्मश्च त्रम्या ता०
तु तस्मै स्वाहा वा द्वाश्चः स्वाहा ॥ ४३ ॥ सनः ॥ सनो भुव २४८

नस्यपतेष्य जापते यस्य तऽ उपरिगु हायस्यवेह ॥ शु
स्मैव ह्मणे स्मै च नायामहि शर्म यच्छु स्वाहा ॥ ४४ ॥
समुद्रोऽसि। समुद्रोऽसि नभस्वा नार्द्र हानुः। शमूर्मयो
भूरभिमा वाहि स्वाहा मारुतोऽसि मरुताङ्गुणः। शमूर्मयो
भूरभिमा वाहि स्वाहा वस्य रसि दुव स्वाच्छु शमूर्मयोभ

संहिः मयोभूरभिमावाहि स्वाहा ॥ ४५ ॥ यास्वैः अग्नेसूर्ये रु
चो दिवमातन्वतिरश्मिभिः ॥ ताभिर्नोऽय द्यसर्वाभी
रुवेजनायनरक्काधि ॥ ४६ ॥ यावः ॥ यावो देवाः सूर्ये रुचो
गोष्ठश्चेष्टेषु यारुचः ॥ इन्द्राग्नीताभिः सर्वाभीरुचन्नो धत्त
बृहस्पते ॥ ४७ ॥ रुचन्नः ॥ रुचन्नो धेहि वास्मणे पुराजसु

संहिः
२४२

ता०
२४२

नस्तु वि॥ रुचं विष्णु पुंस्तेषु मयि धीरु वारुच म॥ ४८॥
तत्ता॥ यामि ब्रह्मणा वन्दमानं सदाशास्त्रे यजमानो ह
विर्भिः॥ अहेतुमानो वरुणो हवो ह्युरशः सामानः आयुः
प्रमोघीः॥ ४९॥ स्वर्गो धर्मः स्वाहा स्वर्गा कः स्वाहा स्वर्ग
शुक्रः स्वाहा स्वर्ग इत्योतिः स्वाहा स्वर्ग स्वर्गः स्वाहा॥ ५०॥

संहि०

२५०

अग्निं युनज्मि। अग्निं युनज्मि शवसा घृते नदि ब्यः
सुपर्णे वयसा हृदने म॥ तेन वयङ्गं मे मबुध्रस्य विष्ट
पण्णं स्वारुहाणाऽ अविनाकमुत्तमम् ॥ ५१ ॥ शतम्
१०० ॥ इमौ ते। पक्षाव जरा पतत्रिणौ याश्चाण्णं रक्षाणं तां
स्य पण्णं स्य ग्रे ॥ ताश्चा म्यते मसुक्ता मुलोकं यत्र ॥ २५०

तां

२५०

षयोत्रगुम्पुः प्रथम जाः पुराणाः ॥ पश ॥ इन्दुर्दक्षः ॥ श्येनः
त्रतावाहिरस्यपदाः शकुनोभुरस्युः ॥ महं सधस्थेद्रुव
ऽन्यानिषतो नमस्ते ॥ अक्षुमा माहिर्दक्षीः ॥ पश ॥ दिवोम
र्द्धसिष्टयिद्यानाभिर्गर्गोपासोषधीनाम ॥ विश्वायुः श
र्मसुप्रथानमस्यथे ॥ पश ॥ विश्वस्यसुर्देन ॥ विश्वस्य

संहीः
२५१

सुर्द्धन्नधिनिष्ठसिञ्चितः समुद्रतेहृदयमप्यस्वायुरपो
दत्तोदधिनिन्न ॥ दिवस्यर्द्धन्यादत्तरिदास्यथिष्ठा
स्वतो नो वृष्टाव ॥ ५५ ॥ इष्टो यज्ञः । इष्टो यज्ञो भृगुभि
राशीर्द्धवसुभिः ॥ तस्य नऽइष्टस्य ष्ठी तस्य द्विविणो ह
गमे ॥ ५६ ॥ इष्टो ऽ अग्निः । इष्टो ऽ अग्निराकृतः पिपत्तु

ता०

२५१

नऽदृष्टं हविः॥ स्वर्गे दहे वे ज्यो नमः॥ ५७॥ यदा कृता त॥
यदा कृता समसुखो दुर्दो वा मनसो वा स ज्ञतश्चक्षुषो
वा॥ तदनुप्रेतसु कृता मुलोकं प्यत्रऽत्रा षयो जग्मुः
प्रथमजाः पुराणाः॥ ५८॥ एतदं सधस्थः। एतदं सध
स्थपरितेददामि यमावहो ह्येवधि ज्ञातवेदाः॥ अथा

संहिः

२५२

गुत्तायजपतिर्वीऽश्च त एषस्मजानीतपरमेधोमन॥
॥प॥ एत आनाथापरमेधोमने वाः सधस्याविदरु
पमस्य॥ यदागच्छात्यथिभिर्देवयानैरिष्टापूर्तेकण
वायाविरस्मे॥६॥ उद्धुह्यस्व। उद्धुह्यस्वाग्रेप्रति
जागृहि त्वमिष्टापूर्ते स ह सजेथामयच्च॥ अस्मि

ता०

२५२

सुधस्येः अद्भुतरस्मिन्निश्चये देवाय जमानश्च सीदत ॥
॥ ६१ ॥ येन च हसि। सह संख्येनाग्ने सर्व वेद सम ॥ तेनेमं य
ज्ञत्रो नयस्व र्हि वेषु गतवे ॥ ६२ ॥ प्रसूरे ण परिधिना। सु
वाचे द्या च बर्हिषा ज्ञत्रे मं य ज्ञत्रो नयस्व र्हि वेषु ग
तवे ॥ ६३ ॥ यदुत म। यदुतं यत्परादानं यत्सुतं यत्प्राश्नु

संहि०

२५३

दक्षिणा ॥ तदग्निर्वैश्वकर्माणाः स्वर्देवेषु नोदधत् ॥
॥ ६४ ॥ यत्र धारा ॥ यत्र धाराः अनपेता मधो गर्धतस्य
वया ॥ तदग्निर्वैश्वकर्माणाः स्वर्देवेषु नोदधत् ॥ ६५ ॥
अग्निरस्मिन् ॥ अग्निरस्मिन् जन्मना जातवैदाद्युतमे
वह्नु रमते ममः आसन् ॥ अर्कश्चिवात्तूरजसो विमा

ता०

२५३

नोजस्वो घर्मो हविरस्मिन्नाम ॥ ~~इह~~ ॥ त्रवो नाम ॥ त्रवो ना
मास्मि यजुषि नामास्मि स्वामानि नामास्मि ॥ येऽत्र
ग्रयः पाञ्चज न्याऽअस्याम्येधि च्यामाधि ॥ तेषामसि त्व
मुत्तमः प्रनोजीवा तवे सुव ॥ ~~इह~~ ॥ धात्रे ह त्यायुशवे से
एतनाषा ह्यायव ॥ इन्द्रावर्तयामसि ॥ ~~इह~~ ॥ सुहृद

संहिः

२५४

नुमुरुङ्गत। सियत्तमहस्त्रमिन्दुसम्पिणकुनारुम्॥
अभिवृत्तं वद्धमानुम्पियासुमपादमिन्दुतवसाजघन्य॥
॥६॥ विनः॥ विनः॥ इन्दुमधोजहिनीचायकाष्टतन्यतः॥
योऽयस्ममाँऽअभिदासत्यधरङ्गमयातमः॥१०॥ मृता
गोम। भीमः कुचरो गिङ्गा। परावतः॥ आजगत्यापरस्या॥ २५४

॥१॥

सु कर्तुं सृष्टिं शायं प्रविमिन्त्यु तिगमं च विशां च तादृ विमथो
नुदस्व ॥ ११ ॥ वैश्वानरो नः ॥ वैश्वानरो नः ॥ कुतयः ॥ आप्य
या वतु परावतः ॥ अग्निर्नः सुहृती रूपः ॥ १२ ॥ एष्टो दिति
एष्टोऽ अग्निः एष्टि ध्याम्यष्टो विष्टोऽ उषधीरा विवेश ॥
वैश्वानरः सहसा एष्टोऽ अग्निः स नो दिवा सरिष्यन्तु

संहिः

२५५

नक्तम॥१३॥ अश्यामतम् । अश्यामतद्गाममग्ने तवोती
५ अश्यामरयि ६ रयिव । सुवीरम् ॥ अश्यामवाजमभि
वाजयन्तोश्यामद्गुम्भमजरजरत्ने ॥१४॥ वयन्ने । ५ अ
द्यरिमाहिका ममुत्तानरुस्त्रासोपसद्वा ॥ यजिष्ठेन
मनसायहिदेवानस्त्रेधताम न्मनाद्विष्णोऽ अग्ने ॥

ता०

२५५

॥१५॥ धामं हृदग्निः । धामं हृदग्निरिन्द्रो ब्रह्मादेवो ब्रह्म
स्पतिः ॥ स वेतसो विश्वे वा यज्ञमपावन्तु नः शुभे ॥१६॥
त्वं य्य विष्ट । दशुषो न्हः । पाहि ष्ट एध्वी गिरः ॥ रक्षो तो
कमु तत्कनना ॥१७॥ इति वा न सने य संहिता या दीर्घा
दे अष्टादशोऽध्यायः ॥ ॥१८॥ स्वादि ह्वी । स्वाडुनाती

सं०

२५६

ब्रह्मणः पुताममृतेन॥ मधुमती मधुमता सुजा मि स रं सो
मेन॥ सोमो स्य शिवः प्रम च स्व सर स्व त्वे प च्य स्वे द्राय
सुत्रो म्मो प च्य स्व॥ १॥ परीतः॥ परीतो वि च ता सुत रं सो
मो य उ त्त म रं ह वि॥ ॥ दध च्चायो न र्योऽश्च प्पुत्र त्तरा
सुषा व सोम म दि मिः॥ १॥ च्चायोः पुतः॥ च्चायोः पुतः प

ता०

२५६

वित्रेणस्यङ्गोमोऽतिदुतः॥इन्द्रस्ययुज्यःसखा॥वा
योःपुतःपवित्रेणस्यङ्गोमोऽतिदुतः॥इन्द्रस्ययुज्यःसखा॥
॥३॥पुनर्निते।परिखुतःसोमःसूर्यस्यदुहिता॥वारेणश
श्वतातना॥४॥ब्रह्मक्षत्रम्।ब्रह्मक्षत्रम्बतेतेजऽ
न्द्रियःसूर्यासोमःसुतःआसुतोमदाय॥शुक्लेणदिव

संहोः
२५७

देवताः पिष्ट ग्निर्वरसेना न्नं व्यजमाना यथेहि ॥ ५ ॥ कुविद
ज्ज ॥ यवमन्तो यवश्चिद्यथा दह्यन्तु पूर्ववियूय ॥ इहेहे
षाङ्कुणु हि भोजनानियेव हि षो नमः ॥ उक्त्वा यजति ॥ उ
पयाम गृहीतो स्यात्स्विष्ट्या न्वासरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वासुत्रा तां
म्माः ॥ सृष्टते योनिस्ते जसे त्वा वीर्यो यत्वा वलाय त्वा ॥ २५७

॥६॥ नान्नाहि। वा न्दे वहित६ सदस्त्तु तम्मा स६ स६ द्याथाम्य
रमेध्वो मन्त्र॥ सुरात्त्वमसि शुष्मिणी सोमऽरुषमामाहि६ सीः
स्वा योनिमाविशती॥ ७॥ उपयामगृहीतोसि। उपयामगृ
हीतोस्याश्विनत्तेजः सारस्वतं वीर्यं मेन्द्रम्बलम्॥ रुषते
योनिर्मोदाय त्वानन्दाय त्वामहसे त्वा॥ ८॥ तेजोसि। तेजो

संहिः

२५८

सितेजोमयिधेहि वीर्यं मसि वीर्यं मयिधेहि बलं मसि
लं मयिधेहि ह्यो जो स्यो जो मयिधेहि मन्त्रुरसि मन्त्रु
यिधेहि सहो सिसहो मयिधेहि ॥ ए॥ याव्या गध्म याव्या
ग्वं विष्विक्को भौ वृकं चरन्ति ॥ श्येनं मपत त्रिणां सिं
हं समम्पा त्वं हसः ॥ १० ॥ यदापि पेषा मातं मुञ्चः प्र

तां

२५८

मुदितो धयन् ॥ एतत्तदेग्रेऽश्नन् एणो भवाम्यहं तोषितै
मया ॥ समुचस्य समामभेदे एण्डुः द्विपुचस्य द्विमापापम
नापुडुः ॥ १॥ देवाय जम ॥ देवाय जमत चतभेषज निषजा
श्विनी ॥ वाचा सरस्वती भिषगिन्द्रायेन्द्रियाणि दधन्तः ॥
॥ १२ ॥ दोक्षायै रूपम् ॥ दोक्षायै रूपं शष्याणि प्रायणी

सहिः

२५६

यस्य तोक्त्रानि॥ क्रयस्य रूपं सोमस्य लाजाः सोमाप्यं
शवोमधु॥ १३॥ आतिथ्यरूपमासरम्। आतिथ्यरूपं
मासरमहवीरस्य नृगङ्गः॥ रूपमुपसदामे तत्तिस्त्रो
रात्री। सुरासुता॥ १४॥ सोमस्य रूपम्। सोमस्य रूपं
तस्य परिश्रुत्परिषिद्यते॥ अग्निवश्चा नृग्वधैर्षजः

ता०

२५६

मिन्द्रायै नमः सरस्वत्या ॥ १५ ॥ आसन्दीरूपम् । आसन्दी
रूपं राजासन्दीर्घे द्वे द्वे कुम्भीसुराधानी ॥ अत्ररऽउत्तरवे
द्यारूपक्षारोत्तरोभिषक्त ॥ १६ ॥ द्वे द्यावेदिसु द्वे द्यावेदिसु
समाप्यते बर्हिषा बर्हिषिन्द्रियम् ॥ यूपेण यूपऽप्य
तेषुणीतोऽग्निग्निरग्निना ॥ १७ ॥ हविर्द्वानंयतरा हविर्द्वौ

संहिः

२६०

नंय्यदृश्वि नाग्नीध्रंय्यस्मरस्वती॥ इन्द्रायेन्द्रः सदस्व
तम्यत्कीशा लुङ्गहपत्यः॥ १८॥ प्रेषेभिः प्रेषान् प्रे
षेभिः प्रेषानाप्नोत्याप्सीभिराप्सीर्यज्ञस्य॥ पुयाजिभि
रनुयाजा च्चषद्वारेभिराहुती॥ १९॥ पशुभिः पश्वन् ता०
पशुभिः पश्वन्नाप्नोति पुरोडाशैर्हविर्णाष्या॥ वृन्देभिः २६०

सामिधेनीर्ध्या ज्यार मिर्वषद्धारान् ॥ २० ॥ धानाः करस्रः ॥
सक्तवः परीवापः पयोदधि ॥ सोमस्यरूप ईहविषः आ
मिह्यावाजिनमधु ॥ २१ ॥ धानानाण्यरूपम् ॥ धानानाण्य
रूपदुर्वलम्परिवापस्यगोधूमाः ॥ सक्तानाण्यरूपम्
द्वरमुपवाकाः करस्रस्य ॥ २२ ॥ पयसोरूपम् ॥ पयसोरूपं

संहिः

२६१

यद्यवाद्दधोरूपङ्कर्वेभूनि॥ सोमस्यरूपं वाजिनं
सौम्यस्यरूपमामिह॥ १३॥ आश्रावया आश्रावये
तिस्त्रोत्रियाः प्रत्याश्रावोऽनुरूपः॥ यजेति धाय्या
रूपमुगाथाये यजामह॥ १४॥ अर्द्धऽत्रैरुक्ता नाम्ना ता
अर्द्धऽत्रैरुक्ता नाम्ना रूपमुदैराप्नोति निविदः॥ पूण २६१

वैः शस्त्राणां रूपमयं सा सोमऽऽप्यते ॥ श्या ॥ अश्वि
श्याम्यातः सर्वनमः ॥ अश्वि श्याम्यातः सर्वनमिन्द्रेणैन्द्र
म्माद्यन्दिनमः ॥ वैश्वदेवऽऽसस्वत्यात्तृतीयमाप्सऽऽ
सर्वनमः ॥ श्या ॥ वायव्यौर्वायव्यात्नि ॥ वायव्यौर्वाय
व्यात्त्याप्नोतिसतेन द्रोणकलशम् ॥ कुम्भीश्यामस्तु ॥

संहिः

२६२

एणे सुते स्या ली भि स्या ली रा प्यो ति ॥ १७ ॥ यजुं ब्रि रा प्य ते ।
यजुं ब्रि रा प्य ते ग्रहा ग्रहे स्त्रो मांश्च विदुर्तीः ॥ छन्दो मि
रक्ता शस्त्राणि साम्ना व भरथऽ आप्य ते ॥ १८ ॥ इडा मि
र्षे दान् ॥ इडा मि र्षे दाना प्यो ति स्तुक्त्वा के ना शिषः ॥
शंय्यु ना पत्नी संव्याजो न्समिद्वयजु पा सणां स्याम् ॥ १९ ॥

ता०

२६२

बुतेन दीक्षाम् । बुतेन दीक्षामाप्नोति दीक्षयाप्नोति दक्षिणा
म् ॥ दक्षिणा श्रद्धामाप्नोति श्रद्धया स त्वमाप्यते ॥ ३० ॥
एतावद्गुणम् । एतावद्गुणं व्यजस्य यदेवैव ह्यमाणा कृतम् ॥
तदेतत्सर्वमाप्नोति यज्ञसौत्रामणी सुते ॥ ३१ ॥ सुरावन्नम्ब
हिषदम् । सुरावन्नम्बहिषदं सुवीरं व्यजह हि न्वन्ति

संहि०

२६३

महिषानमोभिः॥ दधानाः सोमन्दि वि देवैवतासुमदेमे
नृय्यजामानाः स्वकीः॥ ३२॥ यस्त्रे। यस्त्रेरसः स मृतः उ
षधीषु सोमस्य शुष्मः सुरया सुतस्य॥ तेन जिच्च यजमा
नममदेन सरस्वतीमश्विना विन्दुमग्निम्॥ ३३॥ यमश्वि ता
ना॥ यमश्वि नानामुचेरासुरादधि सरस्वत्यसु नोदिन्द्रि २६३

याया॥ इमं तृप्तं शुक्रं मधुमत्तमिन्दुं सोमं राजानमिह भ
क्षयामि॥ यदत्र रिप्सुं रसिनः सुतस्य यदि द्रोऽपि व
क्ष्वीभिः॥ अहं तदस्य मनसा शिवेन सोमं राजानमिह
भक्षयामि॥ ३५॥ पितृभ्यः स्वधा यिभ्यः स्वधानमः पिता
महेभ्यः स्वधा यिभ्यः स्वधानमः प्रपितामहेभ्यः स्वधा

संहिः

२६४

विष्णुः स्वधानमः ॥ अक्षचित्तरोमी मदत्तपितरोतीत्
पत्तपितरः पितरः शुभं द्वम् ॥ ३६ ॥ पुनत्तुमा पितरः सो
म्यासः पुनत्तुमा पितामहाः पुनत्तुप्यपितामहाः ॥ पवि
त्रेण शतायुषा ॥ पुनत्तुमा पितामहाः पुनत्तुप्यपितामहाः ॥ ता
पवित्रेण शतायुषा विश्वमायुर्ध्वं न्नवे ॥ ३७ ॥ अग्नः २६४

आयुष्मिन्नि। पवसुः आसुवोर्जमिषश्चनः॥ आरे बाध
स्वदुष्कुनाम्॥ ४०॥ पुनस्तुमादेवजुनाः पुनस्तुमनसा
धियः॥ पुनस्तुद्विश्रवाभूतानि जातवेदः पुनीहिमा॥ ३९॥
पवित्रेण पुनीहि। माशुक्लेण देवदीद्यत॥ अग्नेकृत्वा
कृत्स्नं रनु॥ ४०॥ यत्तै। पवित्रं मुञ्चिष्यग्ने विततमस्त

सं० हिः रा॥ ब्रह्म ते न पुनानुमा॥ ४१॥ पवमानः सः। पवमानः सोऽ
२६५ अद्य नः प्रवित्रेण विवर्षणिः॥ यः पोता स पुनानुमा॥ ४२॥
उभाश्चान्देव। सवितः प्रवित्रेण सवेन च॥ मा स्पुनी हि वि
श्वतः॥ ४३॥ द्वैश्वदेवी पुनती दिव्या गा द्यस्या मिमा
व द्या रक्षन्ती रवीत पृष्टा॥ तया मदन्तः स धामादिषु च

ता०

२६५

य॒ष्मि॒न् स्या॒म प्र॒तयो॒रयो॒णाम् ॥ ४४ ॥ ये॒ स॒मा॒नाः । स॒म॒न॒सः । प्रि॒त
रो॒यम॒राज्ये॑ ॥ ते॒षां लो॒कोः स्व॒धान॒मो य॒ज्ञो दे॒वेषु॑ क॒ल्प॒ता
म् ॥ ४५ ॥ ये॒ स॒मा॒नाः । स॒म॒न॒सो जी॒वा जी॒वेषु॑ मा॒म॒कीः । ते॒षा
म् श्री॒र्मो॒यि क॒ल्प॒ताम॒स्मिं लो॒के श॒त॒ष्टि॒ स॒माः ॥ ४६ ॥
दे॒व॒सु॒ती । ऽ॒ञ्च॒ष्ट॒णव॒मि॒त्तु॒णाम॒रु॒दे॒वा॒नामु॒तम॒र्त्याना॑म् ॥

संरुः ताभ्यामिदं विश्वमेव हसमेति यदन्तरापितरम्मातरञ्च ॥
॥ ४१ ॥ इदं हविः प्रजननमेऽश्नुदशवीर्यं सर्वग
णस्त्वय्ये ॥ आत्मसन्निपजा सन्निपशु सन्नि लोक
सन्त्यभयसन्नि ॥ अग्निः प्रजा म्वकुलामेकरो च नम्य
योरेतोऽस्मा सुधत्त ॥ ४२ ॥ उदीरताम उदीरताम कर

ता०

२६६

ॐ त्परासऽउ न्मद्भ्यमाः पितरः सोम्यासः॥ असुं व्यऽइयुर
हेकाऽन्म तशास्ते नो वत्तु पितरो हवेषु॥४॥ अङ्गिर सोनः॥ पि
तरो नवग्वाऽअथर्वाणो भृगवः सोम्यासः॥ तेषां वयदिसु
मतौ यजिया नाम पिभुद्रसौमनुसेस्याम॥५॥ येनः॥ येनः
पूर्वपितरः सोम्या सोन हिर सोमपीथं वसि द्वाः॥ तेभि

संहिः

२६१

व्यमः स द शराणो हवी पं ष्यु शानु शद्रिः प्रतिकाममन्तु॥

॥५१॥ त्वद सोम । त्वद सोम प्रचिकितो मनीषा त्वद रजि

ष्टमनुने षि पन्था म्र भातव प्रणीती पितरो नऽऽ न्यो देवे

षुरत्क्रम भजन्त धीराः ॥५२॥ त्वया हि नः पितरः सोमप

र्वे कर्माणि चक्रुः प्रवमान धीराः ॥ च त्वन्न वातः परिक्षी

ती०

२६१

१५२२०० सुवीरेभिरश्वैर्मघवाभवानः॥५३॥ त्वहंसोम।
पितृभिः संविदो नोनु द्यावापृथिवीऽ आततन्य॥ तस्मै
तश्चन्दोहविषा विधेमवयं स्यामपतयोरयीणाम्॥
॥५४॥ बर्हिषदः पितरः॥ बर्हिषदः पितरश्चुह्यर्ध्वगि
मावोह द्यावक्षमाजुषद्वम्॥ तश्चागतावसारं तमेना

संहिः ध्यानः शंख्यारण्यो देवा त॥ ५५॥ आहम्रा आहमि ते हसुवि
२६८ दत्रांश्च अविस्मिनपात अविक्लमण अविध्योः॥ बर्हि
षदोयेस्वधया सुतस्य भजतापि त्वत्त इहागमिष्टाः॥ ५६॥
उपद्रुताः पितरः सोम्या सो बर्हिष्येऽपुनि विषुष्येयेषु॥ ता०
तः आगमन्तुतः इह श्रुवन्त्वधिबुवन्तुतेऽव त्वस्मान्॥ २६८

॥५१॥ आयत्तुनः पितरः सोम्यासौ ग्निष्वात्ताः पृथिभिर्देव
यानैः ॥ अस्मिन् यजेत् स्वधयामदत्तौ धिबुवत्तुतेव हवस्मान् ॥
॥५२॥ अग्निष्वात्ताः पितरः ॥ अग्निष्वात्ताः पितरः सहग
स्तसदः सहः सदस्तसुष्पणीतयः ॥ अत्ता हवींषिप्रय
तानि बर्हिष्यथारयिः सर्ववीरन्दधातन ॥५३॥ येऽअ

संहि०
२६६

ति२

श

अग्निष्वाताः।येऽअग्निष्वातायेऽअनग्निष्वातामद्येदिवःस्वध
यामादयन्ते॥तेऽअस्यराडसुनीमेतांयथावन्तेचैकल्ययाति॥
॥६॥अग्निष्वातानृतुमतः॥अग्निष्वातानृतुमतोहवाम
हेनाराशे।सेसोमपीथय्यऽअश्वः॥तेनोविष्यासःसुहवा
भवन्तुवयस्यमपतयोरयीणाम॥६॥अअज्ञानु॥

ता०

२६६

दक्षिणतो निषद्योमं व्यजमभिर्गणीतु विश्वे ॥ माहिं ^{सि} ६० ह्यपि त
रः केन विनोयद् ॥ आगः पुरुषता कराम ॥ इथा आसीना सो
ऽअरुणी नाम्ना आसीना सोऽअरुणी नामुपस्थैरयि धत्त
दाशुषे मर्त्याय ॥ पुत्रे आः पितरस्तस्य वस्वः प्रयच्छततः
इहोर्जन्दत ॥ ६३ ॥ यमग्ने कव्यवाहन त्वच्चिन्मन्वसेर

संरुः

२१०

यिमा॥ तन्नो गीर्वाः श्रवाय्यचे वत्रापनयायुजम्॥ ६४॥ योऽ
अग्निः॥ कव्यवाहनः पितृभ्यश्च दत्तावधः॥ प्रदुह्य
निवो वतिदेवे श्वपितृभ्यः॥ ६५॥ त्वमग्ने॥ त्वम
ग्नेऽइदितः॥ कव्यवाहनावाहुध्यानिसुरभीणि ह्रस्वी॥
प्राशः पितृभ्यः स्वधयातेऽश्वश्च वि त्वदेवप्रयता

ता०

२१०

हृवीणं पि॥ ६६॥ ये च॥ ये चेह पितरो ये च नेह यौश्च विद्मया
१॥ उचनप्र विद्म॥ त्वेवै स्थयाति ते जात वेदः स्वधाभिर्धु जह
सुहोतं शुषस्वा॥ ६७॥ इदमिह श्रुः॥ इदमिह श्रुः॥ नमोः
अस्त्वद्ययेषू वीसोयः॥ उपरासः॥ इयुः॥ ये पार्थिवे रजस्य
निषता ये वान्तु नः॥ सुहजना सुविह्व॥ ६८॥ अधायथा नः

संहिः

७१

पितरः परासः पुत्रासौऽत्र ग्नऽत्र तमाशु प्राणाः॥ शुची
दयन्दी विनिमुक्ता शासः आमाभि न्नतौऽत्र रुणीर पबुन॥
॥ ६२ ॥ उशन्न रत्त्वा । उशन्न रत्त्वा निधीम ह्युशन्नः समिधी
महि॥ उशन्न शतऽत्रावरु पितृ न्नविषेऽत्र न्नवे॥ ७० ॥ ता०
अपाम्पे नैन । अपाम्पे नैन मुचेः शिरऽइन्द्रो देवर्तय॥ ७१

विष्णुयदजयस्य ध्वः॥११॥ सोमो राजा। सोमो राजा मृतं सु
तः॥ त्रीणि जीषेणाजहन् नृत्यम्॥ अतेन सत्यमिन्द्रियं विषा
नं शुक्रमन्धसः॥ इन्द्रस्येन्द्रियमिदम्यथो मृतमन्धु॥१२॥
अद्भ्यः शीरसा। अद्भ्यः शीरं ध्यापिबुधुङ्गाङ्गिरसो धिया॥
अतेन सत्यमिन्द्रियं विषानं शुक्रमन्धसः॥ इन्द्रस्येन्द्रिय

संहिः

२१२

मिदम्पयोमृतममधु॥१३॥सोममद्भ्यः॥सोममद्भ्योऽपिब
ह्मन्द्साहर्दःसःशुविषर॥अतेनसुह्यमिन्द्रियंविषान
र्दःशुक्रमन्धसःइन्द्रस्येन्द्रियमिदम्पयोमृतममधु॥१४॥
शातम॥१००॥अन्नात्पिबुतः॥अन्नात्पिबुतोऽसम्ब्रह्म
ण्यपिबह्वत्रमयःसोममुजापतिः॥अतेनसुह्यमि

ता०

२१२

न्द्रियं विपानं ६ शुक्रं मन्धसः इन्द्रस्य न्द्रियमिदम्यो मृत
मधु ॥ १५ ॥ रितो मन्धसः रितो मन्धसः विजहाति यो निम्य विश
दिन्द्रियम् ॥ गर्भो जरायुना वृतः उल्वं अहाति जन्मना ॥
अन्तेन सत्यामिन्द्रियं विपानं ६ शुक्रं मन्धसः इन्द्रस्य न्द्रिय
मिदम्यो मृतमधु ॥ १६ ॥ दृष्टारूपे । व्याकरोत् स चान्द्र

संहिः

२७३

तेषु जापतिः॥ अश्रद्धामन् ते द्वा कु द्वा णं सुहोषु जाप
तिः॥ अतेन सत्यामिन्द्रियं विषान ६ शुक्रं मन्धसः इन्द्रस्ये
न्द्रियमिदम्ययो मृतमधु॥ ११॥ चिदेन रूपे। व्यापिबन्सुता
सुतोषु जापतिः॥ अतेन सत्यामिन्द्रियं विषान ६ शुक्रं म
न्धसः इन्द्रस्येन्द्रियमिदम्ययो मृतमधु॥ १२॥ दृष्टा

ता०

२७३

परिस्रुतः॥ दृष्ट्वा परिस्रुतो रसः शुक्रैः एण शुक्रं ध्यापिवत्स
यः सोमस्य जापतिः॥ अतो न स स्यात्प्रिन्द्रियं विपानः शुक्रम
असः॥ इन्द्रस्येन्द्रियमिदमप्यो मृतमधु॥ १०॥ सीसेन तत्र
सीसेनात्तममनसामनीषिणः शुक्रं सूत्रेण कवयो वयन्ति॥
अश्विना यज्ञः संविता सरस्वती इन्द्रस्य रूपं चरुणाभिष

सं० हिः

२१४

ज्यन् ॥ ८० ॥ तदस्य रूपममृतं शचीभिस्त्रिखोदधुर्देव

ताः सप्त राणाः ॥ लोमानिशव्यैर्बहुधानतो कमभिस्त्रिग

स्यमाणं समभवन्नलाजाः ॥ ८१ ॥ तदश्विनाभिषजासुइ

वर्त्तनी सरस्वती वयतिपेशोऽचक्षरम् ॥ अस्थिमज्ञान ता०

म्मासैरेः कारोतरेण दधतो गवात्तुचि ॥ ८२ ॥ सरस्वतीम् २१४

नसापिशलेवसुनासत्याश्र्यावयतिदृशतंवपुः॥रसमपरि
सुताम्रोहितन्नग्रजुर्दिरत्तसरन्नवेम॥५३॥पयसाशुक्रम॥
पयसाशुक्रममृतञ्जनित्रुहःसुरयामृत्राजानयन्नरेतः॥
अपामातिदुर्मतिम्बाधमानाऽजवद्वेधातःसुवृत्तद
रात॥५४॥इन्द्रःसुत्रामा॥इन्द्रःसुत्रामाहृदयेनसुत्यसु

संरिः

२५

रोडाशेनसविताजजान॥ यत्कं ह्योमानं वरुणोभिषज्य
अतस्तेवायच्यैर्नभिनातिपित्तमा॥ ५॥ आत्राणिस्था
ली॥ आत्राणिस्था लीर्मधुपिन्वेमानागुदाः पात्राणि
सुदुधानयेन॥ ॥ श्येनस्यपत्रन्नप्लीहाशस्त्रीमिशसन्दि
नाभिरुदरन्नमाता॥ ८॥ कुम्भोवनिहुः॥ कुम्भोवनिहुर्ज

ती०

२५

निताशचीमि र्यस्मिन्नयेयो न्याङ्गः श्रीः अक्षः॥ प्राशि र्द्य
क्तैः शतधारऽउत्सोदुहेनकुम्भीस्वधाम्पित्तः॥ ५॥ मु
खैः सत्॥ मुखैः सदस्यशिरऽइत्सतेनाजि ह्वापविमंभिव
नासत्सरस्वती॥ वप्यन्नपायुर्जिषगस्यचालोच्चस्त्रि
शेपोहरसातरस्वी॥ ७॥ अश्विभ्या चक्षुः॥ अश्विभ्या

संहिः

ॐ

अचुरमृतजुः हो श्या च्छागे नते जो हविषा श्रुतेन ॥ पञ्चम
णिगे धर्मैः कुर्वन्तैरुतानिपेक्षो न शुक्रमसितं त्वसति ॥ २६ ॥
अविर्त्तमेषो न सिद्धीर्यो यथा एतस्य प्रम्याः अमृतो
य हो श्याम ॥ सरस्वत्युपवाकै र्यो नन्नस्या निबर्हिर्विद
रैर्जी जान ॥ २७ ॥ इन्द्रस्य रूपम् ॥ इन्द्रस्य रूपम् प्रभो बला

ता०

ॐ

यकर्म श्याणं श्रोत्रं ममृतं दुहं श्यामं ॥ यवानवर्हिर्बु
विके सराणि कर्कशं धुज्जं मधुसारघमुरवात् ॥ २१ ॥ आ
त्मन्नुपस्थे । आत्मन्नुपस्थे न च कस्य लोममुखेश्म
श्रूणि न ध्यागध्रलोम ॥ केशानशीर्षं न्यशसे श्मि यै शि
खासि ६ हस्यलोम त्विषिरिन्द्रियाणि ॥ २२ ॥ अङ्गान्या

संहिः त्वमना अङ्गा न्यात्कमत्रिषजातदुश्चिनात्कमानमङ्गैः
२७१ समधात्सरस्वती॥ इन्द्रे स्यारूपर्षिः शतमानमायुश्चुन्द्रे
एङ्योतिरमृतन्दधाना॥ २३॥ सरस्वती यो न्याम सर
स्वती यो न्याङ्गर्भमन्तराश्वि न्याम्यत्की सुहृतम्बिभ ता
र्त्ति॥ अपारसेनवसुणो न साम्नेन्द्रे ष्वि ये जनयन्त्राण्यसु २७१

राजा ॥ १४ ॥ तेजः पशुनाम् । तेजः पशुनाम् हि पिडि
यावत्परिस्तुतापयसासारधम्मधु ॥ अश्विश्चातुग्व
अषजासरस्वत्यास्तुतास्तुताश्याममृतः सोमऽइन्दुः ॥
॥ १५ ॥ इति वाजसनेयसंहितायान्दीर्घपाठेष्टकोनविंशो
ध्यायः ॥ ॥ ॥ क्षत्रस्य योनिः ॥ क्षत्रस्य योनिरसिद्ध

संहिः तस्य नाभिरसि ॥ मा त्वाहि ६ सी न्मा माहि ६ सीः ॥ १ ॥ निष
२८ सादा धृत वृत्तो वरुण पश्चात्वा ॥ साम्ना ज्याय सुक्रतु ॥
मृह्योः पाहि विद्योत्याहि ॥ २ ॥ देवस्य त्वा । सवितुः पुंस
वेष्टिनो वृद्ध्या मुह्यो हस्ताभ्याम् ॥ अग्निने ब्रूष ता ०
ऊयेन तेजसे वृहस्पत्या मिषि चामि सरस्वत्यै भैषज्ये २९

नवीर्या त्या नद्या याभिषि आमी त्रसो द्वियेण बला यश्चि
ये यशसेभिषि चामि ॥ ३ ॥ कौसि। कतमो। सिक्कस्मै त्वा का
य त्वा ॥ सुश्लोक सुमद्ग लसत्यराजन् ॥ ४ ॥ शिरो मे। शिरो
मेश्चि यशो मुखान्त्वोपिः केशाश्च शम्भश्चूणि ॥ राजा मे प्रा
णाऽऽमर्त्तसिम्भाद्बहुर्विराड्भोत्रम् ॥ ५ ॥ जिह्वामे। भुङ्क्ते

संहिः

२९६

वाङ्महोम नोम न्युः स्वराङ्गामः॥ मोदाः प्रमोदाः अङ्गु
लीरङ्गानिमित्रमे सहः॥ ६॥ बाहूमे। बाहूमेवलमिन्द्रि
यः हस्त्वामेकमेवीर्यमे॥ आत्मा हस्त्रमुरोमम॥ ७॥
पृष्ठीमे। राष्ट्रमुदरमः सौग्रीवाश्चुश्चोणी॥ ऊरुः अ
रुक्नी जानुनी विशोमे ऊनि सर्वतः॥ ८॥ नाभिर्मे। चित्तं

ता०

२९६

न
विज्ञानम्यायुर्मपवितिर्ब्रसत ॥ आ^{नु} न न्हावास्ते मे भगः
सौभाग्यमपसः ॥ ज द्याभ्यामप द्या न्धर्मोस्मिद्विशिराज
प्रतिष्ठितः ॥ र्ण ॥ प्रति हने । प्रतितिष्ठामिराष्ट्रे प्रत्यश्वेषु
प्रतितिष्ठामिगेषु ॥ प्रत्यङ्गेषु प्रतितिष्ठाम्यास्व न्युतिप्रा
णेषु प्रतितिष्ठामिपुष्ट्रे प्रतिद्यावापृथिव्योः प्रतितिष्ठ

संभिः मियजे॥१०॥ त्रया देवाः॥ त्रया देवाः॥ एकादश त्रयस्त्रिं
२८० शाः सुरा भसः॥ बृहस्पतिपुरोहिता देवस्य सवितुः सवे॥
देवा देवैरवत्तुमा॥११॥ प्रथमा द्वितीयेः॥ प्रथमा द्वितीये
द्वितीया स्मृतीये स्मृतीयाः सत्येन सत्यं व्यजेन यज्ञो यजु ता
र्क्ष्यो ज्ञेयः सिसामभिः सामा न्यृश्निर्त्रैवः पुरोनुवा ॥ २८०

क्याभिः पुरोनुवाक्याः व्याख्याभिर्गोत्र्याः वषट्कारैर्व
षट्काराः श्रुतिभिराहुतयोमे कामाः समर्द्धयतुभूः स्वा
हा ॥ १२ ॥ लोमानिष्पयतिः । लोमानिष्पयतिर्ममस्व इत्युच्चा
नतिरागतिः ॥ साम् सम् उपनतिर्वस्वस्थिम् जाम् आन
तिः ॥ १३ ॥ यद्देवाः । यद्देवादेव हेतुने वासश्च कृमाव

संहिः यम॥ अग्निर्मातस्मादेनसो विश्वा नमुच्यन्ते हसः॥ १४॥

२८१ यदि दिवा। यदि दिवा यदि नक्तु मे नाणं सिचकृमाव यम॥

वायुर्मातस्मादेनसो विश्वा नमुच्यन्ते हसः॥ १५॥ यदि

जाग्रत्। यदि जाग्रद् यदि स्वप्नः स नाणं सिचकृमाव

यम॥ सूर्यो मातस्मादेनसो विश्वा नमुच्यन्ते हसः॥

ता०

२८२

॥१६॥ यद्गामे। यद्गामे यदरस्ये यत्सभायां यद्विद्विरे ॥
यद्दुदे यद्व्ये यदेनश्च कुमा वृथं यदेव स्याधिधर्म
णितस्यावयजनमसि ॥७॥ यदाप ॥ यदापोऽशुच्याऽ
इति वरुणोति शपामहे ततो वरुण नो मुञ्च ॥ अथ भयनि
वुस्युणानि चैरुसिनि वुस्युणा ॥ अथ देवैर्देवैर्कृतमे

संहिः नोयक्त्वामर्त्यैर्मर्त्यैकतम्पुरु राबोदेवरिषस्याहि॥१८॥

२८२ समुद्रते। समुद्रतेहृदयमप्स्वन्तसत्त्वाविशत्त्वोषधीरु

तापं॥ सुमित्रियानः आपः उषधयः सत्तुडुर्मित्रियास्त

स्मै सत्तुयोस्मान्देहिय च्चयन्दिषमः॥१९॥ दुपदा ता०

दिवसुमुचानः॥ सिन्नः स्नातो मलादिव॥ पूतम्यवित्रे २८२

ए॒वा॒ङ्ग्य॒मा॒पः॒ शु॒भ॒तु॒मै॒न॒सः॑ ॥ १० ॥ उ॒द्दु॒य॒म॒ । उ॒द्दु॒य॒त्त॒म॒
स॒स्य॒रि॒सूः॒ प॒श्य॒त्तः॒ उ॒त्त॒र॒म॒ ॥ दे॒व॒ न्दे॒व॒ च॒ सूर्य॒म॒ग॒न्म॒
ङ्ग्यो॒ति॒रु॒त्त॒म॒म॒ ॥ ११ ॥ अ॒पो॒ऽअ॒द्या॒ । अ॒पो॒ऽअ॒द्या॒ च॒वा
रि॒ष॒र्त्त॒से॒न॒स॒म॒स॒ह॒म॒हि॒ ॥ प॒य॒स्वा॒न॒ग्न॒ऽआ॒ग॒म॒त्त॒म॒मा
स॒र्त्त॒स॒ज॒ब॒र्च॒सा॒प्र॒ज॒या॒व॒ध॒नै॒न॒व॒ ॥ १२ ॥ ए॒धो॒सि॒ । ए॒धो॒

संहिः स्येधिषीमहि सामिदसिते जो सिते जो मायि धे हि॥ स माववर्ति
२८३ एधिवीसमुषाः समुसूर्यः समुचि श्वमिद अगत॥ द्वै
श्वानरज्योतिर्ज्ञे संविभस्त्वा माच्यः श्ववैभूः स्वाहा॥
॥१३॥ अश्व्यादधामि। समिधमग्रे ब्रतपते त्वयि॥ ब्रता
च श्वदाचोपैमीध्वेत्वादीक्षितोऽश्वहम्॥१४॥ यत्र

ता०

२८३

ब्रह्मा। वहोत्र च सम्य औचरतः सह ॥ तं लोकमुस्य
मृजे षं यत्र देवाः सहाग्निना ॥ १५ ॥ यत्रे न्द्रश्च वायुश्च
सम्य औचरतः सह ॥ तं लोकमुस्य मृजे षं यत्र से
दित्री विद्यते ॥ १६ ॥ अर्धं शुनाते। अर्धं मुः पञ्चाता मरु
षापरुः ॥ गन्धर्वे सोममवततु मदायरसोऽश्च्युतः ॥ १७ ॥

संहि
२८४

सिञ्चतिपरि।षिञ्चतुस्त्रिञ्चतिपुनर्त्तिव॥सुरायैबुध्वैम
मदेकिन्तोवदतिकित्वे॥१॥धानावत्तद्वरुमिणम॥धा
नावत्तद्वरुमिणमपुपवत्तमुच्चिन्नम॥इन्द्रप्रातर्भु
षस्वनः॥२॥बृहदिन्द्राय।गायतमरुतोवृत्रहन्त्रमम॥ ता०
येनक्रुयोतिरजनयन्तताहधोदेवन्देवायुजागृचि॥३॥२८४

अद्भुतयोऽप्रदिभिः॥ सुतः सोमम्यवित्रऽआनया॥ पुना
हीद्रायपातवे॥ ३१॥ योभूतानाम्॥ योभूतानामधिपतिर्य
स्मिंल्लोकाऽअधिष्मिताः॥ यईशमहतामहोत्तनग
त्तामित्वामहमयिगत्तामित्वामहम्॥ ३२॥ उपयाम
गहीतोति॥ उपयामगहीतोस्यश्चिद्भ्यात्वासरस्वत्ये

मे

संहिः
२८५

त्वेन्द्राय त्वा सुत्रा म्माऽऽरुषते यो निरुश्चि ज्ञा त्वा सरस्व
त्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्रा म्माऽऽ ॥ ३३ ॥ प्राणायामे । ॥ अथानुपा
अनुष्णाः श्रोत्राश्चुमे ॥ वाचो वि श्व मे षडो मनसो
सिद्धि लायकः ॥ ३४ ॥ अश्विनं कृतस्य ते । अश्विनं कृत
स्य ते सरस्वती कृतस्येन्द्रा सुत्रा म्माऽऽ कृतस्य ॥ उपहृत

ता०
२८५

ऽउपेक्षतस्य भक्षयामि ॥ ३५ ॥ समिद्धऽइन्द्रः ॥ समिद्धऽइ
न्द्रऽउषसामनीके पुरो रुचा पूर्वकृद्वावधानः ॥ त्रिभिर्दे
वैस्त्रिंशता बज्रं बाहुर्जघान धृत्रं विदुरो ब्रवारा ॥ ३६ ॥
नराशंसः प्राति ॥ नराशंसः प्रातिभरो मिमानुस्त्रन्तु
न पात्यति यज्ञस्य धाम ॥ गोभिर्वपावाऽधुना समुञ्ज

संहिः

२८६

निरलेषु श्रुत्य जतिपुत्रेताः ॥ ३१ ॥ इति ते देवैः ॥ इति
ते देवैर्हरिर्वा ॥ अमिष्टिराजुक्ता नो हविषा शर्द्धमा
नः ॥ पुरन्दरो गोत्रमिद्वज्रबाहु रायानुयज्ञमुपनौजु
षाणः ॥ ३२ ॥ जुषाणे बर्हिः ॥ जुषाणे बर्हिर्हरिर्वान्नः ॥
ॐ स्वावीनर्त्तसौ दत्त्यदिशा पृथिव्याः ॥ उरुप्यथाः ॥

ता०

२८६

थमानं स्यो नमादि तैरक्तं वसुभिः सजोषाः ॥३॥ इन्द्र
दुरः ॥ कवष्यो धावमाना वृषाणां यत्तु जनयः सुप्रक्तीः ॥
दारो देवीराभितौ विश्रयत्ताणं सुवीरा वीरस्य थमाना मह
भिः ॥४॥ उषासानक्ता ब्रह्मती ॥ ब्रह्मत्तम्पयस्वती सुदुष्टेश्वर
रामेन्द्रम् ॥ तत्तुत्तम्पेशसा संवयत्ती देवानां देवं यज्ञतः

संहिता:

२२

सुरुक्मे ॥ ४१ ॥ देव्यामिमाना देव्यामिमाना मनुषः पुरुत्राहे
 ताराविन्दमप्यमासुवावा ॥ मूर्धे व्यजस्य मधुना दक्षा प्राची
 नञ्ज्योतिर्हविषा वृधातः ॥ ४२ ॥ तिस्त्रो देवीः ॥ तिस्त्रो देवीर्हवि
 षावर्द्धमाना अन्द्रं जुषाणा जनयोनपत्नीः ॥ अक्षिन्नत
 तुमप्यसासरस्वतीऽदेवी भारती विश्ववर्ति ॥ ४३ ॥ त्वष्टा

ता.

२२

द्वर्तर॥ त्वष्टा दधुष्ममिन्द्राय बृहस्पतिपाको विष्टुष्यश
संपुरुषि॥ वृषाय जम्भाय मूर्धन्यस्तस्य सम
नक्तु देवान्॥ ४४॥ वनस्पतिरवसृष्ट॥ वनस्पतिरव
सृष्टेन पाशैस्तमन्या समञ्जश्च मिता न देवः॥ इन्द्रस्य
हव्यैर्जठरमृणानः स्वदाति युजमभुनाष्टतेन॥ ४५॥

संहिः
२८

स्तोका नामिन्दु म। स्तोका नामिन्दु स्यति श्ररः इन्द्रो बृषा
यमा एणो वृषभस्त्रुराणा इ॥ दृते पुषामनसा मोद मा नाः
स्वाहा देवीऽ शुभता मादयन्ता म॥ ४६॥ आयातु आ
यात्विन्द्रो वसऽ उपनऽ इह स्त्रुतः सधमादस्त्रु श्ररः॥ वा ता०
वृषानस्त्रु विषीर्य स्यपू वीर्हो नक्षत्रमभिभूति पुष्पा २८

र॥४१॥ आनः॥ आनः॥ इन्द्रो दूरादानः॥ आसादभिष्टिक्कद
वसेयासदुयः॥ उज्जिष्टेभिर्हृपतिर्वज्रं बाहुः॥ सुद्धं समं सु
तुर्वणिः॥ एतन्मृत्॥४२॥ आनः॥ आनः॥ इन्द्रो हरिभिर्घा
त्वं ह्यर्वाचीनो वसेराधसेव॥ तिष्ठति च जनी मघवा चिर
प्फरी मं यज्ञमनु नो वाजसातो॥४३॥ आतारमिन्द्रम्॥

सं०: त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवे हवे सुहवदंशूरमिन्द्रम्॥
 २८२ इयामिशक्रम्युररुतमिन्द्रं स्वस्ति नोमवाधात्तिन्द्रः॥
 ॥५०॥ इन्द्रः सुत्रामा॥ इन्द्रः सुत्रामा स्ववारः ॥ अवाभिः
 सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः॥ बाधतान्देष्टो ॥ अभ ता०
 यद्गुणोत्सुवीर्यस्य पतयः स्याम॥ ५१॥ तस्य वयम्॥ २८२

नस्य वयः सुमनोयज्ञियस्यापि प्रद्वैसौ मनस्येस्याम ॥ ससु
त्रामाखवारैः इन्द्रोऽयुस्मेऽन्याराचिद्वेषः सनुत युयो
तु ॥ ५१ ॥ आमन्दैः आमन्दैरिन्द्ररिभिर्योहिर्मयूरराम
भिः ॥ मात्वाके विन्नियमच्चिन्नपाशिनोतिधञ्चैवता ॥ ५२ ॥
इहि ॥ ५३ ॥ एतेर एवेदि त्वं वषणं वज्रं वज्रं वसिष्ठा

संहिः
२६०

सोऽच्यव्यर्च्यर्केः॥सनस्तुतोवीरवद्धातुगोमद्युयमा
तस्वस्त्रिभिःसदान॥५४॥समिद्धोऽअग्निः॥समिद्धोऽअ
ग्निरश्विनातप्सोवर्माविराद्भुतः॥दुहेधेनुःसरस्वतीसो
मठःशुक्रमिहेन्द्रियम्॥५५॥तन्त्रपाभिषजा।युतेश्विनो ता०
भासरस्वती॥मह्वरजाणसोन्द्रियमिन्द्रायपाथिभिर्वहन॥२६०

॥५६॥ इन्द्रायेंद्रम। इन्द्रायेंद्रुर्देसरस्वती नरा शर्देसेन नग्युङ्ग
म॥ अधीतामश्विनामधुमेषजामिषजासुते॥५७॥ आजुङ्ग
नासरस्वती॥ आजुङ्गानासरस्वती इन्द्रायेंद्रियाणि वी
र्यम॥ इडाभिरश्विनाविषर्देसमर्ज्जर्देसर्देरयिन्दुधु॥
॥५८॥ अश्विनमृचेः। अश्विनानामृचेसुतर्देसोमर्देषु

संहिः ॥ कम्परिखुता ॥ सरस्वती तमाभरद्बहिषेन्द्राय पातवे ॥ पृथ्वी ॥
२२ कवष्ष्यान। व्यचस्वती रश्मिश्चिन्ना नदुरोदिशः ॥ इन्द्रो नरो
दसीऽ उभेदुहे कामोत्सरस्वती ॥ इन्द्रो ॥ उषासानक्तमा उ
षासानक्तमश्चिन्ना दिवेन्द्रोऽसायामिन्द्रियैः ॥ सञ्जाना ता ०
ने सुपेशसा समञ्जाते सरस्वत्या ॥ इन्द्रो ॥ पातवे ॥ पातवे ॥ २२

अश्विनादिवाणाहि नक्तं सरस्वति॥ देव्याहोता राभिषजा
पातमि द्रुं सवा सुते॥ ६३॥ तिस्रस्त्रेधा सरस्वत्यश्विना
भारतीडा॥ तीव्रमपरिबुता सोममिन्द्राय सुषुबुर्मदम॥
॥ ६३॥ अश्विनाभेषजम॥ अश्विनाभेषजमधुभेषजचः
सरस्वती॥ इन्द्रे च दृष्टाय शः श्रियं रूपा रूपा मधुः सुते॥

संहिः
२६२

॥६४॥ अतुथेन्द्रः॥ अतुथेन्द्रो वनस्पतिः शशमानः प
रिसुता॥ कीलालमश्विनामधुडुहेधेनुः सरस्वती॥
॥६५॥ गोभिर्त्तः॥ सोममश्विनामासरेण परिसुता॥ स
मघातः सरस्वत्या स्वाहेन्द्रे सुतमधु॥ ६६॥ अश्विना ता
हविः॥ अश्विना हविरिन्द्रियन्नमुचेर्दिया सरस्वती॥ २६२

सु
आशुक्रमासुराह्वमधमि अयजत्रिरे ॥ ६१ ॥ यमश्चि-
ना ॥ यमश्चिनासरस्वती हविषेन्द्रमवर्द्धयन् ॥ सविभे
द्वलामधन्नमुचावासुरे सता ॥ ६२ ॥ तमिन्द्रमा तमिन्द्र
मशतः सताश्चिनामासरस्वती ॥ दधानाऽअब्रान्
षात हविषा यजऽइन्द्रियैः ॥ ६३ ॥ यऽइन्द्रे यऽइन्द्रे यऽइन्द्रे

संहिः

२८३

यन्द्धुः सविता चरुणो भगः॥ ससु चामा हविष्यति र्यजमा
नायस श्रुतः॥ १०॥ सविता चरुणः॥ सविता चरुणो दधद्य
जमाना यदुष्टे॥ आदत्तन मुतेर्वसुसु चामा बलमि
न्द्रियम्॥ ११॥ चरुणः॥ चरुम्॥ चरुणः॥ चरुमिन्द्रिय
मगेन सविता श्रियम्॥ सुचामाय शसा बलुन्दर्शना

ता०

२८३

यज्ञमाशत॥१२॥ अश्विनागोभिः॥ अश्विनागोभिरि
न्द्रियमश्वेभिर्द्वीर्धुम्बलम्॥ हविषेन्दुः सरस्वती य
ज्ञमानमवर्द्धयत्॥१३॥ तानासत्या। सुपेशसाहिर
स्य वर्तनी नरा॥ सरस्वती हविष्प्रतीन्द्रकर्मसुनो वत॥
॥१४॥ तामिषजा। सुकर्मणा सा सुदुघा सरस्वती॥ सह

संहि

२८४

तु
चक्षुःशक्तिस्तुष्टिद्रासदधुरिन्द्रियम॥ २८५ ॥ युवदःसुरामम॥
युवदःसुराममश्चिन्नानमुवावासुरेसचा॥ विपिपानाःसर
स्वतीन्दुः ममस्वावता॥ २८६ ॥ पुत्रमिवपितरौ॥ पुत्रमिवपि
तरावश्चिन्नोभेन्द्रावधुःकाद्यैर्दुःसनाभिः॥ यस्तु ता०
रामं ध्यापितुः शचीभिः सरस्वतीत्वा मघवन्नभिह्व २८४

क॥११॥ यस्मिन्नश्वासः॥ यस्मिन्नश्वासऽअपभासऽउ
क्षणे वृशामेषाऽअवसृष्टासऽआकृताः॥ कीलालपेसो
मएष्टायवेधसे हृदामतिजनयवारुमग्नये॥१८॥ अ
होद्यग्ने॥ हविरास्येते सुचीवष्टतश्चाम्बीवसोमः॥
वाजसनिर्हरियमस्मे सुवीर्यशस्त्रधेहियशसम्बृह

सर्वैः तम ॥ १ ॥ शतम ॥ १२०० ॥ अश्विनाते जसा । अश्विना
२२५ तेजसा च सु । प्याणे न सरस्वती वीर्यम् । वावेन्द्रो बल
नेन्द्राय दधुरिन्द्रियम् ॥ ८० ॥ गोमदूषुणा सत्या । श्रवा
वद्यातमश्विना ॥ वृत्ती रुद्रा नृपाय्यम् ॥ ८१ ॥ नयतरा
नयत्यरो नात्तरः । आदधर्षदूषस्वस्व ॥ ८२ ॥ शतं सोम

तां
२२५

ॐ रीपुः॥८२॥तानः॥तानः॥आवोढमस्मिन्नानुरियमिश
ङ्गसन्तुशम॥विष्णुवरितोविदम॥८३॥प्रातःकान्तः
पावकान्तःसरस्वतीवाजेभिर्वाजिनीवती॥यज्ञंघृष्टं
यावसुः॥१॥वोद्ययत्रीसूततानाम॥वोद्ययत्रीसूतता
नाच्चेततीसुमतीनाम॥यज्ञन्देधेसरस्वती॥८४॥म

मोहिः

सोमः महोऽऽसोः सरस्वती प्रदेत यति केतुना ॥ ३॥

२६

अथ विराजति ॥ ४॥ इन्द्राया हि ॥ विव्रभानो मुताऽऽइमे

ह्यायव ॥ अस्मीमिस्तना ॥ ५॥ ॥ ६॥ इन्द्राया हि ॥

विद्येपितो विष्णुजगः सुताव ॥ ७॥ उगुबुह्माणि ॥ ८॥

॥ ९॥ इन्द्राया हि ॥ तत्तुजान ॥ उगुबुह्माणि ॥ १०॥ ॥ ११॥

नमः नमः ॥ १ ॥ आश्विन नापिवताम् आश्विन
हृत्सरस्वत्यासजोप्रसा ॥ इन्द्रः सुत्रामाध्वन
वोमयमधु ॥ २ ॥ शक्तिवाजसनेयसंरि
ति ॥ शोध्यायः ॥ इममे ॥ स्वस्ति श्रीशाके
कक्षचतुर्दश्यामरणी गुरुवासरेः तद्विने

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ॥

विष्णुं नमः सादिशुद्धं स शुद्धं वामं नमो नमः

प्राद्विकरीषी वाक्यं दक्षिणं सुभाषः

मथ पञ्च नै नार्थः पात्र यथा इति संवत् ५

श्रीगणेशाय नमः

1944-1945
1946-1947
1948-1949
1950-1951
1952-1953
1954-1955
1956-1957
1958-1959
1960-1961
1962-1963
1964-1965
1966-1967
1968-1969
1970-1971
1972-1973
1974-1975
1976-1977
1978-1979
1980-1981
1982-1983
1984-1985
1986-1987
1988-1989
1990-1991
1992-1993
1994-1995
1996-1997
1998-1999
2000-2001
2002-2003
2004-2005
2006-2007
2008-2009
2010-2011
2012-2013
2014-2015
2016-2017
2018-2019
2020-2021
2022-2023
2024-2025
2026-2027
2028-2029
2030-2031
2032-2033
2034-2035
2036-2037
2038-2039
2040-2041
2042-2043
2044-2045
2046-2047
2048-2049
2050-2051
2052-2053
2054-2055
2056-2057
2058-2059
2060-2061
2062-2063
2064-2065
2066-2067
2068-2069
2070-2071
2072-2073
2074-2075
2076-2077
2078-2079
2080-2081
2082-2083
2084-2085
2086-2087
2088-2089
2090-2091
2092-2093
2094-2095
2096-2097
2098-2099
2100-2101
2102-2103
2104-2105
2106-2107
2108-2109
2110-2111
2112-2113
2114-2115
2116-2117
2118-2119
2120-2121
2122-2123
2124-2125
2126-2127
2128-2129
2130-2131
2132-2133
2134-2135
2136-2137
2138-2139
2140-2141
2142-2143
2144-2145
2146-2147
2148-2149
2150-2151
2152-2153
2154-2155
2156-2157
2158-2159
2160-2161
2162-2163
2164-2165
2166-2167
2168-2169
2170-2171
2172-2173
2174-2175
2176-2177
2178-2179
2180-2181
2182-2183
2184-2185
2186-2187
2188-2189
2190-2191
2192-2193
2194-2195
2196-2197
2198-2199
2200-2201
2202-2203
2204-2205
2206-2207
2208-2209
2210-2211
2212-2213
2214-2215
2216-2217
2218-2219
2220-2221
2222-2223
2224-2225
2226-2227
2228-2229
2230-2231
2232-2233
2234-2235
2236-2237
2238-2239
2240-2241
2242-2243
2244-2245
2246-2247
2248-2249
2250-2251
2252-2253
2254-2255
2256-2257
2258-2259
2260-2261
2262-2263
2264-2265
2266-2267
2268-2269
2270-2271
2272-2273
2274-2275
2276-2277
2278-2279
2280-2281
2282-2283
2284-2285
2286-2287
2288-2289
2290-2291
2292-2293
2294-2295
2296-2297
2298-2299
2300-2301
2302-2303
2304-2305
2306-2307
2308-2309
2310-2311
2312-2313
2314-2315
2316-2317
2318-2319
2320-2321
2322-2323
2324-2325
2326-2327
2328-2329
2330-2331
2332-2333
2334-2335
2336-2337
2338-2339
2340-2341
2342-2343
2344-2345
2346-2347
2348-2349
2350-2351
2352-2353
2354-2355
2356-2357
2358-2359
2360-2361
2362-2363
2364-2365
2366-2367
2368-2369
2370-2371
2372-2373
2374-2375
2376-2377
2378-2379
2380-2381
2382-2383
2384-2385
2386-2387
2388-2389
2390-2391
2392-2393
2394-2395
2396-2397
2398-2399
2400-2401
2402-2403
2404-2405
2406-2407
2408-2409
2410-2411
2412-2413
2414-2415
2416-2417
2418-2419
2420-2421
2422-2423
2424-2425
2426-2427
2428-2429
2430-2431
2432-2433
2434-2435
2436-2437
2438-2439
2440-2441
2442-2443
2444-2445
2446-2447
2448-2449
2450-2451
2452-2453
2454-2455
2456-2457
2458-2459
2460-2461
2462-2463
2464-2465
2466-2467
2468-2469
2470-2471
2472-2473
2474-2475
2476-2477
2478-2479
2480-2481
2482-2483
2484-2485
2486-2487
2488-2489
2490-2491
2492-2493
2494-2495
2496-2497
2498-2499
2500-2501
2502-2503
2504-2505
2506-2507
2508-2509
2510-2511
2512-2513
2514-2515
2516-2517
2518-2519
2520-2521
2522-2523
2524-2525
2526-2527
2528-2529
2530-2531
2532-2533
2534-2535
2536-2537
2538-2539
2540-2541
2542-2543
2544-2545
2546-2547
2548-2549
2550-2551
2552-2553
2554-2555
2556-2557
2558-2559
2560-2561
2562-2563
2564-2565
2566-2567
2568-2569
2570-2571
2572-2573
2574-2575
2576-2577
2578-2579
2580-2581
2582-2583
2584-2585
2586-2587
2588-2589
2590-2591
2592-2593
2594-2595
2596-2597
2598-2599
2600-2601
2602-2603
2604-2605
2606-2607
2608-2609
2610-2611
2612-2613
2614-2615
2616-2617
2618-2619
2620-2621
2622-2623
2624-2625
2626-2627
2628-2629
2630-2631
2632-2633
2634-2635
2636-2637
2638-2639
2640-2641
2642-2643
2644-2645
2646-2647
2648-2649
2650-2651
2652-2653
2654-2655
2656-2657
2658-2659
2660-2661
2662-2663
2664-2665
2666-2667
2668-2669
2670-2671
2672-2673
2674-2675
2676-2677
2678-2679
2680-2681
2682-2683
2684-2685
2686-2687
26

1.707

I